



## MLADINA IN JLA — ZA ODLIČJE »22. DECEMBER 1973«

V tekmovanju za odličje »22. december 1973«, ki sta ga že četrto leto pripravili republiška konferenca zveze mladine Slovenije in poveljstvo ljubljanskega armadnega področja, so vojaki in mladina 31. garnizij in občinskih konferenc zveze mladine Slovenije v 111 delovnih akcijah prispevali 56.023 delovnih ur.

Jubilejno leto naše revolucije je dalo raznovrstnim akcijam v tekmovanju za odličje »22. december 1973« svojevrsen pečat: vojaki in mladina so s polno močjo oživljali revolucionarno vsebino in moralne vsrednote velikih izročil naše revolucije in izgradnje socialistične družbe ter še posebno bratstva in enotnosti!

— Tekmovanje za odličje »22. december« ima torej globlji pomen, večjo vsebino in pomembnejšo odgovornost, kot smo mislili na začetku — je v pogovoru z mladimi na sklepni slovesnosti v Slovenj Gradcu dejal komandant ljubljanskega armadnega področja generalpodpolkovnik Franc Tavčar-Rok.

Organizatorja — republiška konferenca zveze mladine Slovenije in poveljstvo ljubljanskega armadnega področja nameravata tekmovanje v prihodnje še obogatiti; sklepne slovesnosti tekmovanja za odličje »22. december 1973« pa bodo v mestu letošnjega zmagovalca, občinske konference zveze mladine Slovenije in garnizije Murska Sobota.

M. S.

Na fotografiji zgoraj: Vodstvo komande ljubljanskega armadnega področja in republiške konference ZMS na pogovoru z mladimi in vojaki v Slovenj Gradcu.

# Armada dvajsetih milijonov

DAN ARMADE — PRAZNIK NAS VSEH

Danes je pravzaprav ne-hvaležno delo, če je treba napisati uvodnik, posvečen velikemu, pomembnemu prazniku. Tisoče peres je bilo že obrabljenih, tisoče besed izgovorjenih, tisoče misli tisočkrat ponovljenih. Tudi za dan armade.

Rojstni dan: 22. december 1941.

Dvaintrideset let je stara. Po številu let je to še mladost, po številu izkušenj vse kaj drugega. Peresa so spremljala njen razvoj, njeno rast, izpisovala besede, tisočkrat ponovljene, vsakokrat drugače povedane; danes so slišati že kot obrabljene fraze. A fraze so obrabljene, ker je v njih toliko resnice.

Rojstni kraj: bosansko mestece Ruđo.

Brigade so korakale, vojska se je množila. Danes zapisujemo, da so tedaj vstali vsi jugoslovanski narodi. Danes pišemo, da bodo tudi v morebitni novi vojni vstali vsi jugoslovanski narodi.

Rodila se je, ko se je rodila prva proletarska brigada.

Danes brigad, enot nasploh niti ne bi mogli prešteti. Ko je bil pred petimi leti sprejet zakon o splošnem ljudskem odporu, je bila obramba domovine postavljena na še sodobnejše temelje. Dolžnost se je spremenila v edinosteno pravico vsakega.

Praznik dan armade danes ni več le praznik operativne armade, JLA. Ob Jugoslovan-

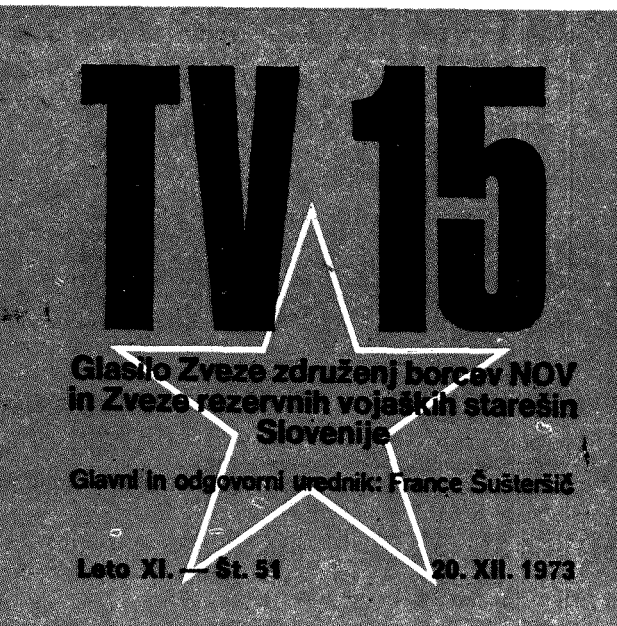
ski ljudski armadi stoji danes vse ljudstvo, torej je praznik tudi njegov. Splošni ljudski odpor vse bolj postaja stvar in skrb vse družbe, slehernega posameznika.

Lepo zveneče besede.

A vendar, da ne bomo stereotipno peli slavonspevov, ki jih naša armada vsekakor služi, so tu tudi problemi, ki jih še ni bilo moč rešiti in ki so prav tako stvar vse družbe, vseh posameznikov. Ne gre za problem opremljanja in oborožitve; v tem smo dosegli — z lastnimi strokovnjaki in svojimi tovarnami — stopnjo, ko nas noben agresor ne bi mogel presenetiti. Tudi ne gre za medčloveške odnose v naši armadi; podobne humanosti ne poznajo vojaki drugih vojsk. Gre za nekaj drugega, za nas Slovence zelo pomembnega, o čemer v zadnjem času teče vse več akcij.

Gre za problem slovenskega starešinskega kadra, aktivnega in rezervnega. Kandidatov za aktivne starešine je odločno premalo, kandidati za šole za rezervne oficirje so izbrani prepovršno. Tako je danes le vsak četrti rezervni starešina komunist. Tako se je — vsaj še do nedavnega — le redkokateri mladenec odločil za šolanje na vojaški srednji šoli ali akademiji. In še od tistih, ki so se javili za vpis, jih je večina izpadla zaradi slabega zdravja, telesne nerazvitosti.

Naj nam, prosimo, nihče



ne zameri, če tudi to mesto, namenjeno slovesnim, prazničnim besedam, porabimo za osveščanje nas vseh. Vojaška kadrovska politika naj končno vendar postane sestavni del splošne nacionalne kadrovske politike. Toda za uresničitev tega cilja smo potrebni vsi, vse družbenopolitične organizacije, vsa društva, ustanove, vsi posamezniki, vsi. Vsi, ne le tisti, ki so jih razni statuti deklarirali kot neposredne dejavnike splošnega ljudskega odpora, moramo poskrbeti za sistematično obrambno vzgojo, za obujanje in ohranjanje tradicij narodnoosvobodilnega boja med mladimi, tudi za ideološko usmerjanje in vzgojo, graditi moramo mladince, ki bo v duši vedel, v kakšni deželi živi, v kakšnem družbenem sistemu — in tudi kakšne so njegove naloge in pravice v njem.

Pa tudi to še ne bo vse. Šole, društva, mladinska organizacija morajo poskrbeti tudi za zdrav telesni razvoj mladih; dokler bo toliko telesno nerazvitih, bolnih, šibkih, tudi vse usmerjanje in

vzgoja ne bosta pomagala pri reševanju vojaške kadrovske problematike.

Naloga nas vseh, predvsem še borcev NOV in rezervnih vojaških starešin, torej ni le ta, da vzgojimo mladega človeka v komunista, da ga naučimo prijeti za puško; omogočiti mu moramo tudi zdrav razvoj. To je še kako pomemben del obrambnih priprav.

Čez dva dni praznujemo. Z vseh strani nam bodo v ušesa udarjale velike, doneče besede; uspehi, dosežki, odlična bojna pripravljenost, najsodobnejša oborožitev in oprema. Vse, kar bo izrečeno, je res. Toda ko nas bo preveval ponos, preplavljalo veselje, se spomnimo tudi na tisto, česar zdaj — kot družba v celoti — še nismo uspeli urediti. In vzemimo si kot cilj, da bomo tudi o tem že čez nekaj let lahko govorili kot o uspešno opravljeni nalogi. Saj sil, da problem rešimo, nam ne manjka; saj nas je ogromna armada.

Armada dvajsetih milijonov.

MIROSLAV ULČAR



Pehota na vajah v planinskem svetu

## besede in dejanja

### POMEMBEN FAKTOR NAŠE OBRAMBNE SPOSOBNOSTI

Jugoslovanska ljudska armada in teritorialna obramba sta enotna oborožena sila naše države, tako kot mora biti enoten tudi sistem splošnega ljudskega odpora v celoti, saj to zahteva narava naše družbenopolitične ureditve ter narava in fiziognomija morebitne vojne. Obramba kateregakoli dela našega ozemlja se enako tiče vseh nas. Oborožene sile organiziramo tako, kot najbolje ustreza našemu samoupravnemu sistemu, gospodarskim možnostim države in zah-

tevam uspešnega bojevanja oboroženega boja. Dobro organizirane in čedalje bolj izurjene in opremljene sile teritorialne obrambe, za katere skrbijo vse družbenopolitične skupnosti, so pomemben faktor naše obrambne sposobnosti.

Iz intervjuja predsednika Tita za časopis Vojno delo

### LE V MEJAH OBČIN

Število doslej integriranih delovnih kolektivov znaša danes natančno 4.500. Na prvi pogled se zdi, da je minulo obdobje bilo uspešno za združevanje. Toda slabšo sliko nam da podatek — tako so prejšnji teden javili iz Zagreba — da je skoraj dve tretjini vseh integracij izvedenih v mejah občin.

Republiške meje (dveh ali več republik) so premostili samo v 144 primerih, kar je le 3,2 odstotka. Ekonomska politika 10. XII. 1973

### REKORDEN PRIDELEK KORUZE

Med najnovejšimi sporočili zveznega zavoda za statistiko je tudi pomemben podatek, da smo pri nas letos dosegli rekorden pridelek koruze. Čeprav temelji ta podatek na tako imenovani prehodni statistični oceni, se vseeno lahko zagotovo računa, da bodo končni statistični podatki v prvi polovici januarja 1974 potrdili, da smo letos pridelali 8,1 milijona ton koruze.

Večernje novosti 13. XII. 1973





# Ločimo zrnje od plevela

BESEDA O ZDOMCIH IN DELOVANJU SOVRAŽNE EMIGRACIJE

Slovenci so od nekdaj hodili po svetu s trebuhom za kruhom. Gnala jih je beda, pomanjkanje dela in zaslužka na domači grudi, morda tudi sla po velikem in neznanem. Skoraj vsak je odhajal z namenom, da si opomore, da si nabere bogastva in se vrne v rodni kraj. Toda velika večina teh ljudi je bila ogoljufana za svoje mladostne utvare. Obogatel je le malokateri — največ se jih je vrnilo izpitih, bolnih in razočaranih, ki so domov prišli samo še umreti, veliko jih je utonilo v tujstvu. Ti ljudje, ki so se na tujem srečali z modernim kapitalističnim izkoriščanjem na eni in z delavskim gibanjem na drugi strani, so se zvečine hitro razredno osvestili, postali so nosilci naprednih, socialističnih idej. In ker so bili čustveno močno navezani na domovino, ker so hoteli pomagati svojim domačim in svojim rojakom do boljšega življenja, je bil njihov vpliv na zorenje slovenskega naroda in njegove delavske avantgarde velik. Domovini so ostali zvesti tudi v najhujši preizkušnji za naš mali narod in po svojih močeh so podpirali naš osvobodilni boj. To velja tudi za izseljence, pripadnike drugih jugoslovanskih narodov. Mnogi izmed njih so nam na tujem naredili neprecenljive usluge.

V splošnem lahko rečemo, da naši izseljenci in naši zdomci še tudi danes opravljajo svojo napredno poslanstvo, saj jih povsod po svetu čislajo kot pametne, poštene in delavne ljudi. Izjema so le tisti, ki so domovino zapustili zaradi sodelovanja z okupatorji, ki so iz nje odšli s krvavimi rokami, ki so jo izdali. Ti so se bili pripravljeni prodati novemu gospodarju, pripravljeni so se bili udinjati najmrlačnejšim silam svetovne reakcije. Te prodane in propadle duše se niso spraševale, kdo jim daje denar in zakaj. Za njih je bila tujina bog, ki so mu bili pripravljeni služiti v škodo svojega naroda in vsega naprednega človeštva.

V letih hladne vojne so reakcionarne agencije velikih sil načrtno regrutirale, zbirale in urile odpadnike iz socialističnih dežel. Za to so jim prišli prav zlasti pripadniki nekdanjih kvislinških formacij (ustaši, četniki, belogardisti, slovenski domobranci, črnorokci itd.), razni razlašeni kapitalisti in bivši malomeščanski politiki, ki so prišli navzkriž z družbo v letih socialistične graditve, pa še potomci kaznovanih narodnih izdajalcev, ki jih je v sovraštvo proti socialistični družbi gnala maščevalnost. Dandanes imamo opravka sicer z maloštevilno sovražno emigracijo, ki pa je dobro organizirana, dobro oskrbovana z judeževimi groši in ki zelo prefinjeno deluje. Usmerja se predvsem na dve poglavitni torišči:

1. Na delo z našimi zdomci. Med njimi skuša najti posamezne nezadovoljneže in jih pridobiti za svoje temačne načrte. Pri tem se poslužuje raznih oblik izsiljevanja, podkupovanja in zavarovanja na kriva pota ter raznih oblik propagande. Pri tem ji vlade »demokratičnih dežel« puščajo popolnoma proste roke.

2. Na podtalno delo v domovini. Tu gre ali za vohunstvo ali za oblike psi-

hološkega vojskovanja, ki si išče pota prek zasebnih stikov in zasebnega dopisovanja, z vznemirjanjem javnosti z raznimi vzemirljivimi vestmi, s pošiljanjem sovražnega tiska na naslove telefonskih naročnikov itd. Sovražno delovanje te vrste je vsekakor znatno oteženo, zato ni tako obširno kot pa delovanje med našimi zdomci.

Slovenski belogardizem je bil že med vojno politično in vojaško potolčen. Pred popolnim uničenjem so se rešile le tako imenovane »civilne osebnosti«, ki pa so žal predstavljale možganski trust izdajstva. Zaradi tega slovenska politična emigracija nima tiste udarne moči, da bi zganjala teror, kot to velja za ustaško in četniško emigracijo. Je pa ta naša sovražna emigracija dala kadre za analitično delovanje tujih agentur, kar vpliva tudi na delovanje sovražnih emigracij drugih jugoslovanskih narodov. V splošnem ima slovenska politična emigracija na zahodu precejšen vpliv. Po barvi gre predvsem za dve vrsti sovražnikov.

Prvi se zbirajo okoli glasila »Naša luč« in predstavljajo tako imenovano katoliško smer. Jedro tega tabora so pobegli katoliški duhovniki, ki so si umazali in okrvaveli roke na strani belogardističnega izdajstva, in drugi belogardisti. Ta tabor še zmeraj odločno sovražno deluje prek zvez v domovini, da bi ponovno aktiviral vse nekdanje belogardiste in njihove sorodnike. Seveda je v tem taboru več struj. Ena struja zagovarja čisto slovensko državo, druga jugoslovansko državo brez komunistov in podobno. Svojo sovražnost do socialistične Jugoslavije izražajo na ta način, da izobešajo jugoslovansko zastavo brez petokrake zvezde.

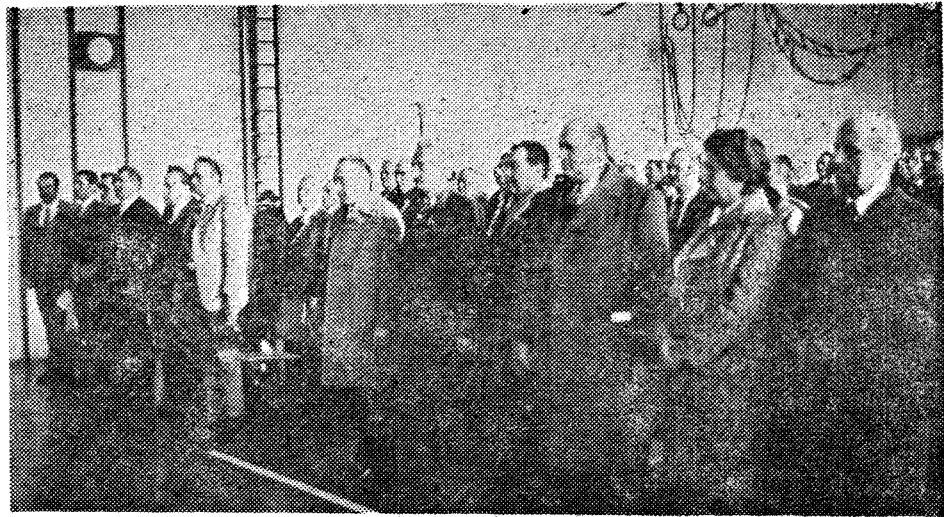
Drugi se zbirajo okoli glasila »Klic Triglavu«. To so predvsem bivši plavogardisti in malomeščanski politiki, so pa po številu precej šibkejši od katoliškega tabora.

Organizirana sovražna emigracija ima svoja akcijska središča v bližini naših meja ali pa v deželah kjer si obeta velik vpliv na naše zdomce. Nanje skuša vplivati prek kulturnega, športnega in rekreacijskega delovanja. Poleg splošno

propagandnih tiskovin izdajajo ta akcijska središča tudi razne spominske publikacije (zbornike, koledarje), v katerih povečujejo belogardistično vojaško slavo, objokujejo padle in jih skušajo prikazati kot žrtve političnega obračunavanja. To delovanje je usmerjeno predvsem v to, da bi obdržalo v mobilnosti ostanke belogardističnih skupin, ki so razbite, malodušne in demoralizirane.

Slovenci si služijo kruh v trinstiridesetih državah. Po nepopolnih podatkih je na tujem več kot 390.000 Slovencev in njihovih potomcev, od tega je več kot 50.500 takih, ki so na delu v tujini le začasno. Med njimi je političnih emigrantov zelo malo. Gre le za peščico izdajalcev svojega naroda, ki pa jih ne smemo podcenjevati. Ne smemo si zakrivati oči pred delovanjem sovražne emigracije! Budnost je vselej na mestu. Vprašanje je, kako in s kakšnimi sredstvi se upreti delovanju teh odpadnikov.

Predvsem nam je potrebna notranja enotnost in politična mobilnost. Še bolj moramo okrepiti politično delo z množicami, prikazovati naše velike gospodarske, socialne in kulturne dosežke,



S srečanja hrvaških in slovenskih borcev NOV v Kumrovcu. V sredini posnetka sta Pero Car, predsednik ZZB NOV Hrvaške, in Janko Rudolf, predsednik ZZB NOB Slovenije.

## Sotla ni bila nikoli meja

S SREČANJA BORCEV 1. UDARNEGA BATALJONA ZAGORSKEGA PARTIZANSKEGA ODREDA IN KOZJANSKEGA BATALJONA

Sotla ni bila nikoli meja med prebivalci Hrvaške in Slovenije; to velja tako za obdobje narodnoosvobodilnega gibanja kot za čas povojne graditve. Sotla združuje ljudi s podobno zgodovinsko preteklostjo, s skupno odločnostjo, da osvobodijo domovino vsega, kar je nehumano, poniževalno in izkoriščevalsko.

V okviru praznovanja 30-letnice pomembnih dogodkov iz našega narodnoosvobodilnega boja je bilo v soboto, 15. decembra, srečanje preživelih borcev prvega udarnega bataljona zagorskega partizanskega odreda Hrvaške in

preživelih borcev kozjanskega bataljona (čete).

Ni bilo naključje, da je bilo srečanje borcev prav v Kumrovcu, rojstnem kraju tovariša Tita — simbolu naše narodnoosvobodilne borbe. Velja poudariti, da sta se že pred desetimi leti povezali mestni organizaciji ZZB NOV Kumrovec — Klanjec z občinsko organizacijo ZZB NOV Bežigrad — Posavje iz Ljubljane. Iz omenjene povezave se je izklesalo trdno in iskreno prijateljstvo pa tudi delovno sodelovanje. Prav iz tega prijateljstva je vzklila zamisel za gradnjo spominskega doma borcev NOV in mladine Jugoslavije.

Sobotno srečanje zagorskih in kozjanskih borcev je bila samo še ena manifestacija bratstva in enotnosti prebivalcev dveh republik. Med udeleženci srečanja borcev v osnovni šoli maršala Tita v Kumrovcu sta bila tudi predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf in predsednik republiškega odbora ZZB NOV Hrvaške Pero Car. Navzoči so bili tudi predstavniki občin Hrvaškega Zagorja in delegacija občine Bežigrad — Posavje iz Ljubljane.

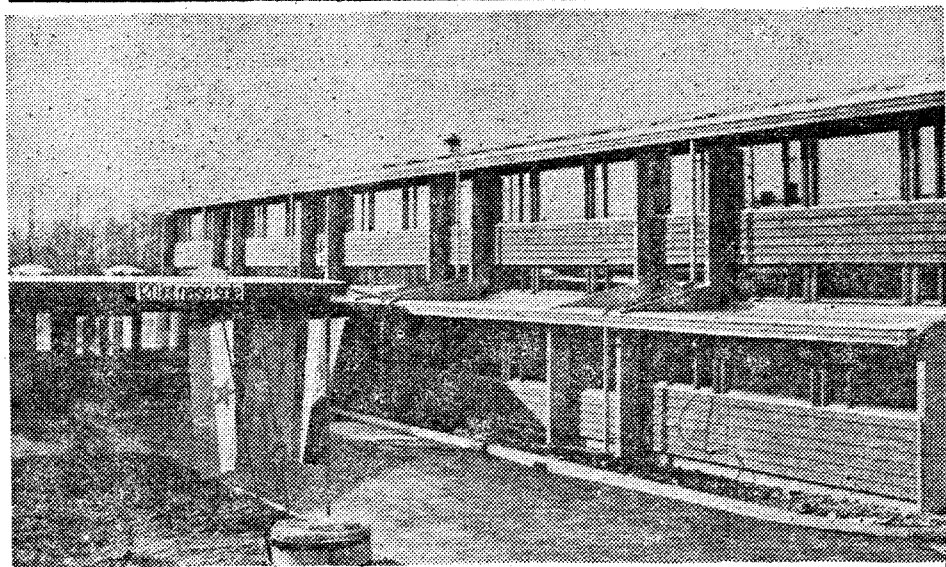
Po uvodnem pozdravu predsednika skupščine občine Klanjec je zbranim spregovoril Milan Šepetale, nekdanji komisar prvega udarnega bataljona zagorskega partizanskega odreda Hrvaške, ki je med drugim poudaril:

»Pred tridesetimi leti so v teh Titovih krajih« slovenski in hrvaški partizani bojevali junaški boj. S skupnimi močmi nam je uspelo, da okupator ni mogel uničiti narodnoosvobodilnega gibanja v teh krajih in da tudi ni mogel uničiti naših partizanskih enot...«

O položaju in takratnih razmerah na zagorsko-kozjanskem področju je govoril nekdanji namestnik zagorskega odreda Stjepan Iveković-Braco. Opisal je dogodke, ki so bili v zvezi s prvim srečanjem šestindvajsetih borcev hrvaškega Zagorja, z borci Kozjanskega bataljona (maja 1943!). Takrat je bila tudi sklenjena partijska povezava med občinama Krapina in Čelju. Posebno je poudaril enega najpo-

pojasnjevali težave socialistične graditve, razkrinkavati notranje in zunanje sovražnike socialističnega razvoja in delavskega samoupravljanja. Na drugi strani moramo okrepiti politično in kulturno delo med našimi zdomci, da se ne bodo čutili zapostavljene in osamljene. Ne smemo vsakega, ki je odšel na tuje, šteti za odpadnika! Razumeti moramo njegovo človeško in čustveno stisko, saj mu je tujina vendarle samo mačeha. Borci moramo razumeti naše tovariše (borce NOV ali potomce partizanov), ki so si morali po sili razmer poiskati delo na tujem. Poizkušajmo jim pomagati, da se bodo vrnil domov, si tu zgradili toplo ognjišče in našli delo! Če to ni mogoče, vzdržujemo z njimi tovariške osebne ali pisemske stike, vabimo jih na obiske in podobno! Na sploh pa moramo okrepiti kulturno delovanje med zdomci, ki je že doslej dalo lepe rezultate. Treba je organizirati kulturna gostovanja in športna tekmovanja iz domovine. Bolj moramo pomagati zdomcem, da na tujem organizirajo pouk v slovenščini za svoje malčke. Skratka, zavzemati se moramo za reševanje njihovih življenjskih problemov. V ta namen moramo usposobiti tudi naša diplomatska predstavništva, v katerih je bilo doslej premalo Slovencev. Le tako bomo lahko uspešno in vsestransko paralizirali delovanje naših sovražnikov iz tujine! FRANCIS STRLE

### naši delovni uspehi



Na Brezovici pri Ljubljani so pred praznikom dneva republike odprli novi trakt osnovne šole Janka Premrla-Vojka, ki so ga zgradili z denarjem iz samoprispevka ljubljanskih občanov. S tem so pridobili 8 sodobnih učilnic, 10 kabinetov, kuhinjo in jedilnico, telovadnico ter vezni hodnik, ki spaja novi del šole s poprej zgrajenimi prostori. Poslej na tej šoli ne bo več triizmenškega pouka, ampak le eno in četrt izmenski. To bo velika olajšava za otroke, napredovala pa bo tudi kakovost izobraževalnega dela.

# NAŠ POMNIK TUDI V SANSEPOLCRU

Leta 1964 je bil med jugoslovansko in italijansko vlado podpisan uradni sporazum o ureditvi spominskih obeležij več kot 6.000 jugoslovanskim državljanom, ki so kot politični zaporniki, interniranci in pripadniki italijanskega odporiškega gibanja izgubili med narodnoosvobodilnim bojem življenje na italijanskem ozemlju. Doslej so odkrili spomenike s kostnicami v Barletti, Gonarsu... in minulo soboto v Sansepolcro, mestecu v pokrajini Arezzo, nedaleč od nekdanjega koncentracijskega taborišča Rennici. V letu 1974 naj bi odkrili še spominski obeležji v Rimu in Gorici — v slednji predvsem borcem IX. korpusa in IV. operativne jugoslovanske cone — urediti pa nameravajo tudi številne grobove ob italijansko-jugoslovanski meji.

Padli in umrli Jugoslovani, katerih posmrtni ostanke so v Sansepolcro slovesno pokopali 13. decembra 1973, so bili že poprej pokopani na tem pokopališču ter v grobovih in na pokopališčih v raznih krajih severozahodne in srednje Italije, pa so jih julija in avgusta letos po natančni razpoznavi in izkopu prenesli v Sansepolcro. Na bronastih panojih okoli mogočne spominske kostnice, ki je delo znanega akademskega kiparja Jovana Kratochvila iz Beograda, je ulitih 446 imen padlih in umrlih jugoslovanskih državljanov, za vedno pokopanih v tem prijaznem italijanskem mestecu.

Fossati — rimsko obrambno ministrstvo, predstavniki lokalnih oblasti in ne nazadnje prebivalstvo.

Sansepolcro, 15. decembra 1973

»Tu imam pokopana brata Viktorja in zaročena Jureta Lavriča, bila sta borca bataljona z imenom Tito,« je povedala Liana Bolafija-Lokar. »Ko so ju Nemci ustrelili, je bilo bratu sedemnajst let in zaročencu nekaj več kot osemindvajset.« Tudi Slavka Lokar je prišla iz Ljubljane. »Brata Miloša imam tu, umrl je v internaciji, star dvaindvajset let.« Janez Škrk in mati Roza sta se spominjala očeta in moža Stefana Škrka, žrtve taborišča v Rennici. Med štiristošestindvajsetimi imeni padlih in umrlih Jugoslovancov, katerih posmrtni ostanke so prenesli v Sansepolcro, lahko preberemo ime Rudolfa Kovača iz Loža, očeta narodnega heroja Slavka Kovača-Smelijskega. Da je umrl v Renniciju februarja 1943, star devetindvajset let, sta mi povedala hčerka Silva in sin Miloš, ki je bil med vojno zaprt v Bologni. O Viktorju Bolafiju je spregovorila tudi Klavdija Davidović, ki se je kot sedemnajstletno dekle na italijanskih tleh bojevala v vrstah bataljona »Tito«. Hodila je za pogrebom, ko so se tovariši prvič poslovili od dragega soborca, deset let kasneje je še enkrat obiskala Viktorjev grob v Jerravallu, in zdaj sem jo srečala v Sansepolcro.



Na častni straži v spomin več kot 1800 padlim in umrlim Jugoslovancem, 15. decembra 1973 v Sansepolcro. Foto: Maruška Letnar

sedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Vladimir Senk in Lojze Bukovac, predstavniki italijanske armade in JLA, delegacije iz raznih krajev Jugoslavije in Italije, družine padlih in umrlih Jugoslovancov, borci narodnoosvobodilnega boja iz Slovenije z borčevskimi prapori in iz Hrvaške, člani ANPI, garibaldinci z zastavami, pionirji in mladina iz Zagreba in Ljubljane, učenci osnovnih in srednjih šol iz Sansepolcra ter številni prebivalci mesta gostitelja in njegove okolice.

Spominsko kostnico v Sansepolcro — posvečeno Jugoslovancem, padlim, umrlim in pogrešanim daleč od domovine v letih 1941 do 1945 — je odkril šef delegacije Socialistične federativne republike Jugoslavije Vuko Dragašević; med okoli petdesetimi venci so bila na trakovih zapisana tudi imena darovalcev iz Slovenije, in sicer republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, mestne skupščine Ljubljane, mestnega odbora ZZB NOV Ljubljane, vseh občinskih odborov ZZB NOV iz Ljubljane, mladinske delovne brigade »Kozje« in še nekatera druga.

Program se je nadaljeval v kinodvorani »Risa«.

Po pozdravnih besedah predsednika občine Sansepolcro Ottorina Goretija, je zbranim spregovoril zvezni sekretar za delo in socialno politiko Vuko Dragašević. Potem ko se je zahvalil vsem, ki so omogočili postavitev spominske kostnice umrlim in padlim Jugoslovancem, se je s hvaležnostjo spomnil pomoči, ki so jo prebivalci Sansepolcra in okolice — krajev s partizansko tradicijo — izkazovali našim ljudem med vojno, in skrbne pozornosti, s katero so po vojni skrbeli za naše grobove. »Žrtve in grobovi lahko ljudi in narode ločijo, lahko pa jih tudi združujejo,« je dejal Vuko Dragašević. »Prepričan sem, da bo odkritje spominske kostnice prispevek k nadaljnjemu zблиževanju naših narodov. Posebno še v današnjem času, polnem nevarnosti za mir, moramo storiti vse za boljše in srečnejše življenje tistih, ki so ostali.«

Za njim je spregovoril načelnik italijanske vladne delegacije, podtajnik rimskega obrambnega ministrstva in poslanec Pietro Buffone:

»Italijanska vlada je srečna in dolžna, da počasti spomin tistih, ki so padli za svobodo. Zavedati se moramo, da je za nas vse

neobhodno potrebno živeti v miru in medsebojnem spoštovanju. K temu nas sili tudi obstoj narodnostnih manjšin v obeh deželah, ki jim moramo zagotoviti pravice. Kajti odkritje kostnice umrlih in padlih Jugoslovancov je šele prva stopnja pobratimstva med našima narodoma, ki se je začelo v času, ko so garibaldinci padli in krvaveli na jugoslovanskih tleh v boju proti nacifšizmu. Bila bi prava hinavščina — je poudaril Pietro Buffone — če bi častili spomin, a hkrati ne storili vsega, da bi svet živel v miru. Danes, ko se pred družinami padlih in umrlih za svobodo klanjamo njihovemu spominu, se moramo še posebno zavedati pomena prijateljskega sožitja dveh sosedskih narodov.«

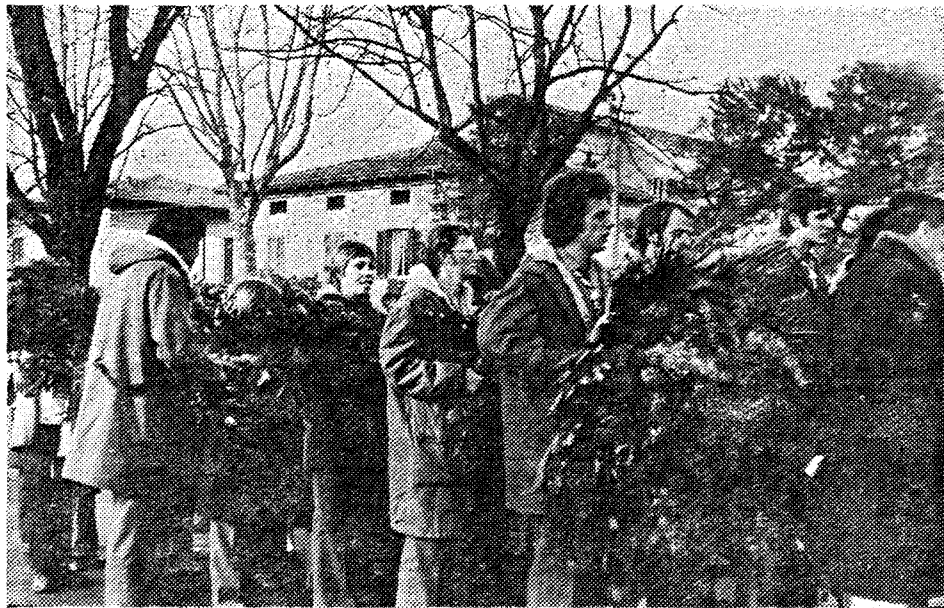
Z besedami Pietra Buffoneja, izročitvijo ključa spomenika — grobnice predstavniku rimskega obrambnega ministrstva polkovniku Giorgiju Bosiju in položitvijo venca delegacije Socialistične federativne republike Jugoslavije k spomeniku »Ai caduti di tutte le Guerre«, je bila končana slovesnost ob odkritju spominske kostnice v Sansepolcro, kjer počivajo Viktor Bolafija in Jure Lavrič pa Miloš Lokar, Stefan Škrk in Rudolf Kovač... tam, kjer je z zlatimi črkami vklesanih več kot tisoč osemsto imen jugoslovanskih državljanov, padlih in umrlih na italijanskih tleh.

Naj sklenem ta zapis z odkritja spominske grobnice v Sansepolcro z besedami župana Ottorina Goretija, ki je dejal: »Čuvali jo bomo, kot bi bila naša, kajti skupni so bili ideali, za katere so padli jugoslovanski in italijanski antifašisti... ideali, ki pomenijo mir, svobodo in demokracijo ter pravico človeka do življenja in napredka proti slehernemu barbarstvu in vojni.«

Zato: hvala Sansepolcro in njegovim dobrim ljudem!

MILENA ŠTRAJNAR

(Iz Slovenije se je odkritja spominske kostnice v Sansepolcro — udeležbo je organizirala komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije — udeležilo več kot sto ljudi; v kulturnem programu, ki ga je povezoval prvak Narodnega gledališča iz Zagreba Tonko Lonza, pa sta sodelovala Partizanski invalidski pevski zbor iz Ljubljane in trboveljska rudarska godba.)



V mogočni povorki, ki se je vila izpred občinske zgradbe v Sansepolcro proti pokopališču, so bili tudi mladi iz Ljubljane in Zagreba. Foto: Maruška Letnar

Bilo bi prav, če bi se ob tem trenutku — kot je v pogovoru pred slovesnim odkritjem spominske kostnice v Sansepolcro še posebej poudaril Lojze Bukovac, nekdanji taboriščni Renicija in borec 8. garibaldinske brigade — še enkrat spomnili na nesebično požrtvovalnost osemčlanske ekipe za izkopavanje žrtev, ki je v razmeroma kratkem času opravila veliko in zahtevno delo. Hkrati tudi ne gre pozabiti dragocene pomoči, ki so jo predstavnikom naše države nudili generalni komisariat za počastitev padlih in vojni — vodi ga polkovnik Antonio

V Sansepolcro, kjer se je tistega sobotnega dopoldneva spominu padlih in umrlih Jugoslovancov poklonilo več tisoč ljudi!

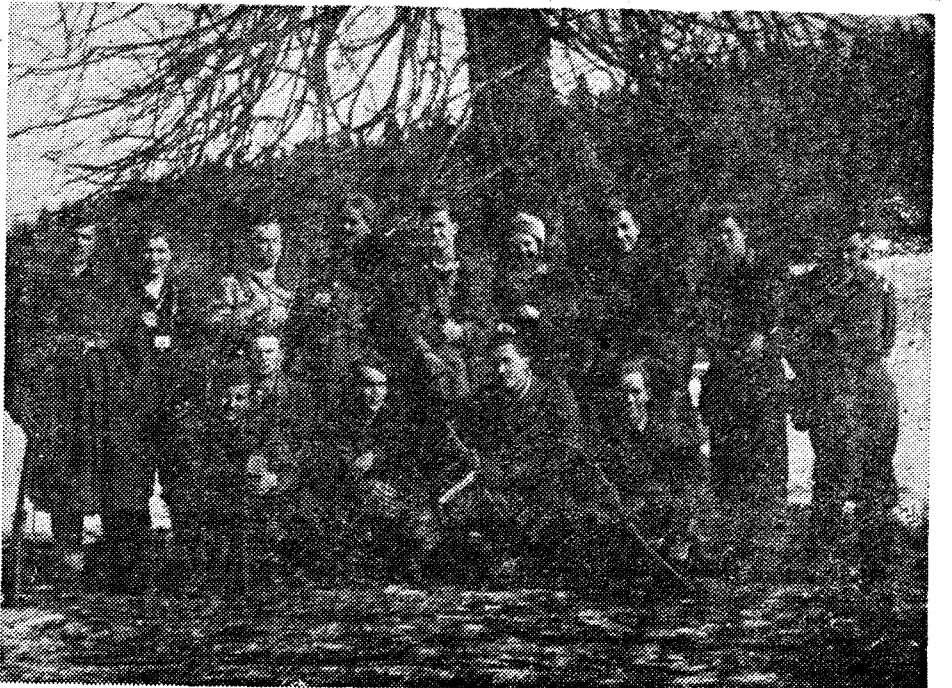
V mogočni povorki, ki se je vila izpred občinske zgradbe v Sansepolcro proti pokopališču, so bili tudi: delegaciji italijanske in jugoslovanske vlade, ki sta tu vodila podtajnik rimskega obrambnega ministrstva Pietro Buffone ter zvezni sekretar za delo in socialno politiko Vuko Dragašević, predsednik občine Sansepolcro Ottorino Goretii, predstavnik jugoslovanske borčevske organizacije Stjep Cerion iz Zagreba, člana pred-

Anica Klun iz Kočevja, Podgorska ulica št. 9, nam je v zvezi s fotografijo, objavljeno v 46. številki in s pojasnilom v 48—49. in 50. številki našega lista, poslala naslednje dopolnilne podatke: »Fotografija je bila posneta v Davči oktobra 1943. Na sliki, ki jo posedujem, je naveden tudi dan in sicer 19. oktober, toda glede na tedanje razmere nisem popolnoma sigurna, da je ta datum točen. Takrat smo bili po bojih okoli Davče na počitku. Fotografiral nas je neki borec iz 1. bataljona Prešernove brigade. Imena se ne spominjam. Pripominjam, da je bila slika natisnjena na 322. strani knjige »Prešernova brigada«, ki jo je napisal Stanko Petelin. Slika predstavlja tovarišice, ki so bile v času nastanka posnetka v sestavi 1. bataljona Prešernove brigade in sicer: prva od leve je imela partizansko ime Sava. Če se ne motim, je tedaj bila bolničarka v 2. četi. Sedanji njen naslov je: Kristina Avguštin, Godešič 91, Škofja Loka; srednja je bila Angela. Če me spomin ne vara, je bila bataljonska bolničarka, pozneje pa brigadna. Padla je pred koncem vojne v zaključnih bojih Prešernove brigade. Ali je navedeno ime pravo ali partizansko, ne vem; tovarišica na skrajni desni je imela partizansko ime Branka ter je bila politdelegatka, kar potrjujejo tudi našitki na levem rokavu, v 3. četi. Sedanji naslov: Ivanka Langerholz, Binkelj 5, Škofja Loka; ta, ki sedi, sem jaz. Takrat sem bila znana bolj kot bolničarka Ančka, pravo ime in priimek pa sta bila Anica Sevšek. Moj sedanji naslov je: Anica Klun, Kočevje, Podgorska ulica 9.

Tovarišici Anici se za natančno pojasnilo najlepše zahvaljujemo.

Na hrbtini strani fotografije, ki jo objavljamo, je zapisano: »Borci Vojkove brigade januarja 1944. Kje?« Zanima nas torej, kjer in ob kakšni priložnosti je fotografija nastala, kdo jo je posnel in katero enoto (skupino, vod, četo ali štab) predstavlja. Prosimo tudi za imena in primke tovarišev, ki jih boste prepoznali!

## fotografija z vprašajem



# Pesem iz Gonarsa



S proslave v Gonarsu. Prva z leve je Angelca Šorli

Angelca Šorli-Lenar živi že skoraj trideset let v Baški grapi, v vasi Koritnici, rodila pa se je pred petdesetimi leti v Beli krajini. Angelca je takoj po italijanski okupaciji začela, tedaj osemnajstletna, delovati v Osvobodilni fronti. Postala je mladinska aktivistka. Februarja 1943 pa je postala žrtev izdajalca. Začela se je njena trnova pot iz zapora v zapor in junija 1943 so jo odgnali v Gonars. Ko smo se 10. t. m. udeležili slovesnosti ob odkritju mogočne kostnice v Gonarsu, je bila tudi Angelca med nami.

Ob tej priložnosti je pripovedovala, kako so trpeli v taborišču. Povedala je, da ji je bilo najhuje tedaj, ko je videla umirati shirane otroke in starčke. Zelo sta jo mučili domotožje in skrb za mater. Moreče misli in črne slutnje si je začela preganjati s pisanjem preprostih pesmic. Stisnila se je v kakšen miren kotiček barake, kjer se je skrila pred paznikom, in se poglabila v pesnikovanje.

Zaprosil sem jo, naj bi povedala kakšno kitico svojih pesmi, če se jih še spominja. Rada mi je ustregla in recitala je nekaj kitic z naslovom »Jelki v spomin« ter »Mamica«. Pesmica »Mamica« se glasi:

*Oh, mamica, kako želim  
spet enkrat vas objeti,  
v oči vam dobre zreti,  
oh, mamica kako želim!  
Čeprav so želje vroče,  
do rodne priti koče  
meni danes ni mogoče,  
zato pa tožim in ihtim...*

Povedala je, da je podobnih pesmic napisala veliko v Gonarsu in jih tam recitala tovarišicam v baraki št. 9.

Ob razsulu fašistične Italije, ko so službo zanemarile taboriščne straže, so inter-

niranci planili iz taborišča in se razkropili po Furlaniji. Največ se jih je napotilo proti Goriškim Brdom, da bi prispeli kar najhitreje na partizansko ozemlje. Angelca je prispela v skupini srečno v Goriška Brda, od tam pa se je odpravila v Koritnico, v Baško grapo, kjer je živela njena teta. Med potjo pa je zvedela, da so Tolmin in postajo Most na Soči že zasedli Nemci. Zato se je usmerila proti Nanosu, da bi dosegla osvobodeno ozemlje. Po ovinkih in skritih hribovskih stezah je potem čez nekaj dni srečno prispela v Koritnico k teti. Ostala je tam, kjer se je po vojni tudi omožila in zdaj ima štiri otroke.

IVAN KURINCIČ



# Medicinci, padli v NOB

Jurij Glaesener



Rodil se je 12. julija 1915 v Mediji pri Izlakah. Maturiral je na klasični gimnaziji v Ljubljani, kjer se je tudi vpisal na medicinsko fakulteto. Ustreljen je bil v Kovorju 19. januarja 1944 skupaj z dr. Kaminom, medicincem Jakšetom, Lamutom in Klincem. Prošno vse, ki vedo kaj več o medicincu Juriju Glaesenerju kot sodelavcu OF in partizanu ter o njegovih sorodnikih (oče Mihael je bil inženir), da to sporočijo uredništvu ali na Slovensko zdravniško društvo, Komenskega 4, Ljubljana, telefon 322-469!

# Ujeta partizana

V prejšnji številki smo objavili sestavek Staneta Pečarja iz Skofje Loke, ki je popisal, kako je bil na Žilcah ujet od belogardistov (domobrancev) skupaj z medicincem Leom Adamičem in tovariši. Zdj nam je Stane Pečar poslal še fotografijo, ki jo v sestavku omenja. Na njej ga vidimo kot ujetega partizana še čisto otroškega videza,

zraven njega na desni pa je ujeti partizan Jože Igel, doma z Vrhnike pri Ljubljani. Jožeta Igla so iz begunjskih zaporov prepeljali v eno izmed nemških taborišč (verjetno Mauthausen) in se iz taborišča ni vrnil. Zapustil je ženo, sinova Jožeta in Silva ter hčerko Anico.

»Jaz sem,« piše Stane Pečar, »iz taborišča za mladoletnike v Münchenu kmalu pobegnil skupaj z Antonom Skokom iz Štajerske, tudi ujetim partizanom. Toda že v Salzburgu so naju prijeli gestapovci v kleti na železniški postaji. Postaja je bila namreč razrušena od bombardiranja in smo se potnik, ki smo čakali na vlak, zadrževali v kleti. Odpeljali so naju najprej na komando, nato pa v tamkajšnje zapore. Skok se je tu čez nekaj dni prijavil v nemško vojsko, mene pa so obsodili in še z nekaterimi zaporniki odpeljali uklenjenega v taborišče »Reichenau« v Innsbruck. Dolga in trnjeva je bila še pot do osvoboditve. Doživel sem še veliko ponižanja in trpljenja. Iz Innsbrucka so me kasneje premestili v podružnico tega taborišča na tromejo Italija, Svica in Avstrija, kjer smo morali v zelo hudi zimj kopati jame za drogove žične železnice...«

Tovarišu Stanetu Pečarju se za dodatna pojasnila o medicincu Adamiču in drugih ujetih partizanih najlepše zahvaljujemo.

## POPRAVEK

V prejšnji številki smo v tej rubriki priobčili notico »TO JE MOCNA ARMA-DA«, v kateri se prvi stavek pravilno glasi: »Zveza združenj borcev ima 1.150.000 članov«. S tem popravljamo neljubo napako. Uredništvo

## FRANCE SLOKAN:

# STARA PRAVDA

Zato tudi sedemnajsto stoletje na Slovenskem ni minilo brez kmečkih uporov. Medtem ko je bil upor Kraševcev značilen za tedanje gospodarske in življenjske razmere, a ga ni mogoče uvrstiti med kmečke upore proti fevdalcem, pa sodijo med prave kmečke upore upori na Tolminskem. Ne smemo pa zamenjavati teh uporov z velikim tolminskim uporom leta 1713. Tolminci so se prvič uprli glavarju Formentiniju že leta 1605. Niso hoteli plačati novih dajatev. Glavar jim je zato zaplenil živino. Kmetje so se pritožili na pristojno mesto v Gradec, a kmet tedaj pravice ni dosegel s pritožbami. Leta 1627 je bil tolminski upor mnogo obsežnejši. Gospoda je hotela obremeniti kmete z dajatvami za zemljo, ki so jih kmetje pridobili tako, da so izkrcili grmovje in drevje. Razen tega je tedaj gospoda tudi na Tolminskem uvažala namesto tlake denarno dajatev in uvedla je mitnino na vino. Upor je bil tako resen, da je cesar poslal svojo komisijo, da bi raziskala, za kaj pravzaprav gre. Značilno za ta upor je, da so ga podpirali domači slovenski duhovniki. Posebnost je med drugim, da so uporniki uvedli davek za organizacijo upora, nekaj podobnega kot pri nas mednarodno-osvobodilno vojno prispevek za OF.

Cesar je 28. februarja 1628 na podlagi ugotovitev komisije razsodil — kajpak v korist zemljiške gospode! — da kmetje morajo plačevati dajatve od pridobljene zemlje, kar pa je bilo treba vnesti v urbar. »Velika milost« je bila, da so upornike pomilostili, razen enega, ki je pobiral »puntarski davek«; ta se je pisal Mavrič (ta priimek je precej pogosten še dandanes na Primorskem) in je po-

biral »puntarski« davek. Mavriča so izgnali iz dežele. Popolnoma brez kazni pa tudi ni šlo: kmetje so morali plačati stroške za cesarsko komisijo. Kmetom so posebej prepovedali, da ne smejo zborovati, če jim zemljiški gospod tega ne dovoli. Torej so se oblastniki že tedaj bali politične svobode — pravice do zborovanja...

Po velikem uporu 1573 se kmetje na Kranjskem nikakor niso pomirili »za delj časa«, kakor bi morda kdo pričakoval. Zgodovinar opozarja, da se je že v šestnajstem stoletju vrstilo več uporniških gibanj, od prvega že leta 1575, nato pa leta 1585, do najboljsežnejšega leta 1596. Upor leta 1585 je bil tako resen, da ga je plemiška vojska nasilno zadušila.

Posebno pozornost zasluži Kočevsko s svojimi značilnostmi med kmečkimi upori na Slovenskem. Videli smo, da se je leta 1515 velika kmečka vstaja na Dolenjskem razvila pod vplivom upora na Kočevskem. Zgodovinar opozarja na posebni položaj Kočevskega kot tedanje obmejne pokrajine, kamor so pogosto vdirali roparji. Zato so ljudje morali skrbeti za utrjene tabore in še posebej za mestne utrdbe v Kočevju. Prebivalstvo je moralo torej biti bolj pripravljeno na obrambo in Kočevsko je bilo po svojem položaju nekoliko podobno vojni krajini, vendar pa podložno zemljiškemu gospodstvu. Prebivalci so si želeli, da bi se otresli tega podložništva in da bi uživali podobne pravice pod posebno upravo kot uskok v sosedni vojni krajini. Morda so bili zaradi tega še občutljivejši za oblastništvo ter izkoriščanje zemljiškega gospodstva. Ko je bil leta 1574 popravljen urbar kočevskega gospodstva, je bilo vzrokov dovolj za naraščajočo nezadovoljnost med kmeti. Pritožbe kmetov so se vrstile že kmalu po velikem kmečkem uporu. Položaj se je do leta 1895 tako zaostрил, da so kmetje začeli že zbirati orožje in da je prišla na Kočevsko raziskovalna komisija deželnega kneza. Komisarja sta hotela spor zagladiti in sta velela grofu Blagaju, zemljiškemu gospodu, naj popravi krivice. Kmetje pa so bili siti obljub. Poslali so svoje odposlanstvo v Gradec na pristojno mesto cesarske, državne oblasti s posebno, za tedanje razmere edinstveno ponudbo: predlagali so, naj bi cesar prepustil v upravljanje gospodstvo. V Gradcu so bili verjetno precej presenečeni in razumljivo je, da na takšne revolucionarne predloge niso bili pripravljene. Toda pristaviti je hotel svoj pisker deželni

knez; rad bi postopno sam prevzel zemljiško gospodstvo, a za kar bi mu morali plačati zastavo s precejšnjo denarno vsoto. Dejansko so grofu Blagaju aprila 1596 odvzeli gospodstvo, a le za nekaj tednov...

Na Kočevskem je še nadalje vrel, dokler ni umrl grof Blagaj leta 1598. Nato so kmetje vsaj nekaj let mirovali.

Leta 1602 pa se je upor spet začel na sosednem mehovskem gospodstvu. Mehovo poznamo iz velikega upora leta 1515, ko je tam zagorel prvi grad na Slovenskem. V sedemnajstem stoletju je tedanji graščak Karel Jurič menda pomnil, kaj se je zgodilo nekdaj na njegovem gradu, pa je poklical na pomoč proti kmetom uskoke. Toda tokrat so uskoki pokazali pete pred bojevitimi kmeti. Končno je bil ta upor zaduščen, a natančnejših zgodovinskih pričevanj o njem ni.

Vesten raziskovalec zgodovine kmečkih uporov, kakršen je zgodovinar Bogo Grafenauer, pa je v nadaljnjem obdobju odkril še celo vrsto kmečkih uporov na Slovenskem v nadaljnji dobi. Govoriti bi bilo mogoče celo o nepretrganosti kmečkih uporov v več sotletjih, čeprav navadno obravnavajo le posamezne, največje in najbolj znane upore. V sedemnajstem stoletju so se vrstili številni upori na Kranjskem — nekaj manj jih je bilo na Gorenjskem kot pa na Dolenjskem — pa tudi na Štajerskem, predvsem v širši ptujski okolici.

Upor leta 1635, ki ga zgodovinar imenuje »zadnji veliki slovenski kmečki upor stare vrste« pa je zajel ne le vse spodnještajersko področje, marveč se je razširil tudi na več krajev na Kranjsko. Začel se je na gospodstvu Ostrovič. Natančnejši vzroki niso znani, ker se je pritožba kmetov iz maja 1635 izgubila. Za tisto obdobje je zlasti značilno, da je prebivalstvo (in tudi posamezni zemljiški gospodje) trpelo zelo zaradi vzdrževanja cesarske vojske posredno, zaradi večjih davščin bremen, še bolj pa neposredno v krajih, kjer so bili nastanjeni posamezni polki. Kmetje so se odločno upirali večjim davkom. To je bil menda glavni vzrok velikega upora leta 1635. Značilno je, da so tedaj ponekod zemljiški gospodje, ki so bili neposredno prizadeti zaradi cesarskega vojaštva — soldate-

Nadaljevanje na 6. strani

# Od Kansas-Cityja do Tbilisija

Ljubljana, mesto, ki je odlikovano z redom narodnega heroja, je navezalo številne stike z mesti v Jugoslaviji in v tujini. Z njimi izmenjuje izkušnje s področja gospodarstva, stanovanjske, komunalne in kulturne problematike. Toda prizadevanja mesta Ljubljane niso omejena zgolj na razvoj mesta, slovenske in jugoslovanske skupnosti. Ta dejavnost je namenjena tudi ohranitvi miru in razvijanju prijateljstva med narodi vsega sveta. Vezi med pobrateni in prijateljskimi mesti pomagajo utrjevati prijateljstvo tudi med narodi po vsem svetu.

Z mestom Pesarom v Italiji je bila 25. marca 1964 podpisana listina o pobratenju. Vzpostavljene so bili aktivni stiki, zlasti na področju kulture in turizma. V Ljubljani je bila razstava umetniške keramike iz Pesara, v Pesaru pa razstava slovenske partizanske grafike. Zivahni so tudi stiki z organizacijo KPI v Pesaru. Izmenjanih je bilo več delegacij. Obstajajo možnosti za tesnejše sodelovanje na področju gospodarstva, posebno med podjetji lesne industrije. Posebej je treba poudariti stik med nekdanjimi partizani, na katerih pobudo je prišlo do pobratenja. Partizanska organizacija za pokrajino Pesaro je poskrbela za natis knjige, ki govori o pomenu jugoslovanskih partizanov v garibaldinskih enotah.

S Parmo je bil podpisan 11. aprila 1964 protokol o pobratenju. Sodelovanje je živahno. Nekateri organizacije v obeh mestih sodelujejo neposredno. Aktivno je tudi sodelovanje med gospodarskimi organizacijami. Ze devet let poteka izmenjava otrok med počitnicami. Vsako leto prihaja k nam v Gorje po 34 otrok s tremi vzgojitelji, prav tolikšno število ljubljanskih otrok odhaja v Pinarello pri Cerviji. Organizirane so bile razstave mest s poudarkom na kul-

turnih znamenitostih, naravnih lepotah in gospodarskem razvoju. Štirje ljubljanski likovni umetniki so v Parmi razstavili svoja dela. Ze tradicionalni so postali stiki med krvodajalci, šolniki, učenci in športniki ribiči. Stike sta vzpostavili tudi parmska trgovska zbornica in naše Poslovno združenje trgovine. Aktivno je sodelovanje med turističnimi organizacijami. Vsako leto pride v Ljubljano na »kmečko ohceto« tudi par iz Parme. Dne 29. septembra letos so v Parmi proglasili za častnega občana inženirja Marjana Tepino, nekdanjega predsednika Mestnega sveta Ljubljane.

Protokol o prijateljskem sodelovanju z (CSSR) je bil podpisan 4. marca 1967. Uspešni so bili stiki med komunalnimi delovnimi organizacijami in športnimi društvi. Sodelujejo tudi sindikalne organizacije sorodnih podjetij, ki pošiljajo svoje člane na letni dopust v letovišča na Slovaškem odn. v Sloveniji. Oktobra letos je Ljubljano obiskala delegacija mesta Bratislave. Dogovorili so se o novih oblikah sodelovanja. Tudi Bratislava pošlje vsako leto po en poročni par na našo »kmečko ohceto«. Kaže, da bo prišlo do sodelovanja tudi med kliničnimi bolnišnicami v Ljubljani in v Bratislavi.

Z mestom Sousse v Tuniziji je bil 27. julija 1967 podpisan sporazum o trajnih prijateljskih stikih. Izmenjanih je bilo že več delegacij. Organizirana so bila gostovanja folklornih skupin. Mestna občina Sousse je podarila ljubljanskemu živalskem vrtu kameo. Sodelujejo tudi na »kmečki ohceti«. Zivahne stike so nekoliko zavrele katastrofalne poplave pred tremi leti, ki so zelo prizadele to prijateljsko mesto.

Protokol o prijateljskem sodelovanju z mestom Karl-Marx-Stadt v Nemški demokratični republiki je bil podpisan 17. oktobra 1966. Izmenjanih je bilo več delegacij. Leta 1971 je to prijateljsko mesto priredilo v Ljubljani veliko razstavo o delu in življenju v njem. Pri njih so dvanajst dni predvajali filme o Ljubljani in Sloveniji. Letos so obiskali Karl-Marx-Stadt naši strokovnjaki za urbanizem, k nam pa so prišli predstavniki trgovine. Na njihovem sejmu prihodnje leto bo sodelovalo nekaj gospodarskih organizacij iz Ljubljane.

Sodelovanje z Tbilisijem, glavnim mestom sovjetske Gruzije, je bilo vzpostavljeno novembra 1970. Tudi naslednje leto je obiskala Ljubljano mestna delegacija Tbilisija. Na »kmečki ohceti« leta 1971 je sodeloval poročni par iz tega mesta. Sport-

ni rokometnega kluba »Burjevstnik« so pri nas odigrali šest prijateljskih tekem. Ljubljano je obiskal tudi glavni mestni arhitekt, ki se je seznanil s problemi urbanizma, prostorskega planiranja in gradbeništva pri nas. Rokometaši ljubljanskega kluba »Slovan« so v Gruziji odigrali pet tekem. Prav tako lani so Ljubljano obiskali komunalni strokovnjaki iz Tbilisija. Letos so jim vrnilo obisk naši komunalci. Ob tej priložnosti so v Tbilisiju odprli razstavo »Prijateljsko mesto Ljubljana se predstavlja«. Film o Ljubljani so zavrtili na njihovi televiziji ob prazniku vstaje slovenskega naroda, 22. julija. V Ljubljani je bila razstava »Mesto Tbilisi včeraj, danes in jutri«.

Sodelovanje z mestom Leverkusen v Zvezni republiki Nemčiji se je začelo šele leta 1969, kljub temu pa so stiki že plodni. Tam so leta 1971 priredili »Ljubljanski teden«, ki pa je v resnici postal jugoslovanski. Sodeloval je celotni orkester Slovenske filharmonije, vokalni ansambli iz Ljubljane in košarkarji Olimpije. Prireditve je bila namenjena tako prebivalstvu mesta

stvo je prešlo na raven stikov med obema mestoma. V Schinu se ena izmed ulic imenuje Ljubljanska. Godba milice je imela pri njih in v drugih krajih Nizozemske že osem koncertov, tamkajšnji pevski zbor pa pri nas že trikrat. Naši prijatelji v Schinu so uredili ob ostankih nacističnega bunkerja spominski prostor, ki je posvečen vsem žrtvam nacizma in fašizma. Kipar Stojan Batič je za ta prostor izklesal kip Orfej. Na vrtu osnovne šole v Sostrem so Valkenburžani uredili spominsko gredo s cvetlicami iz svoje dežele. Tako je bilo vzpostavljeno sodelovanje med obema šolama. Inicijator vsega sodelovanja, gospod Theo Salden, je bil odlikovan z redom jugoslovanske zastave s srebrno zvezdo.

Ljubljana sodeluje tudi z mestom Nottingham v Veliki Britaniji. Na velesojmu leta 1970 je bila razstava našega mesta ob sodelovanju podjetij Slovenija-vino in Dom. Tedaj je Nottingham obiskala tudi uradna delegacija mesta Ljubljane. Med povračilnim obiskom v Ljubljani, ki je bil letos, so bili sprejeti sklepi o nadaljnjem



Pobratimsko mesto Pesaro pred desetimi leti. Pogled na plažo.

## VABILO V POSTOJNO

Odbor nekdanjih političnih pregnancev na Sardiniji priredi 22. t. m. proslavo v Postojni, ki bo posvečena obletnici osvoboditve in vrnitve Primorcev, Istranov in Dalmatincev v domovino in hkrati tudi 30-letnici priključitve Primorske, Istre, Zadra in nekaterih otokov k matični domovini.

Letošnjega zborovanja — srečanja, 22. decembra ob 11. uri v dvorani stare jamske restavracije v Postojni, se bodo udeležili preživeli politični pregnanci iz Slovenije, Istre, zamejstva in iz Dalmacije ter svoji umrlih.

Organizatorji proslave so poskrbeli za ustrezen program (razstava, odkritje spominskega obeležja, slavnostno zborovanje, obisk Postojnske jame, tovariško srečanje, itd.).

Odbor za proslavo vabi vse nekdanje politične pregnance na Sardiniji, da se zborovanja — srečanja v Postojni polnoštevno udeležijo.

ODBOR ZA PROSLAVO

Nadaljevanje s 5. strani

ska je samopašno ropala, požigala in strahovala ljudi — celo hujskali kmete med uporom.

Upor na Stajerskem leta 1635 je trajal dva tedna, od 24. aprila do 8. maja. Dognano je, da so bili tedaj plemiški dvorci na širšem celjskem področju požgani, izropani ali razdejani. Uporniki so najprej zasedli gradove Ostrovico, Heckenberg in Burgstall južno in severno od Vranskega, potem graščino Voljsko pri Zalcu, graščini Rudnik in Vrbovec, napravili so pohod do Gornjega grada, posesti ljubljanskega škofa. Tam se je nekdo celo našemil v škofa, uporniki pa so glasno razglašali, da bodo le tiste gra škofa (našemljenega) priznavali za svojega zemljiškega gospoda. Upor je zasedel Šaleško dolino, kjer so uporniki zavzeli tri gradove. Prav tako se je upor razširil po zasavskem hribovju. Vzhodno in severovzhodno od Celja so uporniki zavzeli številne graščine, dvorce in tudi župnišča. V njihovih rokah sta bila tudi samostana v Žičah in Studenicih. Zasedli so Opločnico, Golice dvorec pri Konjicah, Polskavo, Pragersko in Fram... Po uradnem popisu so uporniki v dveh tednih upora na Stajerskem zavzeli in večino požgali petintrideset gradov, samostanov in župnišč...

Ze iz površnih podatkov o tem uporu vidimo, da sodi med največje kmečke upore na Slovenskem, a o njem vemo tako malo, da o njem skoraj ni bilo še nobene druge besede, razen tega, kar je napisal sam zgodovinar.

Morda se bo kdo tudi v tem primeru vprašal, kako je bilo torej vendar mogoče, da je po tako velikih zmagah upor trajal le štirinajst dni in kako so ga mogli zadušiti. Odgovor ni niti kdo ve kako težaven. V sedemnajstem stoletju so oblastniki imeli v rokah proti kmetom še mnogo močnejše orožje — svojo soldatesko — kakor pa leta 1573. Ukrepali pa so tudi zelo hitro, pač ker so imeli že precej izkušenj iz številnih kmečkih uporov. Mobilizacija je bila hitra in posegli so celo po vojaštvu v vojni krajini. Na Kranjsko je prispela razen tega še vojska tako imenovanih krajišnikov iz slavonske obmejne krajine — kar 700 poklicnih vojakov. Kakor pri vseh kmečkih uporih so kmetje zmagovali spočetka, ko še plemiška vojska ni bila mobilizirana, tudi tokrat, med nekakšno bliskovito vojno. Ko pa je plemiška vojska po svo-

jih strateških načrtih in z vsem orožjem ter brezobzirnostjo začela napadati, zlasti s konjenico, je kmečka vojska odpovedala; kaže da se obrambno sploh ni znala vojskovati.

Spet se je ponovilo vse, kakor pri prejšnjih uporih. Nad upornimi kmeti so se znesli z vso krutostjo. Enega izmed uporniških voditeljev, Jurija Levca, so v Ljubljani z drugimi vred obglavili in razčetrverili. Trupla upornikov so v strah ljudem pustili viseti na javnih krajih.

Prav tako pa se je nasilje ponavljalo: ogorčenje nad krivičnostjo in nasiljem je prej ali slej premagalo strah pred samo smrtjo. Tako je bilo že pred stoletji; kakor med narodnoosvobodilno vojno trinoški okupator ni mogel v krvi in z vsemi svojimi najstrašnejšimi uničevalnimi taborišči zadušiti upornosti svobodoljubnih ljudi, tako tudi grajske temnice in srednjeveške mučilnice niso preprečile uporov naših kmetov.

Tako so se po velikem uporu leta 1635, ki je bil razširjen zlasti na Stajerskem, vrstila uporniška gibanja nadalje, ko marsikje še niso bili popravljani številni požgani gradovi. Najpogostnejši so bili upori tudi poslej na gospostvih na širšem ptujskem območju. Za uporniško gibanje v Savinjski dolini leta 1650 pa je bilo značilno, da je bil na žovneškem gospostvu eden izmed voditeljev upornikov, Boštjan Natek, ki si je pridobil sloves med vodilnimi uporniki že leta 1635. Uporniško gibanje leta 1650 v Savinjski dolini se je razširilo na jug celo na posest krške škofije med Savinjo in Sotlo. Tudi tedaj sta podložniške pritožbe v Savinjski dolini raziskovala dva komisarja cesarske oblasti. Kmetje so se pritoževali, da je gospostvo preložilo na njihova ramena hudo breme izdatkov za vzdrževanje vojaštva, ki se je na tem področju mudilo na svojih prehodih. Uporniško gibanje na žovneškem gospostvu ni bilo kakšna posebnost, a zanimivo je, da se je prav tam spet ponovilo leta 1673. Tedaj kmetje niso hoteli več plačevati deželnih davkov. Upornikov niso mogli ugnati, zato so deželni stavovi spomladan 1674 zaprosili za pomoč deželno vojsko. Sprva je vrhovna oblast skušala zadevo zagladiti zlepa, s svojimi komisarji. Uspeha ni bilo in tako so oblastniki končno, avgusta tistega leta, nastopili nasilno — s sedemsto vojaki. Vojaštvo se je šopirilo v Mozirju, Braslovčah in v okoliških

vaseh. Kaže pa, da tokrat vojaštvo ni bilo popolnoma slepo orodje fevdalne države, ker zgodovinska listina prča, da je poveljstvo leta 1675 opozorilo deželne stanove, češ da so spori med gospostvi in podložniki tako hudi, da se je treba bati pravega kmečkega upora (to se pravi napadov kmetov na gosposdo), če ne bodo razmer uredili. Vojaška oblast nikakor ni bila prepričana, da se kmetje upirajo zgolj zato, ker bi bili morda brezglavi in hudobni, saj je vprašanje, ali gospostva morda ne ravna jo pretrdo s podložniki. Vojaška oblast je menila, da »bo treba tudi pri gospostvih preprečiti nerednosti in zlorabe — tako prevelike davčne obremenitve podložnikov, kakor tudi čezmerno nalaganje tlake in drugo izkoriščanje, kakor to preveč samovoljno počenajajo nekatera gospostva«.

Vendar krivic tudi tokrat niso popravili. Končno so uporabili nasilje, kakor vselej: prišli so osemindvajset uporniških kmetov, ki so jih šteli za voditelje upornikov. Vse so seveda obsodili. Kmetje so se še nekaj časa upirali in se celo spopadli z vojaki, ne da bi karkoli dosegli.

V ptujski oziroma mariborski okolici, na gospostvih v Slivnici, Sp. Polskavi in Račju, so se kmetje uprli plačevanju nove dajatve, ki je bila posledica — kuge. Prebivalstvo je že zaradi same kuge leta 1645 strašno trpelo. Kako huda »šiba božja« je bila kuga v starih časih, vidimo že iz približnih cenitev, da je tedaj v nekaj mesecih pri nas umrlo deset tisoč ljudi. Po posebnih predpisih, s tako imenovanim kužnim redom, so omejevali gibanje ljudi iz kraja v kraj. Posebne straže so stražile, da ljudje niso zapuščali okuženih krajev. V starih časih med kugo so ljudje večkrat bežali pred kugo kot pred sovražno vojsko in z begom se pospešili ter razširili epidemijo. Vendar so si takšen beg laže privoščili meščani kakor pa podložniki. Kmetje so iz okuženih krajev odhajali — če jim straže tega niso preprečile — le po opravih, sicer pa kugi navadno niso mogli uiti iz domačega kraja.

Leta 1645 so uvedli demarno dajatev na račun posebnih izdatkov za zatiranje kuge, pravzaprav za straže. Novo dajatev so nasilno izterjevali s posebno četo biričev.

Se nadaljuje

PRIREĐITVE V POČASTITEV 30-LETNICE AVNOJ IN DNEVA JLA

# »Tako smo ustvarjali novo Jugoslavijo«

Ob 30-letnici AVNOJ in praznovanju Dneva JLA, 22. decembra, je bila v Hali Tivoli 14. decembra slovesna prireditev pod skupnim naslovom »Tako smo ustvarjali novo Jugoslavijo«. Organizirala sta jo Ljubljansko armadno področje in Republiška konferenca zveze mladine Slovenije.

Umetniški program prireditve je bil sestavljen iz literarnih besedil, ki prikazujejo razvoj nove Jugoslavije. Prireditev je bila v znamenju naše tridesetletne stvarnosti, za katero so se borili naši očetje, da sedanjega generacije živijo v svobodi, v družbi enakopravnih narodov in narodnosti, v novi Jugoslaviji.

Na prireditvi so sodelovali vojaški orkestri iz Kranja, Ajdovščine in Ljubljane, veliki orkester ljubljanske garnizije, znani operni umetnik Ladko Korošec, član SNG iz Ljubljane Rudi Kosmač, veliki plesni orkester RTV Ljubljana z vokalnimi solisti, ter tekmovalne ekipe iz Maribora, Škofje Loke, Tolmina, Celja, Ljubljane-Bežigrada in Obalne konference ZM. Te tekmovalne ekipe so se uvrstile v finalno tekmovanje kviza na temo naše NOB, ki sta ga organizirali Republiška konferenca ZM in Ljubljansko armadno področje. V kvizu so sodelovali vojniki in mladinci. V odločilnem tekmovanju je zmagala ekipa iz Škofje Loke. Na koncu so najuspešnejšim ekipam podelili nagrade in priznanja.

Tako kulturni, kot zabavni spored sta bila skrbno izbrana. Prireditev je bila do-

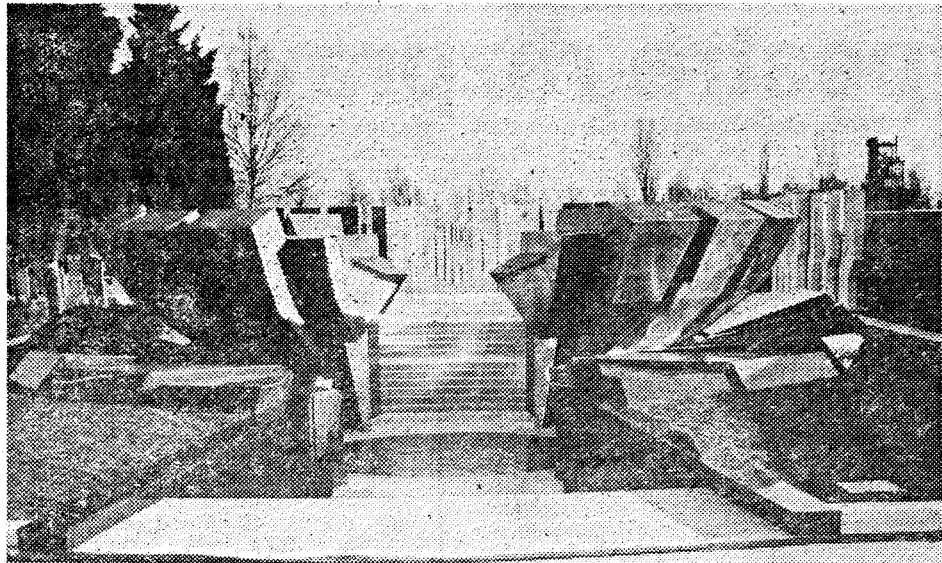
stojna počastitev tridesetletnice drugega zasedanja AVNOJ in Dneva JLA.

TADEJ LABERNIK

## XI. KURIRČKOV FESTIVAL

V mariborskem Rotovžu so imeli enajsti festival »Kurirček«. Ta prireditev, katere ustanovitelj je ZZB Maribor in pokrovitelj JLA, ima velik pomen za ohranitev in razvijanje tradicij narodnoosvobodilnega boja med šolsko mladino. Kakor vsako leto tako so tudi letos podelili priznanje partizanskega kurirja za književne stvaritve: Venceslavu Winklerju, Slavku Janevskemu, Danku Oblaku in Advanu Hozicu. Na sklepni slovesnosti je imel uvodni govor predsednik festivalnega odbora Ivan Potrč, v imenu mariborske kulturne skupnosti pa je pozdravil navzoče Vojko Ozim.

Po sklepni slovesnosti so v šolah in armadnih enotah priredili literarne nastope književnikov. Festival je v zadnjih letih postal splošna jugoslovanska prireditev. Udeležencem festivala je poslal pozdravno brzojavko tudi načelnik generalštaba JLA generalpolkovnik Stane Potočar. Festivala so se udeležile tudi učenke mariborske srednje vzgojiteljske šole, ki so pripravile recital »Po poti bratstva in prijateljstva«. V salonu Rotovž je bila za to priložnost odprta razstava likovnih izdelkov pionirjev na temo »Naš spomenik NOV pripoveduje«.



Gonars: Pogled na veličastni spomenik, ki ga je 10. decembra odkril član ZIS Ivan Franko. To je druga spominska kostnica v Italiji. V njej počivajo posmrtni ostanki 453 umrlih in padlih Jugoslovancev. Na marmornih ploščah pa so navedena imena 1396 Jugoslovancev, ki so izgubili življenje na tem področju Italije

(foto Mario Magajna)

## ne zamudite

### DELAVSKA TV

V četrtek, 20. t. m., ob 19.15 bo govoril delavec Djuro Rašeta o sprejemanju in izvajanju sklepov v kolektivu, o tem, kako je treba pripraviti material za obravnavanje na delavskem svetu in o raznih problemih v zvezi s tem. Oddajo je pripravila zagrebška TV.

### OČETJE IN SINOV

Istega dne ob 21.30 bodo na ljubljanski TV začeli z oddajo nadalje-

vanke »Očetje in sinovi« I. S. Turgenjeva, ki jo je posnela britanska BBC. Prikazuje spopad med dvema generacijama, konservativcev in mladih, ki verujejo v moč znanosti. Roman spada med vrhunska dela svetovne književnosti.

### EDINI IZHOD

V petek, 21. decembra, na predvečer dneva JLA, nam bo ljubljanska TV zavrtila jugoslovanski film »Edini izhod«, ki prikazuje potek slovitih diverzantske akcije v Postojnski jami.

## NAMESTO NOVOLETNIH ČESTITK DARUJTE ZA IZGRADNJO SPOMINSKEGA DOMA BORCEV NOV IN MLADINE JUGOSLAVIJE V KUMROVCU TER UREDITEV ŠIRŠEGA OBMOČJA KOZJANSKEGA

Republiški odbor za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu in ureditev Kozjanskega se obrača na vse občinske skupnosti, gospodarske organizacije, bivše borce, mladino in občane s predlogom, naj bi se letos odločili za drugačen način novoletnih voščil. Odbor toplo priporoča, da bi denarna sredstva, namenjena za čestitke, darovali v sklad za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu in ureditev Kozjanskega.

Tekoči račun sklada je 50100-678-46402 Odbor za izgradnjo spominskega doma v Kumrovcu pri RO ZZB NOV Slovenije.

Republiški odbor

## ŠTUDIJE ZA SPOMENIK FRANCU ROZMANU-STANETU

V Umetnostni galeriji so odprli razstavo akademskega slikarja Janeza Pirnata iz Ljubljane.

Upravnik Umetnostne galerije prof. Karel Pečko je poudaril, da prikazuje razstava v prvem delu arhitektonske in kiparske študije za spomenik narodnemu heroju Francu Rozmanu-Stanetu, ki bo stal v Ljubljani.



## VELIK USPEH »KURIRČKOVE KNJIŽNICE«

Ze lani so se tovariši pri »Kurirčkovi knjižnici« lahko pohvalili z

lepim uspehom, toda letos so upravičeno še bolj zadovoljni. Kljub močno povečani nakladi so vse tri knjižnice popolnoma razprodali v dobrem tednu. Vzrok za ta uspeh je treba iskati v izbiri avtorjev, primernosti besedila za mlade bralce in v dostopnih cenah. Zbirka obsega naslednje knjižice: »Sonce na hoduljah«, zgodbi v verzih, avtor Črtomir Šinkovec, ilustrator Jelka Reichman; »Take živalske«, Svetlana Makarovič, ilustrirala Marjanca Jemec-Božič; »Najboljši kljukec na svetu«, napisala Astrid Lindgren, prevedla Kristina Brenkova, ilustrirala Marlenka Stupica. Vsaka knjižica stane le 12 dinarjev, celotna zbirka 36 dinarjev. Naročniki vseh treh del so zraven tega dobili v dar še »kurirčkovo denarnico«, jabolko. Knjižice so zdaj v ponatisu.

## »RAZTRGANC« V NOvem MESTNEM GLEDALIŠČU

Dne 11. decembra so imeli v ljubljanskem Mestnem gledališču slovesnost ob otvoritvi prenovljene dvorane. V ta namen so postavili na oder Borove »Raztrgance«. Slovesnosti so se udeležili tudi številni predstavniki političnega in kulturnega življenja. Mestno gledališče je odslej najmodernejše, kar jim imamo v Sloveniji.

# Spet razstava v Slovenj Gradcu

Ob 30-letnici nove Jugoslavije je Muzej revolucije v Slovenjem Gradcu priredil lepo razstavo. Posvečena je slovenskemu partizanskemu tisku. Odprl jo je direktor muzeja

## »UKANA« NA ODRU V KRANJU

Amatersko gledališče France Prešeren v Kranju je proslavilo 30-letnico AVNOJ z uprizoritvijo domačega gledališkega dela. To je omogočil mlad režiser in dramaturg Janez Povše z »Ukano«. Povedal je, da je bil med vojno še premlad in ni doživel zgodovinskih dogodkov naše revolucije, a da si je želel napisati kakšno delo z vsebino iz vojne dobe. V Svetinovi »Ukani« je našel dovolj izvrstne snovi za dramatizacijo. S pisateljevo pomočjo je izluščil iz obsežnega romana dramatično dogajanje, tako da je nastalo dobro pretehtano in učinkovito drsko delo.

Na vprašanje, kako je bil zadovoljen z uprizoritvijo, je povedal, da je občinstvo delo zelo dobro sprejelo in da je poslej dvorana vselej polna. Gledalci, ki dobro poznajo junake iz Svetinove Ukane, menijo, da je režiser imel srečno roko zlasti pri glavnem junaku (Wolfu), ki ga igra Vlado Uršič. Dobri pa so tudi drugi igralci, npr. Jože Kovačič, ki igra nemškega generala, dalje Biba Uršičeva kot Ana in Mila Valenčičeva, ki pretresljivo upodablja partizansko mater.

K. MAKUC



Ana (Biba Uršičeva) in mitraljezec Primož (Jože Vunšek), v ozadju major Wolf (Vlado Uršič)

Bogdan Zolnir. Razstavo so odprli ob sočasni sklepni prireditvi republiškega tekmovanja za »Odličje 22. decembra«, ki ga je pripravila občinska konferenca ZMS. Namen te razstave je bil med drugim tudi ta, da bi mladina spoznala, kako pomembno orožje je bil partizanski tisk. Tekmovanje sta organizirala republiška konferenca ZMS in JLA.

Na razstavi so prikazali Slovenski poročevalec, Ljudsko pravico, Kmečki glas, Delavsko enotnost, Našo ženo, Mladino, Slovenski Pionir, Novi rod, Prosveto, Uradni list SNOŠ in Pregled dogodkov. To so bili osrednji slovenski listi, medtem ko so pokrajinske tehnike tiskale številne druge časopise. Na Stajerskem so izhajali Novi čas, Borbeni Slovenka in Mladi tovariš, na Gorenjskem Gorenjski glas, Slovenke pod Karavankami in Gorenjski kmečki glas, na Primorskem Partizanski dnevnik, Slovenka in Mladi Puntar, na Koroškem pa Koroška v borbi, Slovenski tednik, Slovenski vestnik in Enotnost ter nemški tisk za avstrijske antifasiste. V ciklostilni tehniki so vsa okrožja vrh tega izdajala še lastna glasila, ki so prinašala tudi radijske vesti. Po prihodu 14. divizije v te kraje je začelo delati 28 ciklostilnih tehnik, v pozni jeseni 1944 pa še tri tiskarne. Na slovenjegraškem področju sta delovali vojaški tehniki Sova in Sever, okrožne tehnike Skovik, Kajuh, Drava in Kristof ter koroški tehniki Mežica in Netopir. Razstavljene so tudi publikacije Glavnega štaba: Slovenski partizan, Naša vojska, Vestnik, Smernice in Partizanski zdravstveni vestnik. Četrta operativna cona je izdajala Vojaški vestnik, Stajerski kurir in Novo besedo. Stirinajsta divizija je imela Glas svobode, Mi vstajamo in Našo pest, Zidansko brigada pa glasilo Pohorski partizan.

V Sloveniji je bilo med NOB kar 21 ilegalnih tiskarn in 173 tehnik. Leta 1944 je izhajalo že 296 periodičnih glasil, med njimi 193 vojaških. Med okupacijo smo v Sloveniji natisnili kar 830 brošur in pesmaric. Te številke so v ponos vsem zavednim Slovencem.

Oglejte si to razstavo in priporočite jo tudi mladini!

Tovariš Bogdan Zolnir je ob otvoritvi razstave slavil 25-letnico svojega dela v Muzeju revolucije. Čestitkam se pridružujemo tudi mi.

## POIZVEDBA

Prosim, da se mi javi tovariš MILOŠ (illegalno ime), ki je kot pokrajinski mladinski funkcionar v mesecu juliju in avgustu 1943, ustanavljal mladinske organizacije na področju Postojna-Pivka in vodil sabotažne akcije.

Janko ZABUKOVEC, Ziri, Dobračeva 180

## ARABCI SO ŽE NADOKNADILI IZGUBLJENO OROŽJE

Ameriški časopis AVIATION WEEK piše, da je Sovjetska zveza po prekinitvi ognja poslala v Egipt še dve bateriji projektilov z jedrskimi bojnimi glavami SCUD. Potemtakem naj bi Egipt, če je informacija točna, imel že štiri baterije teh raket. Prepeljali pa naj bi jih s sovjetskimi letali AN-12 na kairsko zahodno letališče. Prvi dve bateriji imata menda položaje vzhodno od Kaira, njune rakete pa naj bi bile uperjene proti Tel Avivu in drugim izraelskim mestom.

Omenjeni ameriški časopis poleg tega piše, da Sovjetska zveza še nadalje oskrbuje Egipt z orožjem in da bo do konca novembra nadoknadeno že vse orožje, ki so ga Arabci izgubili v oktobrskem vojnem spopadu.

## OROŽJE JE DRAGO, KER NI KONKURENCE

Ameriški senator William Proxmire je izjavil, da bi bili izdatki za orožje za 50 % nižji, če bi se obrambno ministrstvo pogajalo tudi s konkurenčnimi dobavitelji. Ko so pregledovali že podpisane pogodbe, so ugotovili, da bi v vseh primerih lahko dosegli precej nižjo ceno, če bi se pred končnim podpisom pogodbe zanimali za ceno enakega orožja tudi pri konkurenčnih podjetjih.

## zanimivosti

### MANJ SOVJETSKE LADJE V SREDOZEMLJU

Ameriško obrambno ministrstvo je sporočilo, da je Sovjetska zveza zmanjšala število svojih ladij v Sredozemlju, kar naj bi bil znak, da napetost na Blaznem vzhodu popušča. Predstavniki Pentagona je v zvezi s tem izjavil, da je Sovjetska zveza imela med izraelsko-arabskim spopadom v tem delu sveta 95 vojnih ladij, sedaj pa jih je tam nekaj manj kot 90 ladij. V normalnih okoliščinah se na Sredozemskem morju zadržuje okoli 60 ladij.

Hkrati s tem je predstavnik Pentagona izjavil, da glede ameriškega 6. ladjevja ni nobenih sprememb. To ladjevje sestavlja 60 vojnih ladij, med njimi tri letalonosilke in dve nosilki helikopterjev za prevoz enot. V običajnih okoliščinah ima 6. ladjevje 40 do 50 vojnih ladij.

### IZRAELSKI IN ARABSKI VOJNI PLEN

Iz izraelskih vojaških krogov poročajo, da Izraelci uporabljajo sovjetske protitankovske rakete, ki so jih bili zaplenili v oktobrskem spopadu. Takrat jim je padlo v roke tudi nekaj tankov T-55 in T-62.

Na drugi strani pa so takrat Sirci zaplenili 15 izraelskih tankov CENTURION. Ker pa Sirci z njimi nimajo kaj početi (sirski vojska ima samo tanke sovjetskega izvora), so jih poklonili Jordaniji. Znano je, da je jordanska vojska, kot tudi izraelska, oborožena z britanskimi tanki tipa CENTURION.

## telegrami

**LJUBLJANA—SIŠKA:** V novembru je občinski odbor ZRVS v osnovnih organizacijah Ljubo Šercer, Medvode in Komandant Stane pripravil predstave filmov MANEVRI SVOBODA 71 in MIRNA—II. Filme si je ogledalo okoli 450 članov ZRVS in 200 članov ZZZB NOV.

**LJUBLJANA:** Osnovna organizacija ZRVS Ljubo Šercer iz Šiške je konec novembra organizirala in izvedla strelsko tekmovanje z zračno puško v počastitev dneva republike. Udeležilo se ga je 30 strelcev v šestih ekipah, in sicer ekipe osnovne organizacije Ljubo Šercer, mladine, tabornikov iz odreda »Dobre volje«, strelske družine ZRVS pa so imele tudi tri ekipe. Zmagala je prva ekipa strelske družine s 785 krogi od 1000 možnih. Med posamezniki pa je bil najboljši mladinec Vekoslav Stanič s 170 krogi od 200 možnih.

**VRHNIKA:** V novembru so bile v vseh osnovnih organizacijah ZRVS letne skupščine. Zdaj je v občini pet osnovnih organizacij, medtem ko sta bili prej le dve, tako da v prihodnje lahko pričakujemo še učinkovitejše delo članstva kot doslej. Zdaj so v teku priprave na občinsko skupščino ZRVS, ki bo v drugi polovici decembra.

**ŠKOFJA LOKA:** Osnovna organizacija ZRVS v Gorenji vasi si že več mesecev prizadeva, da bi poživila delo v strelski družini. Vanjo so vključili večje število rezervnih starešin, zastopani pa so tudi v vodstvu družine. Začetni uspehi se že kažejo. Za območje Poljan pa strelsko sekcijo še ustanavljajo; v njej bo velika večina rezervnih starešin. Tu so že zagotovili zemljišče za strelišče ter tudi ustrezne prostore.

**LJUBLJANA:** Občinski odbor ZRVS Ljubljana Vič-Rudnik je kot vsako leto tudi letos imel za svoje člane strelsko vajo, tokrat z vojaško pištolo. Vaje niso bile obvezne, a se jih je kljub temu udeležilo 1.270 članov. Nekateri izmed njih so pripeljali na vaje tudi svoje sinove in hčerke, ki so — potem ko so jih starejši poučili, kako se ravna in strelja s pištolo — dosegli prav razveseljive rezultate.

## obrambna vzgoja in ljudska zaščita

NATO IMA RAZISKOVALNI CENTER

# Za boj proti podmornicam

Ena izmed zelo pomembnih nalog pakta NATO je po pisanju zahodnonemškega vojaškega lista WEHRKUNDE priprava načrtov in ukrepov za nadzorstvo najpomembnejših pomorskih poti, še posebej tistih, ki Združene države Amerike povezuje z zahodno Evropo. Ker so odgovornim poveljnikom v paktu NATO dobro znane izkušnje iz prve, predvsem pa iz 2. svetovne vojne, ko so nemške podmornice povzročale zavezniškim ladjam velike izgube in je bilo npr. samo v letu 1942 na severnem Atlantiku potopljenih okoli tisoč zavezniških ladij, na dno pa so jih spravile nacistične podmornice, so zdaj poskrbeli za primerne ukrepe proti sodobnim, posebej še proti jedrskim podmornicam.

S tem namenom je svet pakta NATO že pred desetimi leti sprejel odlok, da ustanove posebni raziskovalni center za boj proti podmornicam, ki ima sedež v La Specii v Italiji. V tem centru so se vojaški strokovnjaki, znanstveniki in tehniki iz 13 dežel pakta NATO zadnjih deset let ukvarjali z osnovnimi problemi boja proti podmornicam. V statutu je poudarjeno, da je njegova naloga, da zveznemu komandantu za Atlantik (SACLANT) daje znanstvene in tehnične podatke v zvezi z bojem proti sovražnim podmornicam. Center, ki ima kratko ime SACLANTCEN, analizira potrebne ukrepe, postopke, ugotavlja, kateri instrumenti in naprave so potrebni, da odkrijejo položaj nasprotnikove podmornice, ji določijo razred in jo na sploh prepoznajo.

Center vodi direktor, ki je civilna oseba in po poklicu znanstvenik, za ta položaj pa ga je predlagal znanstveni svet kake od držav članic pakta NATO zaradi njegovih znanstvenih del in izkušenj; na direktorski položaj ga dokončno postavi svet pakta NATO. Mandat mu traja tri leta.

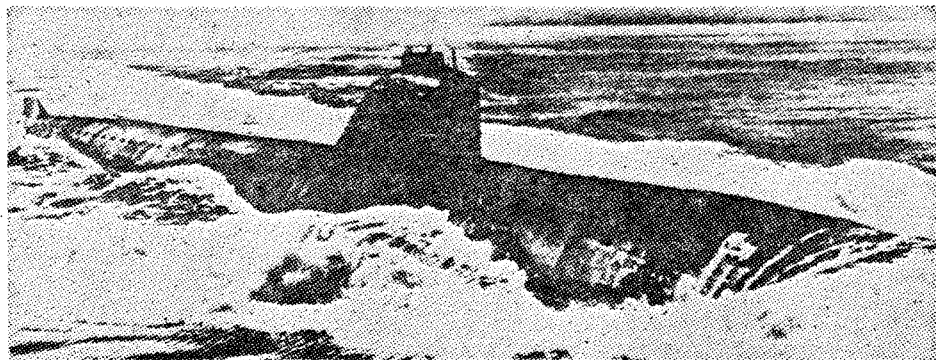
Raziskovalni štab centra sestavlja 56 znanstvenikov, ki delajo v petih oddelkih: v oddelku za preučevanje zvočnih valovanj, oddelku za določanje ciljev, oddelku za operativne raziskave, v oceanografskem oddelku in oddelku za teoretične študije. Poleg njih je tu še 180 tehnikov, laborantov in drugega pomožnega osebja. Znanstvenemu in tehničnemu kadru, ki ga v glavnem sestavljajo civilne osebe, so dodali še šest vojaških oseb, v glavnem pomorskih oficirjev iz raznih držav pakta NATO. To so svetovalec za vojaško-pomorska vprašanja, varnostni oficir, oskrbovalni oficir ter trije mornariški izvedenci za boj proti podmornicam pod vodo, na površini in iz zraka.

Menijo, da so za odkritje in določitev položaja nasprotnikove podmornice najbolj zanesljive zvočne meritve pod vodo, ki jih opravijo z znano napravo SONAR. Pri tem je treba razlikovati med dvema sistemoma: prvi je aktivni sistem SONAR, pri katerem en instrument odda zvočni val v smeri proti cilju, drugi instrument pa meri čas, v katerem se vrne odbiti zvočni val. Drugi sistem je pasivni SONAR, ki samo lovi in meri posebne zvočne valove, ki prihajajo od nasprotnikove podmornice.

Ko uporabljajo aktivni SONAR za odkrivanje in ugotavljanje položaja podmornice, se seveda pojavljajo tudi objektivne težave, ker se zvočni valovi ne odbijajo samo od sovražnikovih podmornic, temveč tudi od drugih predmetov v morju. Zato so si znanstveniki zelo prizadevali, da bi izdelali tak sistem, pri katerem bi se valovi, odbiti od podmornice, razlikovali od valov, ki bi se odbili od kakega drugega objekta,

poleg tega pa bi valovi morali tudi pokazati smer plovbe podmornice ter njeno hitrost.

Ker so želeli svoje naprave in instrumente čim bolj preizkusiti v praksi, so se znanstveniki iz raziskovalnega centra v La Specii redno udeleževali mornariških manevrov pakta NATO ter tudi vseh konferenc in zborov znanstvenikov, ki se ukvarjajo s problemi boja proti podmornicam.



Podmornice so tarča raziskovalnega centra, ki ga ima pakt NATO v La Specii. Na sliki je sovjetska jedrska podmornica iz razreda »N«, namenjena tudi sama za boj proti podmornicam.

VOLILNE SKUPŠČINE ORGANIZACIJ ZRVS V MARIBORU

# Dobra vsebina pestre razprave

Volilne skupščine osnovnih organizacij ZRVS v občini Maribor se v marsičem razlikujejo od prejšnjih. Zanje je značilno, da se jih poleg rezervnih starešin udeležujejo tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij: ZK, SZDL, ZM, ZZZB NOV, VVI in drugi, ki se o dejavnostih organizacij ZRVS zelo pohvalno izražajo. To je torej dokaz, da si je ta organizacija priborila na območju krajevnih skupnosti kot družbenopolitična organizacija pravo mesto.

Kot nadaljnji dokaz uspešnega družbenopolitičnega dela ZRVS je tudi to, da predsedniki osnovnih organizacij ZRVS v svojih poročilih omenjajo in pa posamezniki v razpravah govorijo ne samo o izpolnjevanju svojih enoletnih programov vzgojnega in strokovnega izpopolnjevanja ampak eni in drugi obravnavajo tudi družbenopolitično dogajanje v svojem kraju in pri tem ocenjujejo, koliko so pri tem storili, kje so bile pomanjkljivosti in česa niso naredili.

Na skupščinah je tudi veliko govora o bodočem delu: o tem, kako bi se izboljšali vzgojni program in strokovno izpopolnjevanje, o nastali krizi na Blaznem vzhodu, seveda ob tolmačenju naše politike neuvrčenosti. Organizacije iz Lovrenca na Pohorju, Ruš in Framo so sklenile praznovati tretjo obletnico SVOBODNO POHORJE. Tako bodo na to praznovanje povabili tiste organizacije, ki so krajevno vezane na Pohorje, da bi to obletnico čim dostojneje proslavili.

Volilne skupščine, ki so se v občini Maribor pričele v oktobru, bodo trajale do druge polovice decembra letos. Doslej jih je bilo že 27, pet pa jih bo še v kratkem. Zaradi boljšega delovanja skladno z osnutkom statuta ZRVS in pa na željo posameznikov so ustanovili nove

osnovne organizacije v Orehovi vasi — Slivnici, Košakah pri Mariboru, v okviru krajevnega združenja Jožica Flander pa bosta poslej dve osnovni organizaciji I. in II.

Pri organizaciji ZRVS, ki deluje na območju dveh krajevnih skupnosti, npr. Pesnica in Pernica pri Mariboru, Sentilj in Ceršak, so se združili in ustanovili v Pernici in v Ceršaku po en aktiv ZRVS.

D. MIKLAVEC

## OBVESTILO

Borce Dolomitskih odredov in aktiviste OF, ki so sodelovali s temi odredi, obveščamo, da bo v kratkem izšla knjiga »Dolomitski odredi in Dolomiti v NOB«. Želimo, da bi knjigo dobil vsak borec Dolomitskih odredov in aktivist OF tega področja brezplačno.

Prosimo borce in aktiviste OF, da nam najkasneje do 31. decembra 1973. leta pošljejo svoje naslove. Poleg naslova navedite svoje legalno ime, kdaj (od—do), v kateri enoti in v kakšni funkciji ste delali v Dolomitskih odredih ali organizaciji OF na tem področju. Če razpolagate s podatki o sotovarših in mrtvih, jih tudi sporočite. Tovarišem, katerih naslova ne bomo sprejeli, ne bo mogoče priskrbeti knjige. Naslove pošljite na: Občinski odbor ZZZB NOV Vrhnika — za Odbor dolomitskega odreda, 61360 Vrhnika.

V 1974. letu predvidevamo zbor dolomitčanov; ob tej priložnosti bi se tudi delila knjiga.

ODBOR

SEJA REPUBLIŠKEGA ODBORA ZRVS SLOVENIJE

# Delo v okviru SZDL

V ponedeljek je bila osma seja republiškega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta se je poleg članov udeležila tudi sekretar zveznega odbora ZRVS Jugoslavije Niko Marković in predsednik informativno-propagandne komisije pri zveznem odboru ZRVSJ Vinko Milič. V drugi, najobsejnejši točki dnevnega reda so govorili o delovanju zveze rezervnih vojaških starešin v okviru Socialistične zveze delovnega ljudstva; gre za delovanje SZDL na področju splošnega ljudskega odpora in tudi konkretno v vojnih razmerah, prav tu pa je v njenem okviru mesto ZRVS kot za to področje dela

najbolj usposobljenega dejavnika. V nadaljevanju so razpravljali še o načrtu dela Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije v letu 1974, v katerem je največji poudarek na idejno-političnem izobraževanju, splošnem vojaškem usposabljanju pa tudi na družbenopolitičnem delovanju rezervnih starešin. Potem ko so se dogovorili, da bo druga republiška skupščina ZRVS Slovenije prihodnje leto aprila ali maja, so sprejeli tudi sklep o delovanju in oblikah organiziranja Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije v izrednih in vojnih razmerah. Več o seji bomo pisali prihodnjič.

MIRO ULČAR



Novi cevovod napreduje iz dneva v dan.

Prav gotovo malokdaj globlje razmišljamo o tem, koliko je človeškega in humanega v besedah Jugoslovanska ljudska armada. Naša vojska je oboroženi del naroda, naše vseljudske obrambe in budni čuvaj našega miru in svobode. To je prva in najpomembnejša naloga naše armade, obenem pa ni edina. Kajti pripadniki JLA so že nešteto dokazali, kako so pripravljene tudi drugače pomagati svojemu narodu.

Spomnimo se poplav, požarov, potresov in drugih nepričakovanih nesreč. Povsod in vedno je pomagala tudi vojaška roka. Zato danes, pred rojstnim dnem naše armade, pišemo prav o tej in taki vojaški roki, o mladeničih v sivo olivnih oblekah, ki so se pred dobrim poldrugim mesecem lotili dokaj težke naloge — boja s kamnom in mrazom. Brez orožja in razstreliva in le s pomočjo mišic so začeli boj za vodo, ki jo potrebuje območje Ajdovščine, Sežane, Gorice in Krasa nasploh.

#### DARILO LJUDSTVU

Sobota v prvih jutranjih urah. Mraz griže v kosti.

Sobota je dan počitka. Za vojaške ajdovske garnizije je sobota delavnik. Točneje: dan, ki poteka in znamenju ogorčenega tekovanja za izkop novih kubikov kamna in zemlje. Sobota — dan, ki obeta nove osebnostne rekorde pridnih.

Jarek za novi vodovod je globok dva metra, morda tudi več, vijugast je in dolg štirinajst kilometrov. V njegovi neposredni bližini počiva in komaj diha stari in utrujeni vodovod, ki je še iz prve svetovne vojne. Umira pod trdovratno kraško zemljo in je povsem gotovo, da ne bo nikoli več ugledal svetlobe sonca.

Nova trasa za vodovod se prebija, vojaške mišice in žulji premagujejo kamen. Razstreliva ne smejo uporabljati, ker se izkop dotika mnogih domov, njiv, vinogradov in domačij. Tudi stroji ne morejo kaj prida pomagati, kraška zemlja postane poljevalna le pred močjo rok mladih vojakov.

Po tej zemlji je precej časa hodil tujec. Zato je v njej nešteto spominkov na čase suženjstva in strahu. Avstrijske, francoske in ne vem čigave še čelade. Zarjavele in preluknjane. Človeške kosti, gumb s »sinjelaw, nož za puško, vojaška posoda za jed in še veliko drugih nemih prič preteklosti, ki so s pomočjo vojaških rok po tolikem času znova ugledale svet.



»Krampa in prehodne zastavice ne bom pustil iz rok,« trdi vojak Ljutvi Sahiti, udarnik s trase.

OB DNEVU ARMADE

# TRŠI OD KAMNA

## STREHA ZA VOJAKE — GRADITELJE

Pomoč, ki jo dajejo pripadniki ajdovske garnizije, je povsem brezplačna. Strokovi, kajti pravijo, da bo vojska prihranila skupnosti več kot milijardo dinarjev. Tega se izredno dobro zavedajo tudi vaščani, kar so dokazali s svojo skrbjo za življenje vojakov.

Vojska je namreč nameravala tudi te mrzle dni in noči preživeti ob trasi, pod šotori. Delo na vodovodu so si vzeli kot svojo bojno nalogo in bili pripravljeni spoprijeti se tudi z mrazom.

Toda prebivalstvo ni bilo zadovoljno s tako odločitvijo. Upri so se nekdanji partizanski borci, socialistična zveza, mladina, staro in mlado. In po krajših pogajanjih je seveda prišlo do sporazuma. Vojska je zapustila svoje platneno naselje in se vselila v tople prostore družbenopolitičnih organizacij vasi Selo. Gostoljubnost in pozornost domačinov sta pri vojaki vzpodbudili nove moči in nov delovni polet. In je dnevna norma, ki je znašala tri kubike kamna ali zemlje, kar hitro odšla v pozabo. Novi osebni rekordi vojakov niso danes nobena redkost na gradbišču.

## ZELJA LJUTVIJA »BULDOZERJA«

Pred začetkom dela, ki ga opravlja vojska, so bile potrebne vsestranske in natančne priprave, predvsem pa politične.



Ne samo kamen, tudi podtalna voda je hud sovražnik.

Vsakemu vojaku, ki je prišel na ta nenačrtovani bojni »položaj«, je bilo že od začetka zelo dobro znano, kako in za koga bo delal in kaj v tej predvsem humani akciji pomeni osebna požrtvovalnost vsakega posameznika. In ko je delo steklo, ko so padli prvi kubiki in se pojavili prvi žulji, so vojski na sestanku analizirali prizadevnost vsakega ter si zastavili naloge za jutrišnji dan. Ta oblika dogovarjanja še traja in tovrstni sestanki so se izkazali kot izredno dobra priložnost, da javno pohvalijo najboljše ter dodelijo prehodno zastavico najboljšemu posamezniku oziroma vojaku, ki je tega dne naredil največ. Vse to nekako spominja na nekdanje mladinske brigade, na tako imenovane »kubikaše«, skratka na našo mladino, ki je skupnosti pustila tišče kilometrov novih cest, nešteto mostov, predorov itn.

V vrhu lestvice, ali najboljši med najboljšimi, je zaenkrat vojak Ljutvi Sahiti. V vojaškem kolektivu ga imenujejo »buldožer«. Ta močni fant je po rodu Albanec, ne pozna pa nobenih težav. Njegovi delovni uspehi so zares vredni pozornosti.

Še dober mesec in Ljutvi bo odslužil svoje. Odsel bo, kot sam pravi, v svojo rojstno vas Koritnico, v bližini Prištine. Obdeloval bo zemljo.

Vprašal sem ga, zakaj dela s tako vne- mo in ali sploh namerava komu prepustiti prehodno zastavico.

— Verjemite ali ne, toda meni je dobro znano, kaj pomeni življenje brez vode. Tudi moja vas je žejna, ljudje so brez vodovoda. Izvir, iz katerega se oskrbujemo z vodo, je precej daleč stran od vasi. Muka! Vem, kako hudo je brez vode, zato mi ni prav nič težko pomagati tujakom ljudem. Norma je, kot ste že slišali, tri kubike na dan, jaz pa naredim dvakrat toliko. Pa ne mislite, da sem utrujen. Ne, niti najmanj, vendar...

Moj sobesednik je naenkrat utihnil, njegov mirni pogled se je zazrl v zamegljene daljave in se, vsaj tako se mi je zdelo, ustavil nekje na vrhu Nanosa.

— In kakšna je tvoja trenutna želja, Ljutvi?

— Naj povem po pravici: rad bi videl konec tega našega dela na vodovodu, obe-

nem pa pričakujem nagrado. Pa ne mislite, da gre za dopust ali denar. Ne! V vojski želim le postati član Zveze komunistov, to bi zares bila najlepša nagrada zame.

Ne vem, kdo je danes nosilec zastavice. Kajti Ljutviu za petami sta že Franc Kamenšek iz Ptuja ter elektrovarilec iz Slavonije Branko Živković. Tudi ta dva se potegujeta za prehodno zastavico. A nista osamljena, potencialnih kandidatov je še in še. Na trasi je namreč precej neznanih junakov dela, kar je še eno jamstvo več, da bo velika in težka naloga uspešno in pravočasno končana. Seveda pod pogojem, da slabo vreme ne prekriža računov.

## 81.000 PROSTOVOLJNIH UR

Vojaki torej opravljajo zemeljska dela in so s pomočjo strokovnjakov, mojstrov iz goriškega »Vodovoda«, že položili prve kilometre novih vodovodnih cevi. Delo torej zaenkrat napreduje, poteka po načrtu in je zato zadovoljen tudi Boris Faganer, delovodja, ki je skupaj z majorjem Jagošem Lukovcem odgovoren za vse, kar se dogaja na trasi.

— Pomoč vojakov je dobrodošla, — pravi med drugim delovodja Faganer. — Skupnosti in družbi nasploh bomo prihranili precej denarja, kajti vodovod bo veliko cenejši, vsa dela na njem pa opravljena temeljito.

Besede delovodje Faganerja niso prazna fraza, kajti vojski bodo darovali ljudstvu tega kraja kar 81.000 delovnih ur, to je nič manj kot 10.125 osemurnih delovnih dni.

Omeniti velja še to, da se novi vodovod prebija od zajetja Hubelj do vasi Zalošče v Dorenbergu. Tako bo morda že prihodnje leto marsikateri dom v vaseh Lokavec, Skrilje, Dobravlj, Kamnje, Vrtovin in druge dobil vodo. Dovolj vode bo za pretežni del Krasa in spodnjo Vipavsko dolino.

Na gradbišču smo se pogovarjali tudi s



Tudi boj s kamnom je huda reč.

strojnikom Štefanom Hvaličem, ki ravna s kompresorjem.

— Zdi se mi, — je povedal Štefan, — da vojski naredijo veliko več kot zmorej. Ne vem, če bi plačani delavci tako delali. Res, takega poleta, kot ga kažejo naši vojaki, nisem do zdaj videl nikjer, čeprav sem obšel veliko podobnih gradbišč. Vsa čast fantom!

In tako iz dneva v dan poteka vojna s kraškim kamnom; vojna, v kateri je zmagovalac že dobro znan. Zmagovalac so pridne roke in trdna volja vojakov naše armade, lopate in krampi. Mladost in orodje, brez orožja in razstreliva. Velika zmaga torej ni več tako daleč. Novi vodovod je, tako pravijo ljudje, najlepše darilo vojske narodu iz krajev, kjer še vedno manika vode. A voda pomeni življenje in boljši jutri.

Besedilo in slike BRANE JAKOVLJEVIČ

# Negujmo revolucionarni zgled 14. divizije

Prejšnji četrtek je bila v ljubljanskem klubu poslancev tiskovna konferenca o proslavi 30. obletnice pohoda 14. divizije na Stajersko. Osrednja proslava z akademijo in govorom Franceta Popita bo 5. januarja 1974. ob 18. uri na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Po končani akademiji bo predsednik izvršnega sveta Slovenije inž. Andrej Marinc priredil v klubu poslancev sprejem za preživele borce s pohoda 14. divizije na Stajersko. Naslednjega dne, 6. januarja 1974, bo ob 11. uri na Suhorju pri Metliki kratka slovesnost, nato pa se bodo preživele borce pohoda 14. divizije razšli po vaseh, v katerih so se enote zadrževale pred začetkom velikega pohoda, da se pogovorijo z gostoljubnimi belokranjskimi ljudmi, da obudijo spomine na slavne dni in na dni nepozabnega tovarštva. Ena največjih proslav bo še v Čazmi 19. januarja 1974. Organizirata jo skupaj ZZZB NOV Slovenije in ZZZB NOV Hrvatske in bo manifestacija bratstva in enotnosti, ki je prišlo še posebej do izraza v prvem delu pohoda.

Na Stajerskem bo v februarju vrsta proslav v krajevnem in občinskem merilu, ki jih organizira Zveza mladine Slovenije: v Senovem, na Gračnici, v Dobrni, na Dolici, v Velenju in drugod. Proslave bodo združene s pohodi mladine po poteh 14. divizije in s športnimi tekmovanji kot sta Smuk 14. divizije in Veleslalom 14. divizije. Društvo prijateljev mladine pripravlja veliko srečanje pionirjev Slovenije in Hrvatske v Velenju, povedlo pa je tudi akcijo za transverzalo 14. divizije.

To je le nekaj podatkov o doslej najboljšežnejšem in vsebinsko najbogatejšem praznovanju tega legendarnega pohoda slovenskih partizanov. ki mu morajo sredstva javnega obveščanja posvetiti vso pozornost. Janko Rudolf je poudaril, da predstavlja pohod 14. divizije na Stajersko enega vrhunskih podvigov narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije za razširitev in utrditve revolucije. Borci 14. divizije so bili heroji. Izpricali so izjemnega ofenzivnega duha in izredno politično zavest, pripravljenost za premagovanje nadčloveških naporov, brezmejno humanost in tovarštvo, vrednote, ki so potrebne naši revoluciji tudi v sedanjem času. Zato je treba dati temu pohodu večji poudarek kot doslej, treba je popularizirati veliko vrednost žrtvovanja za skupne koristi, pri tem pa se je treba spomniti preprostih, malo znanih ali pozabljenih borcev, mitraljezcev, bolničark, mulovodcev itd.

Bojan Škrk je ponovil politično in vojaško oceno o tem pohodu, ki jo je pred desetimi leti dal pokojni Boris Kraigher. Ta je med drugim poudaril, da je bil pohod 14. divizije po kočevskem zboru in drugem zasedanju AVNOJ najodločilnejši ukrep za razširitev in utrditve revolucije na Slovenskem, ki je prinesel daljnosežno vojaške in politične posledice.

Viktor Avbelj-Rudi je povedal, da je bila 14. divizija na Stajersko poslana iz naslednjih treh razlogov:

1. Razširiti NOB na Stajerskem. Ustvariti politične, vojaške in psihološke okoliščine, da se bodo morali prebivalci Stajerske dokončno odločiti za aktivni boj proti okupatorju in za revolucijo. To svojo nalogo je 14. divizija izvedla v celoti.

2. Razbremeniti glavno narodnoosvobodilno vojsko v Bosni in Dalmaciji, ki se je znašla pod udarom nemške 6. ofenzive, kot je zaukazal maršal Tito. Nedvomno je pri tem znatno uspela.

3. Presekati sovražniku možnosti za oskrbovanje in umik. To nalogo je tudi izvršila v celoti, saj je maja 1945 zaprla nemškim in kvsilniškim enotam umik na Koroško. Prav po zaslugi 14. divizije je bila zajeta velika večina Lehrove grupacije, 14. divizija pa je bojevala tudi zadnjo bitko 2. svetovne vojne v Evropi 14. maja 1945 pri Poljanah in Holmecu na Koroškem. Ta vloga 14. divizije je bila doslej premalo zapažena in premalo poudarjena.

Miha Butara-Aleks je opozoril na vlogo, ki so jo med pohodom odigrali komunisti in skojevci. Teh je bila v divizijskem sestavu tretjina, padlo ali ranjenih pa jih je polovica, kar pomeni, da so se komunisti in skojevci bojevali v prvih vrstah, da so bili gonilna sila vseh jurišev in prebojev. Našel je vrsto primerov izrednega in množičnega junaštva, ko so mnogi hudo ranjeni tovariši nadaljevali boj in vztrajali na pohodu, ko niso odvrgli orožja niti potem, ko jim je zmanjkalo streliva itd. To svetlo izročilo naše revolucije je treba posredovati mladim, zakaj ta pohod je vrh vsega, kar so slovenski partizani kot vojski naše revolucije prispevali v splošno zakladnico revolucionarnih vrednot jugoslovanskih narodov. Te vrednote so nam še zlasti potrebne v sedanjem političnem trenutku, kar se moramo vseskozi zavedati.

S. F.



## SAMOUPRAVNA VOLJA ZMAGUJE

Marežani se prebujajo — staro vodstvo se je igralo župana, novo hoče šolo.

Pod gornjim mottom nam je Branko Babič iz Marežig 84 poslal dopis, ki poroča o posvetu Sveta krajevne skupnosti iz Marežig, Sveta krajevne skupnosti Boršt in družbeno-političnih organizacij iz Marežig in Boršta. Posvet je bil 14. novembra 1973, uvodno poročilo na posvetu pa je podal Tone Mesec, novi ravnatelj osnovne šole »Ivan Babič-Jager« iz Marežig. Povzemamo najvažnejše ugotovitve iz tega poročila.

V Marežigah je šola s slovenskim poukom začela delovati leta 1867. Pouk v slovenskem jeziku je trajal do leta 1922, nato pa je bil postopoma ukinjen. Leta 1925 je bila že italijanska štirirazrednica. Partizanska osnovna šola je bila v Marežigah leta 1944 in 1945, redna šola v svobodi pa spet od 1945 dalje. Leta 1954 je postala popolna osemletna osnovna šola. Do letos se je vpis zmanjševal, letos pa je opaziti prvi skromen porast učencev prvega razreda. Letos obiskujejo šolo v Marežigah 103 učenci.

Šola ima 4 učilnice, v katerih ima pouk 8 oddelkov, zato so učilnice zasedene ves dan. Šolska stavba je bila zgrajena pred 102 letoma. Med vojno je bila od Nemcev požgana, po vojni pa na istih temeljih skromno obnovljena. Učilnice niso po zdravstvenih predpisih dovolj svetle, ker so okna premajhna. Okna se zelo slabo zapirajo, okviri so prepereli in tudi zid okrog oken razpada, zato učilnic ni mogoče dovolj ogrevati. Zaradi slabe razsvetljave se učencem kviri vid, pozirni pa jih zebe. Učilnice imajo ladijski pod, ki ima široke špranje, v katerih se stalno nabira prah, ki ga ni mogoče zadovoljivo čistiti. Šola nima garderob. Hodnik nima direktne svetlobe in je premajhen. Izvedba del pri prezidavi sanitarij je bila nestrokovna in površna. Zaradi slabe izolacije pred vlago odpadla omet. Okviri vrat so gnili. Otoki niso strokovno urejeni. Niti en šolski prostor nima sodobne šolske opreme. Učilnice nimajo niti najnujnejših omar za učila in izdelke učencev. Upravni prostori, zlasti soba za učitelje, ki naj bi bila zbornica, so premajhni, skrajno neprimerni in ogrožajo zdravje osebja. Nobeno preurejanje, prezidava ali dozidava, ne bi prispevalo k izboljšanju stanja. Strokovna komisija Skupščine občine Koper je ugotovila, da spada šolska stavba v Marežigah med tiste, v katere se ne izplača ničesar vlagati, ampak je nujna nova gradnja.

Ravnatelj Tone Mesec je sklenil poročilo z ugotovitvijo, da v sedanjih prostorih ni mogoč sodoben pouk in je nujna takojšnja gradnja nove šolske stavbe. Šola v Marežigah ne sme biti ukinjena — iz nacionalnih, socialnih, političnih in strateških razlogov, tudi če bi število šolobveznih otrok ostalo nespremenjeno. Prav gotovo pa bo z izgradnjo višinskega vodovoda število prebivalstva v Marežigah in tamkajšnjem šolskem okolišču naraslo. Če dograditev asfaltirane ceste je zaustavila odseljevanje k obali, da bodo otroci hribovskih vasi okoli Marežig izenačeni s tistimi v dolini, je treba zgraditi osnovno šolo za 8 oddelkov z ustreznimi učilnicami, kabineti, garderobami, upravnimi prostori, prostorom za pionirsko organizacijo, šolsko in strokovno knjižnico ter telovadnico z zunanjimi športnimi napravami, in sicer za pouk v eni izmeni. Pouk v eni izmeni je nujen zaradi velikega števila vozačev. V okviru šole je treba zgraditi prostore za podaljšano bivanje šolobveznih otrok, saj veliki večini otrok starši ne morejo nuditi pomoči pri učenju, zakaj največkrat sta oba starša zaposlena. Šola mora imeti kuhinjo, kjer bodo učenci poleg malice lahko tudi kosili. Poleg šole naj se zgradi tudi varstvena ustanova za predšolske otroke, ki bo lahko uporabljala skupno šolsko kuhinjo.

Na koncu je ravnatelj Tone Mesec govoril še o fluktuaciji učiteljskega kadra, kar zelo neugodno vpliva na kakovost vzgojno-izobraževalnega dela. Učitelji odhajajo iz Marežig zaradi neprimernih prostorov (slabo ogrevane učilnice), pa tudi zato, ker ni v Marežigah primernih stanovanj. Zato bi bilo treba poskrbeti tudi za gradnjo učiteljskih stanovanj. Tako bi učitelji lahko naredili mnogo več za kulturni napredek Marežig in okolice.

Udeleženci posveta so pozdravili tako obnavljanje šolskih in krajevno-kulturnih problemov ter izvajanje ravnatelja Toneta Mesca v celoti podprli. Sklenili so, da takoj imenujejo petčlanski odbor iz predstavnikov obeh krajevnih skupnosti, družbeno-političnih organizacij in predstavnikov šole, ki naj pripravi potrebno dokumentacijo za gradnjo nove šole, obenem pa naj se s problematiko seznanijo vse pristojne službe v obalnem svetu in v skupščini občine Koper.

Usmeritev na dejanske probleme krajanov Marežig, stran od demagogije, sekt in prerakanja za prestiž, kar je bilo značilno za stanje pred nedavnim, pomeni znano samoupravljaljske volje Marežanov, ki so znali samoupravo uresničevati tudi v najtežavnejših časih, zlasti pa med NOB in v prvih povojnih letih.

## imeli smo ljudi



Pepca Prelesnik

Pepca Prelesnik je bila dobra partizanska mati. Na zadnji poti smo jo oktobra spremili na pokopališče v Stranjah. Bilo ji je 73 let. Izhajala je iz delavske družine. Skrbno je vzgajala sinova, ki sta še zelo mlada leta 1944 odšla k partizanom. Vrata Prelesnikovega doma so bila zmeraj gostoljubno odprta partizanom, ki se bodo vedno z ljubeznijo spominjali Prelesnikove mame kot prave partizanske matere.



Tone Mežnan

Tone Mežnan, predsednik ZB NOV Zirovnica, se je 11. novembra smrtno ponesrečil pri prometni nesreči. Združenje borcev je izgubilo poštrenovalnega delavca z glednega komunista. Rodil se je leta 1929 v Vrbi; blizu rojstne vasi je tudi izgubil življenje. Komaj petnajst let mu je bilo, ko je že odšel k partizanom. Bojeval se je v 2. bataljonu kokrškega odreda. Po osvoboditvi je delal v jeseniški železarni. Bil je dober strokovnjak, prizadeven samoupravljalac in družbenopolitični delavec. Kot predsednik ZB NOV se je zlasti zavzel za obnovo spomenika talcem v Mostah in uspešno je vodil borčevsko organizacijo v Zirovnici. Bil je odlikovan za hrabrost in za zasluge za narod.



Anton Rus

Anton Rus iz Pristave pri Polhovem Gradcu je umrl 3. novembra. Rodil se je leta 1919 na Črnem vrhu nad Polhovim Gradcem v kmečki družini. Izučil se je za zidarja. Leta 1941 se je med prvimi uvrstil med sodelavce OF. Od novembra 1941 je bil terencec in aktivist v domačem kraju, dokler ga okupator ni zaprl. Trpel je v begunjskih zaporih, nato pa ga je doletel še Dachau. Po osvoboditvi je vneto sodeloval pri obnovi in bil marljiv družbenopolitični delavec.

### Jožefa Bokal

Jožefa Bokal, Koroševa mama, znana partizanska mati, je umrla 20. novembra v devetinsedemdesetem letu. Med prvo svetovno vojno jo je doletela usoda številnih primorskih beguncev. Zapustiti je morala Cepovan. Sprva je živela v Hotiču, potem pa v Selah, kjer je tudi umrla. Trije sinovi so bili partizani. Mlajši sin, Albin, je padel v boju za Žužemberk. Okupator ji je požgal dom, tako da si je morala potem iskati zavetje pri tujih ljudeh. Sin Gustelj je bil borec Cankarjeve in 15. brigade na Dolenjskem. Demobiliziran je bil leta 1946 kot vojaški vojni invalid. Tudi sin Rudolf se je bojeval v Cankarjevi brigadi. Bil je ranjen. V zadnjem obdobju je bil politkomisar Cankarjevega bataljona. Hčerka Milka pa je bila zelo delavna in poštrenovalna aktivistka v Selah in Slivni. Kurirji in obveščevalci so se redno ustavljali na domu Koroševe mame. Vsi trije — mama z očetom in hčerka — so vestno skrbeli, da je obveščevalna služba redno delovala in da so obveščevalci imeli zavetje ter hrano.



France Kemprle

Od Franceta Kemperleta smo se oktobra za vedno poslovili na pokopališču v Stranjah. Rodil se je pred 75 leti v delavski družini v Bistričici pri Kamniku. Kot delavec je preživel številno družino. V letih osvobodilne vojne je bil nekaj časa predsednik odbora OF v Stranjah. Družbenopolitični delavec je bil tudi po vojni, zlasti še kot član ZB NOV Stranje.



Franc Gartner

Franca Gartnerja, Pavličkovega ata, smo konec oktobra spremili na zadnji poti na pokopališče v Selah nad Škofjo Loko. Rodil se je pred devetdesetimi leti v Podlonku Leta 1913 je odšel za kruhom v Ameriko, a domotožje ga je že naslednje leto prignalo v domovino prav tedaj, ko se je začela prva svetovna vojna. Na galicijskem bojišču je bil ranjen in postal je 50-odstotni invalid. Kljub invalidnosti pa je preživel družino s trdnim delom kot gozdni delavec. Ze leta 1941 je njegova družina navezala stike s partizani. K partizanom so odšli dva sinova in hčerka, tri hčere pa so bile aktivistke doma. Sin Francelj je padel kot žrtev gestapa.



Emil Pakiz

Emila Pakiza iz Ribnice ni več med nami. Iz naših vrst ga je iztrgala smrt, ko mu je bilo komaj 48 let. Izhajal je iz zavedne partizanske družine. Tudi sam je začel sodelovati v osvobodilnem gibanju v zgodnji mladosti. Leta 1943 med ofenzivo so ga Nemci ujeli. Trpel je po raznih taboriščih. Po vrnitvi v domovino je vneto sodeloval v našem družbenopolitičnem življenju. Bil je tudi navdušen organizator telesne kulture v Ribnici. Med prebivalstvom je bil zelo priljubljen zaradi prikupnega značaja.



Pavel Hribar

Pavla Hribarja iz Laz v Tuhinju smo nedavno pokopali. Rodil se je leta 1900 v Lazah v kmečki družini. Ko je odslužil vojaščino, je odšel za zastužkom v Francijo, kjer je bil rudar. Ko se je vrnil v domovino se je z vso vneto posvetil kmetovanju. Ob okupaciji se je takoj pridružil osvobodilnemu gibanju. Na njegov dom so se zatekali prvi partizani. Leta 1943 je bila vsa družina izseljena v Gorice. Vendar se je kmalu vrnila. Hribar je ponovno začel delovati v gospodarski komisiji OF. Za svoje delovanje je bil odlikovan. Po vojni je bil delaven v borčevski organizaciji, kmetijski zadrugi itd.

## JUGOSLOVANSKI LJUDSKI ARMADI

Iz vojske partizanov  
v ognju Neretve in Sutjeske  
se je prekalila  
naša ljudska armada.

Brez narednikov in kaplarjev,  
brez batin in psot  
druži cvet naše mladine  
v silno jekleno pest.

Simbol je časti,  
ponosa in volje,  
svobode in napredka  
vsega našega ljudstva.

Zvesto stoji  
vedno pripravljena  
za obrambo domovine, miru  
in svetovnega bratstva.

Janez Gorjan

## DEZERTERJI IN »DEZERTERJI«

Janez Kramar je v reviji Obala, št. 20.—21. letos napisal pregled dogodkov med obstojem komande mesta Koper. Zdi se mi, da je bil opis malo preveč enostranski.

Kot primer bi omenil vprašanje dezertstva, ki se ga pisec dotika bolj kronološko po raznih dokumentih ali zapiskih. Če bi nepoučen bralec bral odstavek »Dezertstvo«, bi se utegnil čuditi, da so bili vsi borci s področja komande Koper dezertjerji, a da so bili dobri le tisti v odboru. Res je, da je ta ali oni borec zapustil svojo enoto, ki je vanjo stopil prostovoljno; to je bil lahko posameznik tako s Štajerskega kakor s Primorskega ali iz Bele Krajine. Sprva so takšne dezertjerje iz razumljivih vzrokov kaznovali z najhujšo kaznijo, pozneje pa so bili politični delavci pooblašeni, da so urejali zadeve z borci, ki so povzročali težave po brigadah. Sam sem bil skupaj z borci s Primorskega več mesecev; tedaj ni nihče pobegnil iz enote. Poznal sem nekatere, ki so odšli; v brigadah so ob takšnih priložnostih govorili, češ da je borec odšel »po solk«. Primanjkovalo je marsičesa; najhujše za novince pa je bilo, ker ni bilo soli v Suhi krajini in drugod po Dolenjskem. Dezertjer v pravem pomenu besede pa je bil za nas borec tisti, ki je pobegnil v sovražno postojanko z namenom da bi jdzadal in ker je hotel doseči korist na račun naših ljudi.

Če kdo dandanes piše, da je bilo 300 dezertjerjev z enega izmed področij, ne da bi napisal, kaj so zaradi dezertstva ukrenili, to utegne izvirati iz nepoučenosti in lahko zavaja sedanjo premalo poučeno mladino. Mladina bi si utegnala misliti, kako je bilo mogoče, da je bilo toliko dezertjerjev, ki jih niso doletele nobene posledice, in čemu so se potem potemtakem drugi bojevali. Resnica pa je, da so se mnogi dezertjerji s Primorskega vrnili v enote. Spet drugi, ki so odšli iz enot, so se potem pridružili v enote na terenu. V nekaterih brigadah so dovoljevali borcev, da so odhajali po nekaj dni na dopust. Toda takšni dopusti niso bili mogoči za borce, ki so bili doma iz oddaljenih krajev; zato si je ta ali oni vzel »dopust« sam.

Ze sam podatek, da so dezertirali borci iz istrskega odreda, je precej iz trte izvit; ves čas, ko sem bil v istrskem odredu, ni nihče dezertiral. Če pa se kdaj kdo ni ob pravem času ni vrnil s terena, so šli vselej pogledat na teren, kaj se je pravzaprav zgodilo.

Morda bo povedal svoje mnenje o takšnih »begovčkah« še kakšen drug borec. Sam pa mislim, da bi si ustvarili prečno sliko, če bi razčlenili posamezna področja in gledali le na to, koliko je bilo posameznih dezertjerjev. Saj dezerterstvo ni prav nič zmanjševalo naših bojnih uspehov.

MILAN CIRK

## TUDI ZDAJ BI MORALI VELJATI TAKI UKREPI

Ne morem si kaj, da ne bi napisal nekaj besed kot odmev na članek »Kaj pomeni po partizansko«, ki sem ga prebral v zadnji številki TV-15 z dne 13. 12. 1973.

Zdi se mi, da je še danes v naši domovini precej ljudi iz obeh generacij, ki menijo, da smo v partizanih samo bežali in kradli, seveda je večina takih, ki znajo ceniti sadove naše revolucije. Meni samemu kot borcu NOV je že padel očitek, češ kaj da smo delali pri partizanih, kakor da smo samo kradli. Take reči slišiš od ljudi, ki tedaj še rojeni niso bili in sploh ne vedo, kakšna je bila naša revolucija oz. borba, ker dandanes živijo precej drugače. V času naše revolucije si za kaznivo dejanje, čeravno za en sam krompir, ki si ga vzel, drugače odgovarjal kot danes. Zdi se mi, da ne bi bilo slabo, če bi tudi danes veljali taki ukrepi. Verjemite mi, da bi bilo manj kraje, pomev in kriminala, ljudje pa bi znali ceniti sadove naše revolucije in vsak bi vedel, kaj je njegovo.

NIKO BACNAR

ALFRED GROBLER-MIRE:

# Izdajstvo v Bezuljaku

Slovenski poročevalec je dne 24. januarja 1942, poročal o borbi v Bezuljaku na kratko tole:

Dne 15. t. m. je 40 karabinjerjev in finančarjev obklopi ponoči v Bezuljaku nad Cerknico hišo, v kateri je bilo 6 partizanov. Vnel se je kratek boj: 2 Italijana (med njimi karabinjerski maresalo) sta mrtva, 2 pa ranjena.

Ta napad na borce 3. partizanskega bataljona Ljube Serčerja v hiši Popkovih-Suštarjevih omenja v svojih spominih več znanih borcev, ki so bili tačas v kožleškem taborišču. Tudi nekateri drugi vedo povedati marsikaj, kar pa se ne ujema z resničnim potekom dogajanja v noči od 15. na 16. januar 1942. Zato je vse, kar je do sedaj znano o tem napadu, pomanjkljivo in predvsem nepopolno. Ker je bil to napad na dom znanega notranjskega narodnega heroja Lojzeta Popka-Vandka, bo prav, da ta dogodek prikažemo v celoti in predvsem pravilno. Vrsto let sem živel v bližini tega kraja in priznam, niso mi bila znana nekatera dejstva, posebno še nečloveško ravnanje fašističnih kulturosovcov. Zanimiva je tudi nadaljnja usoda neposrednih udeležencev.

Obrnil sem se na Milko Popek, Antona Potočnika-Vojteha in Franceta Kržiča-Iztoka.



Milka Popek, por. Vrhunc

ka, ki so bili ob napadu navzoči, oziroma so bili takrat napadeni. Milka je primerjala svoje spomine še s tistim, česar se spominja njen mlajši brat Ivan.

Da bi bilo vse čimbolj razumljivo, navedam v uvodu še tole:

Po uspešni partizanski akciji pod poveljstvom Mirka Bračiča na italijansko inženirsko četo v Bezuljaku v noči od 19. na 20. oktober 1941, ko je padlo po pričevanju očitvidcev domačinov okrog 30 okupatorjevih vojakov in je bila uničena ter odnešena večja količina eksploziva, uporabljenega kasneje v akciji na preserski most, so se Italijani umaknili iz Bezuljaka in čez teden dni še iz bližnjih Begunj. Ta umik ni pomenil, da je poraz pozabljen in da ne kujejo načrtov za maščevalne udarce. Zanje pomeni maščevanje Osredke, Bezuljak 15. 1. 1942., vsa cenzura do približno sredine februarja 1942. Vsem tem navideznim uspehom je v glavnem botrovalo izdajstvo, posebno še v Osredku in v Bezuljaku. Izdajstvo je bilo takrat še plačano.

Bezuljak je vas s 57 hišami, ki leži 5 km severno od Cerknice in skoraj na sredi med Kožleškom in Begunjami. Partizanska enota v kožleškem taborišču je januarja 1942 prerasla v bataljon s štirimi četami, prav v začetku imenovanimi vodi. Komandant tega 3. Serčerjevega bataljona je bil Miloš Zidanšek-Zdravko, član CK KPS.

Zvečer, dne 15. januarja 1942, je bil oddelek sedmih partizanov poslan v Bezuljak po hrano. Šli so:

Anton Popek-Maks, politdelegat, doma iz Bezuljaka, Anton Potočnik-Vojteh, dijak gimnazije iz Vnanjih gor, Frangeš (verjetno Gasper)-Miha, komandir 4. čete (voda) in bivši orožnik iz Rakeka in doma iz Velike Nedelje, domačin Ludvik Obreza, Viktor Kušar-Đuro iz Notranjih Gor, Franc Kržič-Iztok iz Borovnice, komandir 1. čete (voda) in partizan z imenom Maček. Zanj na ve nihče pravega imena niti od kod je bil.

Posebej je takrat šel v Begunje po raznih opravih Lojze Popek-Vandek, Maksov brat. Njuna sestra Milka trdi, da je šel Vandek s Francetom Popitom-Joklom.

Dogodek bodo opisovali po vrsti: Milka, Vojteh, Iztok in Tone Bavec-Cene.

Milka: Preden je šel Vandek v Begunje, mi je dejal, da bo prišlo z Maksom več partizanov in naj jim pripravim kaj za jesti. Ko se je potem brat vračal iz Begunj,

je že v domači vasi pri lipi opazil gručo ljudi. Pozdravil jih je kar dvakrat, a je dobil odgovor šele na drugi pozdrav, toda po italijansko. Posvetil je in zagledal Italijane, se hitro obrnil in stekel za vasjo proti domu, kjer so bili tačas borci, a je medtem tam že počilo.

Medtem sem ravno pripravila večerjo. Najmlajši brat Ivan je ravno prišel domov iz vasovanja. Partizan Maček je malo prej šel ven pogledat, kako je kaj zunaj, in se že vrnil v kuhinjo. Nenadoma se pojavita med vrati italijanski maresali in en karabinjer. Prvi je zaklical: »In alto le mani!« Kot se spominja Iztok, mi je tedaj padlo iz rok vse. Maks se je znašel v hipu, razbil s steklenico petrolejko in skočil v maresalo. Zasmrdelo je po brinjevcu in petroleju. Z maresalom sta se spoprijela na življenje in smrt. Ruvala sta se in premetavala v temi. Slišala sem njuno težko sopenje in že po tem ločila enega od drugega. Hotela sem Tonetu pomagati, a me je z roko tako močno odrinil, da me je kar odneslo v sosednjo sobo. V tej borbi je zmagal brat, maresal pa je izdihnil pred vežo, nato je Tone ušel. Ker je bila hiša obkoljena, je bil pri begu ranjen. Ušel pa je vendarle. Prav tako sta ušla Maček in Vojteh. Iz hiše je skočil tudi Iztok, ki pa je dobil strel skozi prsi in ni mogel uiti. Ko sem slišala, da prosijo zunaj za vodo — Italijani so mu dajali samo sneg — sem mu jo nesla, čeprav mi je oče branil, da bi šla ven. Ko sem bila že pred vrati, je priletela bomba in me ranila v nogo. Skočila sem hitro nazaj v hišo, oče pa me je pokaral: »Saj sem ti branil iti ven.«

V hiši so ostali še Frangeš, Ludve in Đuro ter mi vsi domači. Lotili smo se iskanja primernega izhoda iz hiše. Najprej smo poskušali z oknom v shrambi, a je bilo primrzjeno in poleg tega še pribito. Za lino v izbi se nismo odločili, ker smo na tej strani čutili Italijane. Ti so streljali in razpisno metali na streho bombe. Deloma so eksplodirale, deloma pa so se od slamnate strehe odbijale in eksplodirale šele na tleh. V strehi so bile že luknje in se je skozi močno bliskalo. Sama ne vem, kdaj je izginil oče. Sicer je srečno ušel v samem spodnjem perilu in se zatekel v hlev k Pimenčevim na koncu vasi; tam ga je tako oblečena zdeloval hud mraz.

Možna bi bila tudi rešitev skozi hlev, na kar nas je spomnil Ivan. Na Ludvikovo prigovarjanje je splezal po lestvi tja, od tam pa skozi vrata, da bi ugotovil, kako je. Ker je takoj zaslišal »Fermate!« se je umaknil in skočil v jasli h kravam. Tedaj zaslišim od zunaj ukaz: »Adesso si spara in casale!«. Vedela sem, da se bo sedaj šele prav začelo. Res so začeli nabijati v hišo, predvsem skozi okna. Z mačeho sva se nagonsko vrgli na peč, kjer naju na srečo strelji niso mogli doseči. Mačeha je molila, jaz pa sem si ves čas želela, da me ne bi zadelo v trebuh, marveč v glavo. Slišala sem, da umre ranjenec z rano v trebuhu v velikih mukah. Bolj pa sem se bala za partizane kot zase. Meni tako ne bodo mogli naprtiti večje krivde, toda kaj bo s fanti? Drugi so se medtem menda zavlekli v seno. Tako močno in dolgo so streljali, da sem skoraj oglušela. Pokalo je neprestano od pol desetih zvečer do tretje ure zjutraj, kar je bilo zame cela večnost.

Ko so si napadalci po dobrih petih urah streljanja dali dovolj korajže, so si naposled upali v hišo. Nama z mačeho so se čudili na glas, kako to, da sva ostali živi. Ležali sva na že skoraj podrti peči pokriti od okruškov. Preden so naju nagnali ven, nama niti niso pustili, da bi se v redu obuli in oblekli. Prisilili so me, da natakmem najslabše čevlje. Bila sem oblečena samo v krilco, bluzi in tanki jopici. Banditi in ribelli morajo pač biti taki... Vse, kolikor nas je ostalo v hiši, so seegnali pod lipo. Po tem, ker sem videla zunaj 4 borce, Miho, Ludvika, Đurota, Iztoka ter brata Ivana, sem sklepala, katerim se je posrečilo uiti. Teh petero so pričeli pretepati, jim pljuvati v obraz, trgati zastavice s kap, jih teptati v tla, besneli... Prav nič jih ni pri tem motilo, da je Iztok smrtno ranjen.

Iz mene so hoteli po vsi sili izveliči, koliko partizanov je v hiši. Delala sem se nevedno, ko da ne razumem, kaj bi radi. Pokazali so npr. tri prste in rekli, tre, jaz za njimi isto, če so pokazali 5 prstov in rekli cinque, sem za njimi pokazala pet prstov in tudi rekla cinque. Ko so čez čas ugani, da se pravzaprav norčujem, so podivjali, me oklofotali in nehali to igrati.

Neki Italijan mi je hotel s kar se da razumljivimi izrazi in mimiko dopovedati, da je oče ušel v belem torej v spodnjem perilu in da ni streljal vanj. Spoznala sem ga; bil je tisti, ki je nekoč ko so pri nas preiskovali, prinesel nazaj vse, kar so našli. Vmes je bil tudi vojaški material. Zapazila sem tudi nekaj Italijanov, ki so jokali, eden pa je imel popolnoma otečeno oko.

(Se nadaljuje)

## UDELEZENECM POHODA

### XIV. DIVIZIJE NA ŠTAJERSKO

Dne 5. januarja 1974 bo v Ljubljani osrednja prireditve v počastitev 30-letnice pohoda 14. divizije na Štajersko.

Odbor želi, da bi se te prireditve udeležili vsi borci, ki so bili na pohodu. Čeprav že imamo evidenco udeležencev pohoda, so mnogi spremenili svoja prebivališča.

Odbor je vsem udeležencem pohoda poslal pismo s prošnjo, da sporočijo svoj naslov. Kolikor kdo od udeležencev pohoda ne bi dobil pisma, naj ga čimprej pošlje Odboru za proslavo 30. obletnice pohoda XIV. divizije na Štajersko, Ljubljana, Beethovnova 10.

ODBOR

## REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 85

Vodoravno: SPLAVAR, ALABAMA, TELITEV, ZITO, ERA, PARE, LIN, SPERANS, IK, TT, AST, JI, NAKLO, ERATO, MINARET, RADIKALEC, OHARA, OKA, TAROKIST, TIJEK, ADA, KIC, ATA, NASKAKOVANJE, SI, SIR, OTTA, AVANTURA, SEL, PITA, RAK, TREMA, TI, ATRI, TESTENINE, T, TANKER, RAA, ANA, VREZ, PEKATETE, RENOVATOR, OTOMAN, RU, DADA, OSAT, ARAT, LUNA

Sest nagrad prispeva Živilski kombinat »ZITO« iz Ljubljane, sedmo pa »TV-15« izdelek Lesne industrije iz Litije. Le te pa za to nagradno križanko prejmejo:

Jože BELCIJAN, Zupančičeva 5, 64000 Kranj,  
Marija HERMONKO, Senčna vas 3, p. 62392 Mežica,  
Marija OGRIZEK, Zupančičeva 3, p. 66310 Izola,  
Tina PETEK, Opekarska 3, p. 61360 Vrhnika,  
Martina GORJUP, Kampolin 88/k, p. 66320 Portorož,  
Frida VIDMAR, Nad Mlini 27, p. 68000 Novo mesto.

Navedenim bo nagrade poslal Živilski kombinat »Zito« iz Ljubljane; Franc SUŠNIK, Močnikova 6, 61000 Ljubljana, pa prejme od Lesne industrije iz Litije — stensko ogledalo ovalno razsvetljeno 4x15W. Uprava lista

DELAMARIS IZOLA

## IZOLA BRAND

riba s povrtnino

- predjed
- izdatna malica
- na weekendu
- na campingu
- na potovanju

Knjiga Jožeta Vidica ZLOČIN PRI LENARTU je dosegla na knjižnem trgu izjemen uspeh, saj je bila naklada kmalu po natisu razprodana. Zavod Borec bo knjigo ponatisnil po novem letu. Knjiga obsega 523 strani in je v njej 126 fotografij; cena 160 dinarjev. Vsi, ki jo želijo naročiti, naj izpolnijo naročilnico in pošljejo na naslov: Zavod Borec, 61000 Ljubljana, Beethovnova 10. Knjigo bodo dobili po pošti, plačali pa po želji v enem ali treh obrokih v 90 dneh po prevzemu.

Naročam knjigo ZLOČIN PRI LENARTU

Ime in priimek \_\_\_\_\_

točen naslov \_\_\_\_\_

Knjigo bom plačal(a) v 90 dneh v treh (ali enem) obroku po prevzemu.

ZA VSE, KI SE RADI MODNO  
OBLAČITE SKRBI S SVOJO BOGATO  
KOLEKCIJO DAMSKIH, MOŠKIH  
IN OTROŠKIH MODNIH  
PLETENIN

# ALMIRA

tel. 75-460

telex 34596 yu almira

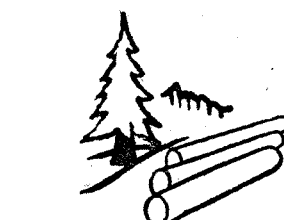
# DELO

CASOPISNO IN GRAFICNO  
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—  
Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA  
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializiran obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- Zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- Štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZABAVNIK«



Lesna industrija  
Litija

izdeluje

## plexiglas

plošče v različnih barvah in ornamentih ter svetlobna telesa za fluorescenčno in ostalo razsvetljavo; plemenite furnirje, žagan les, iglavcev in listavcev, decimiran les, stavbno pohištvo po načrtih priznanih projektantov ter oblikovane izdelke iz PLEXIGLASA

NASA KVALITETA —  
VASE ZADOVOLJSTVO

# Lep razvoj PS ZZB v Banjolah

Počitniška skupnost ZZB Banjole, ki se je v minulih letih razvila iz res skromnih začetkov, se danes že lahko pohvali s pomembnimi uspehi. Če se ozremo na njeno začetno delo, ko so prizadevni pionirji te ustanove lahko za tiste čase s ponosom pokazali na zgrajene vikend hišice s 43 ležišči in montažne hišice z 48 ležišči ter to primerjamo s tem, kar imajo že danes — oziroma s tistim, kar bo dograjeno do maja 1974 — potem je treba tej ustanovi čestitati za dosežene uspehe.

Število v začetku razpoložljivih ležišč so z leti povečali z dograditvijo dveh objektov; v vsakem je po 96 postelj. Razlika je le v tem, da eden teh objektov ustreza vsem zahtevam in potrebam, a v drugem je še precej pomanjkljivosti. Ker pa bo spričo načrtne ureditve vse morske obale v puljski občini prej ali slej treba odstraniti vikend in montažne hišice, ki tako in tako ne ustrezajo sanitarnim predpisom, je upravni odbor že pred leti sprejel načrt o dograditvi novih objektov, ki ga sedaj sistematično izvaja. To nam potrjujejo tile podatki:

Ze v letu 1973 so nadzidali stavbo restavracije in s tem pridobili 13 sob, nekakih garsonjer z vsemi sanitarnimi napravami. S tem so povečali svoje zmogljivosti za 30 ležišč. Tudi restavracijske prostore so povečali z dozidavo novega salona. Sedaj pa je v pripravi gradnja novega objekta s 84 posteljami. Sobe v tem objektu bodo v obliki gar-

sonjer zelo udobno opremljene. Tako ima počitniška skupnost ZZB Banjole že sedaj na voljo 316 ležišč, a z dograditvijo novega objekta bo to število povečano na 400. Ko pa bodo morali odstraniti dotrajane začetne zgradbe, bo treba misliti na nadaljnjo dozidavo modernih objektov.

Ob vseh teh ugotovitvah je treba navesti, odkod jim sredstva za take investicije. Počitniška skupnost ZZB Banjole je imela doslej 19 članov, in to občinskih odborov ZZB Ljubljane in okolice. Med letošnjo gradnjo so dobili še dvajsetega člana, in to ZZB Zalec. Občinske skupščine, v katerih so sedeži teh članov, so vsaka posebej prispevale sredstva za določeno število ležišč — in tako je tudi občinska skupščina Zalec kupila 10 ležišč. Toda ker je treba obnoviti in izboljšati še marsikaj, jim je, čeprav so zbrali v ta namen 6 milijonov in 300.000 din, primanjkovalo še 600.000 din. Ta znesek pa je počitniški skupnosti v Banjolah zagotovila ljubljanska mestna skupščina iz proračunskih rezerv.

Da je ta skupnost doslej tako uspešno izvajala svoj program, gre zasluga predvsem občinskim skupščinam članic in ljubljanski mestni skupščini, ki so zagotovile potrebna sredstva, pa tudi skupščini občine Pulj s predstavnikom Lazaričem, ki je pokazala polno razumevanje za potrebe in prizadevanja te pomembne ustanove borcev.

V. M.

## 30-letnica bolnic »Franje« in »Pavle«

Ko je vseljudska vstaja po italijanski kapitulaciji zajela vso Primorsko, je postalo dotedanjih deset sanitetnih postaj na področju III. operativne cone mnogo premalo. Zato je dr. Aleksander Gala-Peter konec novembra 1943 dobil zaupno nalogo, da na obronku Trnovskega gozda zgradi večjo skrito partizansko bolnišnico. Dela se je lotil takoj in konec decembra 1943 je nova skrivaj zgrajena bolnišnica blizu Mrzle rupe že sprejela prve ranjence. Po premestitvi dr. Gale februarja 1944 je postala upravnica bolnišnice dr. Pavla Jerina-Lah. Bolnišnico še zmeraj poznamo z imenom, ki ga je dobila o zavrvidoprKNG,zeu ga je dobila po zdravnici — »Pavla«.

Prav tedaj je dr. Viktor Volčjak v Novakih pri Cerknem na svojo pobudo ustanovil skrivno bolnišnico, ki je imela podobno zmogljivost kot »Pavla«. Prve ranjence je sprejela 24. decembra 1943. Po ustanovitvi IX. korpusa januarja 1944 je bil dr. Volčjak imenovan za sanitetnega referenta te enote, zato je upravniške naloge nove bolnišnice prevzela dr. Franja Bojc-Bidovec. Po nji je bolnišnica dobila ime.

Bolnišnici »Pavla« in »Franja« sta delovali do konca vojne. V nji se je zdravilo in ozdravelo na stotine ranjencev.

DANILO SULIGOJ, bivši bolničar v »Franji«

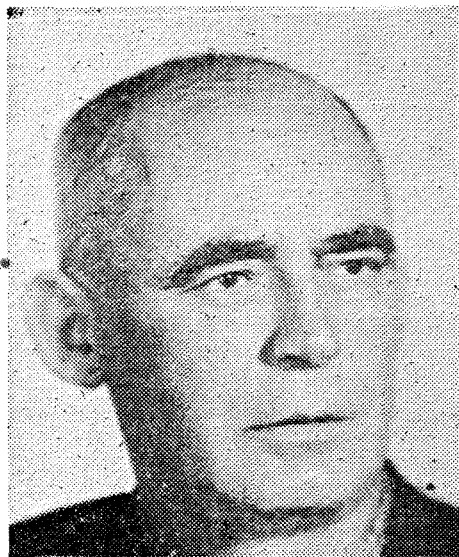


Dr. Franja Bojc-Bidovec v pomenku z Janezom Peternelom Podnivecnam, kmetom terencem iz Sp. Novakov, ki je z dr. Viktorjem Volčjakom izbral prostor za bolnišnico »Franjo«.

## Štefanova poslednja želja

Bliza se novo leto in obiskali smo več upokojenih bolnih borcev, ki so bili po vojni v službi organov za notranje zadeve. Nismo pa prepričani, da smo obiskali prav vse, saj je vprašanje, kdo izmed njih, ki je še živ, je sploh zdrav. Klub upokojenih delavcev organov za notranje zadeve ni mogel v kratkem času zbrati vseh podatkov.

Med drugimi smo obiskali tudi Stefana Tanasica, ki živi z ženo sam (sin je pri vojaki, hčerka pa se je omožila) v Ljubljani na Trubarjevi cesti. Bil je sam doma na ortopedskem vozičku. Letos so mu morali amputirati še drugo nogo ...



Štefan se je rodil leta 1910 v Bosni. Pred vojno je živel v Kočevju in že leta 1941 se je pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju. Prav tako so bili udeleženci osvobodilnega boja trije njegovi bratje in sestra. Eden izmed bratov je padel. Štefan je po italijanski kapitulaciji stopil v Levstikovo brigado, pred koncem vojne pa je bil premeščen v Gubčevo brigado. Štefan je bil vselej prvi, ko je brigada napadala sovražne postojanke. Sodeloval je pri napadu na Zužemberk, Ribnico, Kočevje in Mirno peč. V Mirni peči je s protitankovsko puško uničil nemški tank. Pri Grosupljem je sestrili s tremi strelji nemško letalo (»štorkljo«). Kmalu je bil tudi ranjen, a je ostal v brigadi in je med prvimi vkorakal v Ljubljano.

Po osvoboditvi do same upokojitve je bil v službi uprave za notranje zadeve. Po upokojitvi se je moral zdraviti v bolnišnici. Najprej so mu odrezali eno nogo, pozneje pa še drugo. Toda ni obupal. Vsakega obiska je zelo vesel. Tudi sam bi rad obiskal kakšnega tovariša, zlasti svojega bivšega komandanta Ožbolta, toda z vozičkom se ne more voziti po stopnicah. Tudi sestankov osnovne organizacije ZK se ne more udeleževati. S stanovanjem je sicer zadovoljen, le da bi ne bilo nesrečnih stopnic. Goji pa upanje, da mu bodo pomagali stari tovariši, borci, tako da bo dobil stanovanje brez stopnic. Ostal pa je skromen in zadovoljen ter živi v zadoščenju, da naš boj nikakor ni bil zaman. Ko smo odhajali, smo šli stopnice, ki so zdaj Štefanu hujša ovira, kot pa so mu bili med vojno vsi bunkerji in žične ovire.

MAKS BURGAR

## dobro je, če veste

**LASTNI GROB OBISKUJE ŽE TRI DESETLETJA** — kar pa ni kakšna zgodba o strahovih na pokopališču, marveč ena izmed značilnosti strahov, ki so jih doživljali naši ljudje med osvobodilnim bojem v Jugoslaviji. Jovana Vojnovića iz Babice Brijega pri Bijeju polju v Crni gori je decembra 1943 ujela okupatorska soldateska in ga odgnala na ustrelitev nedaleč od njegovega doma. Prisilili so ga, da si je sam izkopal grob. Vojno, ki je čakalo, da si bo Vojnović izkopal jama, si je medtem zakurilo in se gredo. Vojnović jih je zaprosil, naj bi mu dovolili, da bi se tudi on malo pogrel pred smrtjo. Izpolnili so mu »zadnjo željo«. Vojnović se je potem približal ognju, se nagnil nad njim in pograbil z golimi rokami žerjavico ter jo bliskovito stresel po vojaki. Medtem ko so si vojaki zmedeni otrsali žerjavico, je Vojnović planil po pobočju in ušel, čeprav so divje streljali za njim. Vojnoviću je zdaj 65 let. Dobro se spominja, kje si je kopal grob in ta kraj večkrat obiskuje ter obnavlja spomine, kako je ušel smrti.

**VINO NE BO IZGUBILO VELJAVE**, kakor so nekateri napovedovali še nedavno spričo izrednega razvoja industrije alkoholnih in brezalkoholnih pijač zlasti v industrijskih deželah. V zadnjem desetletju se že čuti marsikje po svetu pomanjkanje vina, ki ga kot pristno in zdravo pijačo cenijo zelo tudi v domovini coca-cole, v ZDA. V zadnjem obdobju se poraba vina v Ameriki podvoji poprečno na vsakih pet let. Čeprav v posameznih vinogradniških deželah, n. pr. v Alžiriji, Italiji (pogosto pa tudi pri nas), nastopajo vinogradniške krize zaradi neurejenega vinskega trga, pa se tudi čedalje pogosteje vrstijo leta, ko je na svetovnem trgu večje povpraševanje od ponudbe vina. To velja tudi za letos, ker je bila lanska vinska letina slaba.

**ZAUSTAVITI HOČEJO NADALJNJE NARASČANJE JAPONSKIH MEST.** Uradno so razglasili, da se dvanaest največjih japonskih mest ne sme več širiti in zgoščevati, ker je postalo življenje ljudi v teh mestih že skorajda nezno — ne le zaradi velikanskega prometa, marveč predvsem zaradi onesnaženega ozračja, nepremagljivih težav s kanalizacijo, preskrbo s pitno in naploj z zdravno vodo itd. Zato bodo v prihodnjih desetih letih porabili kar 34 milijard dolarjev, da bodo zaustavili nadaljnje naraščanje mest in usmerjanje gibanja števila prebivalstva.

**ALI BO KINEMATOGRAFE MOGOČE REŠITI S KAKŠNO TEHNIČNO NOVOSTJO?** V novemšem obdobju izgublja kinematografi po vsem svetu čedalje bolj obiskovalce — ne le pri nas, kjer niti nimamo pravih filmskih, najsodobnejše urejenih gledališč. Na splošno prevladuje prepričanje, da ljudje ne pogrešajo več tako zelo filmskih predstav, odkar se je uveljavila televizija, ker se jim zdi bolj udobno gledati filme doma, kar pa je tudi na splošno cenejše. Nezadovoljni pa so tisti goreči prijatelji filma, ki niso zadovoljni s televizijskim programom ali s premajhnim televizijskim zaslonom. V razmeroma kratki zgodovini filma se je film razvil od nemih »živih« slik do zvočnega in barvnega filma, pa do popolnejših projekcij na širokem platnu. Dolga desetletja so si prizadevali, da bi iznašli tako imenovani trodimenzionalni film, slike, ki bi bile kot otipljive, s tremi razsežnostmi, tako da bi gledalci niti ne imeli več občutka, da se filmsko dejanje razvija pred njimi, na platnu, marveč tako rekoč po vsej dvorani, med njimi. Napovedujejo, da je takšen film že na obzoru, kaže pa, da bi bil najbrž predrag in bi ne mogel privabiti dovolj gledalcev. Med zadnjimi tehničnimi filmskimi novostmi je zdaj ameriški izum — nekakšen dvojni film, ki ga je treba prikazovati hkrati na dveh zaslonih, a posnetki so različni, dvojni. Na drugem zaslonu (težko je reči, kateri je prvi in kateri drugi) se razvija vzporedno dejanje, npr. na enem zaslonu vidimo, kaj igralec govori, na drugem pa, kaj misli oz. hkrati je mogoče prikazovati »laž« in »resnico« ali dogajanje v različnih časih. Doslej je izdelan le en takšen film, ki je seveda dražji od dosedanjih filmov. Ni zanesljivo, da bi se ljudje zanj dovolj ogreli in da bi se mogel uveljaviti.

## pravna posvetovalnica

### KOMU SE NE ŠTEJE V POKOJNINSKO DOBO OBDOBJE 1941—1945

Š. I. Mengeš

Vprašanje: Vložil ste zahtevek za priznanje starostne pokojnine vendar je bil ta zavrnjen. Zavod za socialno zavarovanje je namreč ugotovil, da nimate dovolj let pokojninske dobe, čeprav ste bili prepričani obratno. Gre pa za priznanje medvojnih let od 1941 do 1943. Aprila leta 1943 ste bili namreč vpoklicani v nemško vojsko. K temu ste bili primorani, ker je žena prav takrat rodila dvojčka, ki bi ju lahko poslali v taborišče. V tem času ste sodelovali s partizani. Ko ste morali potem, 5. novembra 1943, na fronto, ste še istega dne pobegnili k Rusom. V taborišču ste bili do junija 1944 nato pa v prvi jugoslovanski brigadi, ustanovljeni v ZSSR. V Jugoslaviji ste se nato borili do konca vojne in ostali v JLA do novembra 1945. Glede na vse to prosite za pojasnilo, ali se vam vojna leta štejejo v pokojninsko dobo ali ne.

Odgovor: Po izrecni določbi se v pokojninsko dobo ne šteje obdobje 1941—1945 tistim, ki so z orožjem aktivno sodelovali na strani okupatorja. Zadošča, da je bil kdo vojak nemške vojske, pa se mu ves čas od leta 1941 do 1945 ne more šteti v

pokojninsko dobo. Pisali smo že o tem, da je za marsikoga tako stališče krivično in preveč strogo, vendar predpisi niso bili spremenjeni, čeprav se je tudi naš republiški zavod za socialno zavarovanje zavzemal za drugačno stališče. Izjema od tega pravila je le tisti čas, ko je bil kdo borec NOV oz. je aktivno sodeloval v osvobodilnem boju. Zato se tudi vam ne more šteti v pokojninsko dobo čas od leta 1941 dalje do vstopa v NOV, junija 1944.

### POKOJNINSKA DOBA BIVŠIH ITALIJANSKIH VOJAKOV

G. M. Izola

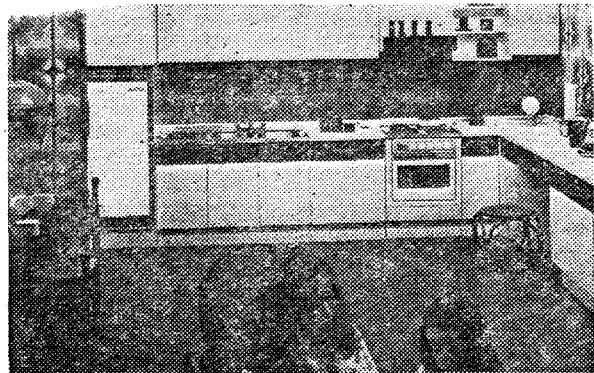
Vprašanje: V našem časopisu ste brali o štetju pokojninske dobe bivšim italijanskim vojakom. Tudi vi ste bili italijanski vojak, in sicer ste služili rok od 1.4.1939. Julija istega leta ste morali v Albanijo, ki je bila tedaj zasedena po italijanski vojski. Pri uveljavljanju posebne dobe pa vam je socialno zavarovanje priznalo v pokojninsko dobo le čas od 10.6.1940, ko je Italija stopila v vojno. Ni vam bil priznan čas od 1.9.1939, ko se je začela druga svetovna vojna. Zato prosite za pojasnilo in navedbo zakona, po katerem se obravnava posebna doba bivših italijanskih vojakov, ki so po mirovni pogodbi postali jugoslovanski državljani.

Odgovor: Pokojninsko dobo je urejal prej veljavni zakon o pokojninskem zava-

rovanju iz leta 1965. Od letošnjega leta veljajo novi predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Republiški in zvezni zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju kot tudi Status skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SRŠ, ki je najbolj popoln ter vsebuje vsa pri nas veljavna določila, pa nimajo posebnih predpisov glede pokojninske dobe. Prav glede nje so ostali v veljavi predpisi prejšnjega pokojninskega zakona. Zato so tudi glede štetja posebne dobe sklicujemo na prejšnja določila.

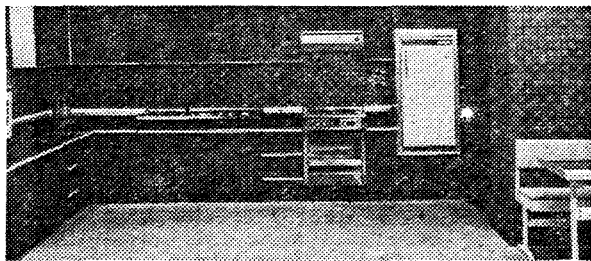
Po predpisih prejšnjega pokojninskega zakona pa se bivšim italijanskim državljanom šteje za posebno dobo čas, ki so ga kot vojaki prebili do 8. septembra 1943 v vojnah, na vojaški dolžnosti, v internacijah ali ujetništvu. Pri tem ni važno, ali so služili redni rok ali so bili mobilizirani. Komentar k zakonu pravi, da se pri tem ne šteje samo čas druge svetovne vojne, ki se je začela 1.9.1939, temveč tudi čas vojn, ki jih je Italija vodila pred drugo svetovno vojno. Prav tako se ne šteje samo čas vojaških operacij, temveč tudi čas mobilizacijskih priprav. Kot je znano, je Italija okupirala Albanijo. Zato bi se po našem mnenju moral šteti tudi tisti čas, ko ste bili vi kot italijanski vojak v Albaniji. Če se vam torej že ne bi štel čas od dneva vpoklica v vojsko, bi se vam štel vsaj čas od tistega dne, ko ste bili poslani v Albanijo. Vsaj tako je naše mnenje. Zoper odločbo se morate pač pritožiti in sprožiti upravni spor, da bo stvar dokončno razčiščena.

# marles pripravnost



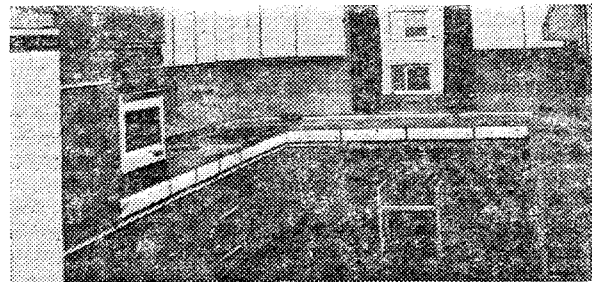
## VENERA

Doslej najpestrejša izbira kuhinjskih omaric in drugih sestavnih delov na našem tržišču. Predali in vložki na podaljšanih kovinskih vodilih z varnostnimi zatikali. S plastom prevlečene mrežaste košare za živila in posodo. Imenitne ločene in skupne delovne plošče, prostorne shrambe. Najraznovrstnejši gospodinjski stroji v pravi sredini. Tihi kuhinjski pomočnik na kolesčkah, prepotrebna vodotesna vtičnica, strežni voziček, pripravna kuhinjska budilka, blagajna s ključavnico, kuhinjski bar, kotiček za gospodinjsko knjigovodstvo. Preprosto podaljševanje kuhinjske sestave za decimeter, popolnjevanje vsakršne stene po želji prav do stropa.



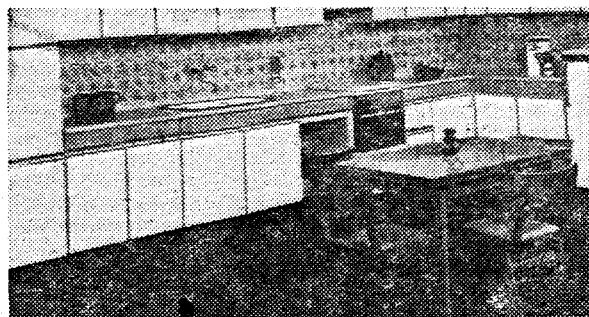
## VIZIJA

Sodobna kuhinja, ki jo odlikujejo domiselne nadrobnosti in topla barvna sestava. Omarice z vrati v živem oranžnem odtenku vnašajo razveseljivo svetlobo zlasti v prostore na severni strani. Sicer pa oblikovna dognanost, vrhunska kakovost in zavidljiva trajnost razmeroma lahkih sestavnih delov na moč vrednotijo vsesplošno urejenost in smotnost. Pač pripravnost, ki bogati kuhinjske sestave in obenem množi zamisli pri popolnjevanju še tako zahtevnega prostora. Pripravnost, ki krajša minute, saj razna dopolnila v dolgi vrsti stoječih in visečih omaric poenostavljajo kopico kuhinjskih opravil.



## madam

Kuhinja s posrečeno zasnovo: podaljševanje sestave omaric za decimeter. Preudarno snovani sestavni deli najustrežnejših širin omogočajo toliko smotrnih vezav, kolikor je različnih prostorov. Dolžino kuhinjske sestave zlahka prilagajamo steni s kakršnimkoli oknom in vrati ali brez njih. Med številnimi omaricami zanesljivo odkrijemo rešitev, ki se nam pri urejanju majhne ali velike kuhinje že dolgo izmika. S trpežnimi umetnimi snovmi obložene zunanje in notranje ploskve vseh stoječih in visečih sestavnih delov lajšajo čiščenje, izjemna barvna ubranost vrat, ličnic predalov in delovnih plošč pa stopnjuje domačnost.



## simpati

Najcenejša sodobna kuhinja na jugoslovanskem tržišču. Sodobna izvedba, ki sodi med najbolj uspele kuhinjske sestave pri nas. Priznana kakovost, oblikovna privlačnost pa barvna skladnost in v prvi vrsti vsestranska pripravnost — to so prvine, ki dajejo pravo vrednost sicer najcenejši in hkrati tudi najbolj privlačni sodobni kuhinji tako v mestih kot na deželi. Vezava sestavnih delov je zasnovana izvirno in gospodarno. Za najskromnejšo sestavo izberemo samo osnovne stoječe in viseče omarice, ki jim nato po malem, mesec za mescem, leto za letom, dodajamo sestavne dele popolne ali celo najpopolnejše kuhinjske opreme naših dni.



- lesna, stavbna in pohištvena industrija, 62000 Maribor, telefon 062, 23-551, telex YU MARLE 33-143

Kako lepo že jutri bo,  
pove nam referat —  
vse drugo gremo v pratiko  
pavlihovo prebrat!



LJUBLJANA,  
CESTA NA VRHOVCE 2

## VAM NUDIJO

modularni blok

stropnik monta — višine 12 cm  
in 16 cm

pregradni blok — debeline 12 cm  
v »INDUSTRIJSKI PRODAJALNI«  
je na razpolago ves ostali  
gradbeni material (apno, cement,  
ni strešnik, salonit, elementi za  
dimnik itd.)

Kličite telefonsko št. 61-965 ali  
61-805

TAKOJSNJA DOBAVA  
SOLIDNE CENE



Teh nekaj besed je namenjenih  
samo

## PRIMORSKIM ROJAKOM,

raztresenim širom po Sloveniji!

Če bi bili radi obveščeni  
o dogajanjih doma, potem vas  
vabimo k prebiranju

## PRIMORSKIH NOVIC,

koprške in goriške izdaje!

Letna naročnina 56 din!

Naročnike sprejema:

Uredništvo Novic  
v Kopru, Ulica OF št. 12

Uredništvo Novic  
v Novi Gorici, Delpinova ul.



## Šest bistvenih prednosti naših stanovanj:

NAJSODOBNEJSI NACIN GRADNJE — osvojili smo sistem tunelskih opažev, ki je najso-  
dobnejši v Evropi in predstavlja industrijski način gradnje.

CENENOST — v ceni smo konkurenčni v zadnjih letih je bil mi našega stanovanja med  
najcenejšimi v Sloveniji. Trudili se bomo, da bomo ceneno obdržali tudi vnaprej.

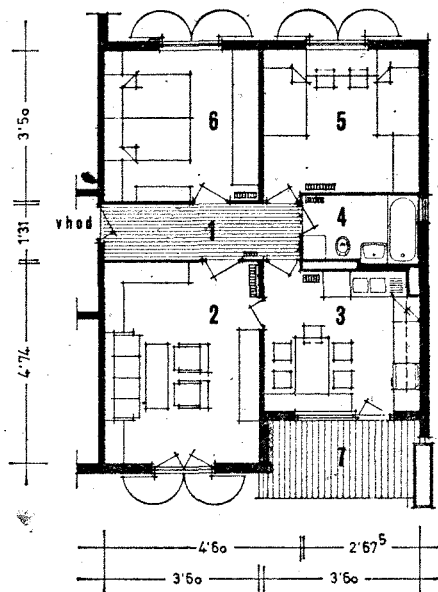
SOLIDNA IZVEDBA — vgrajujemo najkvalitetnejše izdelke, s katerimi razpolaga tržišče,  
in jih po potrebi dopolnjujemo zaradi posebnih klimatskih pogojev (zaščita proti vetru  
in soncu). Največjo pozornost posvečamo toplotni in zvočni izolaciji.

FUNKCIONALNOST PROSTOROV — naše specializirane službe raziskujejo trg, njegovo  
kupno moč najboljšo strukturo stanovanj, proučujejo najbolj primeren tip stanovanja,  
njegov površino pri optimalni uporabni vrednosti ter po teh izsledkih projektirajo in  
izvajajo.

IZROČITEV V DOGOVORJENEM ROKU — kupci naših stanovanj dobe ključne stanovanj  
do dogovorjenega dne. To je zasluga programiranega in koordiniranega dela vseh služb  
v podjetju.

OPREMLJENOST OBJEKTOV S STEVCI ZA VSE VRSTE ENERGIJE — vsako stanovanje  
je opremljeno s števcem za vodo in elektriko ter kalorimetrom. S tem smo odpravili neza-  
dovoljstvo stanovalcev in jim omogočili pravično plačevanje dejanske porabljene energije.  
BORCEM IN INVALIDOM PRIPOROČAMO NAKUP STANOVANJ V SEMEDELJI PRI  
KOPRU.

GLEDE CEN SE OBRNITE NA POSLOVNO ENOTO SGP GORICA — V KOPRU, tel. 22-476.



SGP. GORICA - NOVA GORICA -  
PE KOPER tel. 22-476

zastopnik:  
STANOVANJSKO PODJETJE OBČINE KOPER

TROSOBNO STANOVANJE  
v stanov. stavbi LB - K/3

OZN. 3 I

|   |                 |                         |
|---|-----------------|-------------------------|
| 1 | PREDPROSTOR     | 6'03 m <sup>2</sup>     |
| 2 | DNEVNA SOBA     | 17'06 m <sup>2</sup>    |
| 3 | KUHINJA         | 11'84 m <sup>2</sup>    |
| 4 | KOPALNICA       | 4'10 m <sup>2</sup>     |
| 5 | SOBA            | 12'19 m <sup>2</sup>    |
| 6 | SPALNICA        | 12'60 m <sup>2</sup>    |
| 7 | LOGGIA          | 6'82 m <sup>2</sup>     |
|   | NETTO POUVRŠINA | 70'38 m <sup>2</sup>    |
|   | KLET            | cca 2'33 m <sup>2</sup> |

# JEKLO

Tovarna kovanih izdelkov, Ruše



Stanovalci, hišni sveti, delovne in druge organizacije!

Razne elementarne nesreče nam nepredvideno grozijo z uničenjem imovine in ljudskih življenj. Pravočasno jih lahko preprečimo, če imamo zato potrebna sredstva. V namen preprečevanja nesreč, kakor tudi za obrambne namene in zaščito nam bo koristno služila garnitura s 14 elementi (orodji) in sicer:

kramp 2,25 kg, 2 kom. gradbene lopate, lopata za sneg, sekač ledu, lomilka s precepom 6 kg, sekira za čiščenje ruševin 1,80 kg, kladivo 3,5 kg, kladivo za železo, zidarsko dieto, ključavničarski sekač in izolirana klešča za sekanje žice pod električno napetostjo. Orodje je nasajeno s kvalitetnimi toporišči, ter zloženo v stojalo, ki ga je moč zakleniti in zavzema zelo malo prostora (60 x 30 x 20 cm).

Garnitura, sestavljena iz navedenih elementov, bo vnešena v »Katalog opreme civilne zaščite«.

Garnitura je zaščitena pod številko 4416/69 M 110/69 pri Patentnem zavodu Beograd.

Priporočamo, da pravočasno opremiti vaše objekte z navedenimi garniturami, za informacije pa se obrnite direktno na proizvajalca. Tovarno kovanih izdelkov »JEKLO« Ruše, telefon 76-103, kjer boste dobili vse nadaljnje podrobnejše podatke. Priporočamo se!

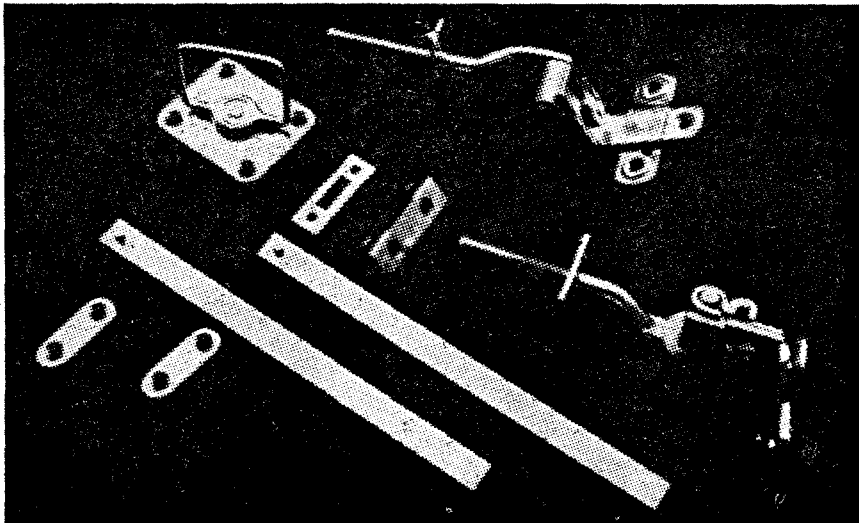
GARNITURA ZA REŠEVANJE



## KOVINOPLASTIKA LOŽ

Izdelovanje kovinske galanterije, izdelkov iz plastičnih mas, litih in elektro predmetov

Pošta: 61386 Stari trg pri Ložu



SODOBNO OKOVJE  
ZA POLKNA,  
Z MEHANIZMOM  
ZA UCVRSTITEV  
ODPRTEGA KRILA

ZMAGOVALEC  
TOUR D'EUROPE



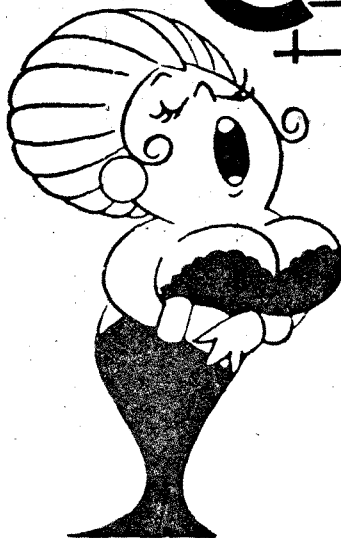
Za devizna vplačila dajemo 10% popust  
Prodajamo na potrošniški kredit  
Dobava takojšnja

Informacije  
in vplačila  
pri  
Slovenija  
avto  
Ljubljana  
Maribor  
Kranj  
Krško  
Koper  
Avtomotor Celje



slovenija  
avto

bonboni  
**VISOKI**



VODIJO V  
KVALITETI



1974

## ISKRA

TOVARNA ELEKTRIČNIH  
MERILNIH  
INSTRUMENTOV

### OTOČE

POŠTA PODNART

V ZDRUŽENEM  
PODJETJU  
»ISKRA« KLANJ

ČESTITA VSEM DELOVNIM  
LJUDEM V JUGOSLAVIJI,  
DELOVNIM KOLEKTIVOM  
IN POSLOVNIM PRIJATE-  
LJEM, SREČNO, USPEŠNO  
IN ZADOVOLJNO  
NOVO LETO 1974

## KOMUNALNO PODJETJE

PIRAN, JLA 4

MEHANIČNA DELAVNICA —  
KANALIZACIJA — PRODAJA  
POKOPALISKIH REKVIZITOV  
IN OSTALA KOMUNALNA DE-  
JAVNOST.

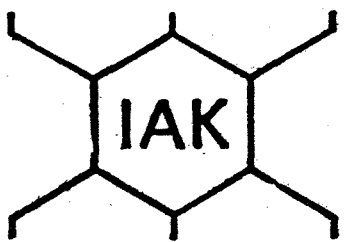
CENJENIM POSLOVNIM PRI-  
JATELJEM SE SE V NADALJE  
PRIPOROČAMO ZA NAKLO-  
NJENOST.

VSEM PRAV PRISRČNE NO-  
VOLETNE ČESTITKE.

## SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE ROGAŠKA SLATINA

opravlja vsa gradbena dela na  
visokih in nizkih gradnjah.

Vsem poslovnim prijateljem in  
delovnim ljudem prav prisrčno  
čestitamo za NOVO LETO 1974  
z željo za čim plodnejšim med-  
sebojnim sodelovanjem v pri-  
hodnje.



## INDUSTRIJA APNA KRESNICE

obvešča

vse potrošnike, da si lahko pri-  
skrbijo kvalitetno kosovno apno  
v naših obratih v Kresnicah in  
Dobropoljah.

Zdaj je najprimernejši čas za  
gašenje apna.

Informacije telefon: 88-601, 88-607  
in 782-001

Za občinski praznik Litije pri-  
srčno čestitamo vsem občanom  
in poslovnim prijateljem.

**sionon**<sup>®</sup>  
sladek kot sladkor

DIETIČNI  
SLADKOR

sladilo za  
diabetike

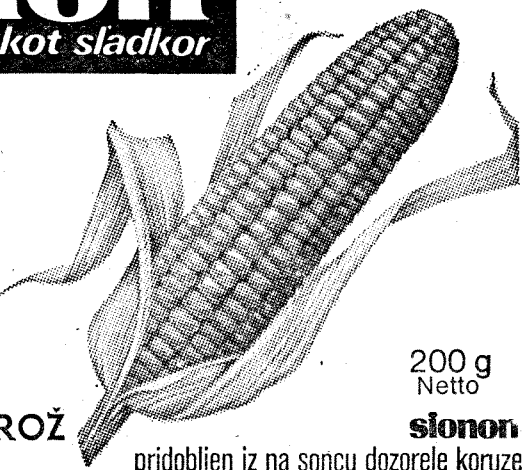
Po licenci

BAYER Leverkusen  
Zvezna republika Nemčija

Polni

**Prepe** PORTOROŽ

prehrambena industrija



200 g  
Netto

**sionon**

pridobljen iz na soncu dozorele koruze

## MESARIJA IN PREKAJEVALNICA LITIJA SEDEŽ ŠMARTNO

ČESTITA VSEM OBČANOM IN  
POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA  
OBČINSKI PRAZNIK — 24.  
DECEMBER.

OB VSAKEM ČASU SVEŽE ME-  
SO IN KVALITETNI MESNI  
IZDELKI.

## OBRTNO PODJETJE KOVINA ŠMARTNO PRI LITJI

izdeluje:

jeklene, vijake izdelke,  
železne odkovke, medeni-  
naste odkovke in razne že-  
lezne štancane izdelke do  
debeline 12 mm.

Cene konkurenčne.

*Za občinski praznik — 24. december  
prisrčno čestitamo  
vsem občanom litijske občine*

## UPRAVNI ODBOR POČITNIŠKE SKUPNOSTI LJUBLJANA BANJOLE PRI PULI

razpisuje

prosta delovna mesta za nedoločen čas (v sezoni je delovno mesto v Banjo-  
lah pri Puli, izven sezone v Ljubljani, Komenskega 7).

1. Mesto upravnika
2. Mesto računovodje — bilancista
3. Mesto vodje kuhinje

POGOJI:

pod 1.: višja šolska izobrazba ekonomske, pravne ali gostinsko turistične,  
trgovske ali druge sorodne smeri z dveletno prakso.

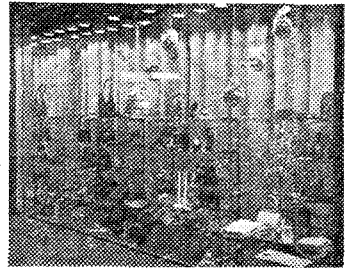
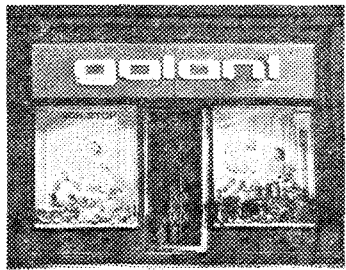
pod 2.: višja šolska izobrazba finančne stroke s triletno prakso ali srednja  
ekonomska oziroma njej podobna šola s petletno prakso v računovodstvu  
in z najmanj dve leti samostojnega dela.

pod 3.: visokokvalificiran delavec kuharske smeri z dveletno prakso ali kva-  
lificiran kuhar s petletno prakso v tej stroki.

Osební dohodki po Pravilniku o delitvi dohodka in OD Počitniške skupnosti  
ZZ NOV, Ljubljana, Banjole pri Puli.

Razpis velja do zasedbe delovnih mest.

Ponudbe pošljite na naslov: Počitniška skupnost ZZB NOV Ljubljana, Ko-  
menskega ul. 7/II.

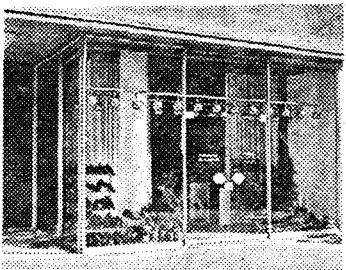


## GALANT LJUBLJANA ŠENTVID 20

OBISČITE NAS V NAŠIH  
POSLOVALNICAH:

ELITA Ljubljana, Nazorjeva 2,  
LUXOR Ljubljana, Čopova 9,  
ZMAJ Ljubljana, Ciril Metodova,  
ČEVLIJI Ljubljana, Pod trančo,  
JADRAN Celje, Prešernova 9,  
KARMEN Maribor, Partizanska  
31, LIPA Škofja Loka, Spodnji  
trg, PEPELKA Dolnji Logatec,  
KORALA Piran, Trg svobode 5,  
BLED, Rijeka, Korzo narodne  
revolucije 2, VESNA Pula, Mat-  
ka Lagine 3, ZARJA Karlovac,  
Božidara Adžije 4, USNJENI IZ-  
DELKI Dubrovnik, Široka ulica 2.

Zadovoljili vas bomo z bogatim  
in modnim asortimanom obutve  
in usnjene galanterije



# Plodna leta prof. Jarca

Te dni mineva sedemdeset uspešnih delovnih let prof. Janka Jarca, višjega kustosa in ravnatelja Dolenjskega muzeja v Novem mestu. Rodil se je 23. decembra 1903 v Črnomlju. Zgodovino je študiral na praški univerzi, študij pa je končal in diplomiral na ljubljanski univerzi. Služboval je na gimnazijah v Murski Soboti, Novem mestu in Ptuj. Med vojno in zlasti med svojim službovanjem v Novem mestu se je posvetil raziskovanju starejše novomeške zgodovine. Svoje izsledke je tudi objavil. Po vojni se je popolnoma posvetil zgodovinski stroki. Tako je bil med ustanovitelji muzejskega društva v Novem mestu.

Po razsulu stare Jugoslavije aprila 1941

se je vrnil v Novo mesto. Služboval je na gimnaziji, dokler ga niso julija 1942 skupaj z nekaterimi profesorji in dijaki zaprli zaradi sodelovanja v Osvobodilni fronti. Najprej so ga odgnali v taborišče v Monigo, nato pa v Gonars. Od tam se je vrnil spomladi 1943, nakar se je moral zdraviti iz črpan ter bolan. Takoj po italijanski kapitulaciji je stopil v NOV. Dodeljen je bil v zaščitno četo komande mesta Novo mesto. Tedaj se je začelo njegovo delo, ki ga je s kratkim presledkom — ko je bil dodeljen štabu 18. divizije in nato Levstikovim brigadi — opravljal do konca vojne.

Z največjo vestnostjo je zbiral okupatorske arhive in skrbel, da so se zavarovani

ohranili. Takoj po bombardiranju Novega mesta 1943 je poskrbel, da so zbrano gradivo prepeljali na varno v okolico Dolenjskih Toplic. Decembra 1943 so ga poslali v Belo krajino, kjer je v propagandnem odseku belokranjskega okrožja sestavljal »Radio vesti«. Kmalu potem je postal sodelavec znanstvenega inštituta pri predsedstvu SNOS, sredi leta 1944 pa je postal arhivar tega inštituta na bazi 80.

Po osvoboditvi je nadalje urejeval in raziskoval arhive v inštitutu za narodnostna vprašanja, potem pa v inštitutu narodne osvoboditve v Ljubljani. Izpod njegovega peresa so začela izhajati številna dela o dogajanjih na raznih področjih partizanskega življenja.

Maja 1951 je bil imenovan za ravnatelja novega Dolenjskega muzeja v Novem mestu. Posvetil se je z vso vmo ne le ureditvi muzejskih zbirk, marveč tudi raziskovanju revolucionarne preteklosti in osvobodilnega boja na Dolenjskem. Leta 1967 je izšlo njegovo pionirsko delo z naslovom »Partizanski Rog«, v katerem je povedano vse, kar se je na znamenitem roskem ozemlju dogajalo v letih 1941—1945. Že prej pa je napisal knjižico »Rog, spomenik slovenske osvobodilne borbe«. Obe deli sta bili kmalu razprodani, zato ju bodo morali ponatisniti. »Rog, spomenik slovenske osvobodilne vojne«, je že v tisku. Krajših zgodovinskih sestavkov je prof. Jarc napisal nad 80.

Njegova velika želja, da bi uredil muzejsko zbirko narodnoosvobodilnega boja in povojne socialistične graditve v novi stavbi,



ki so zanj naredili načrt pred desetimi leti, se mu žal še ni izpolnila. Kljub temu pa se je zbirka od začetka muzeja 1953 v stavbi s petimi prostori močno razširila. Odprti sta bili tudi krajevni zbirki v Dolenjskih Toplicah in pleterski kartuziji, v načrtu pa je, da ustanovijo še krajevno zbirko v Žužemberku.

Prof. Jarc je za svoje plodno delo prejel leta 1954 Trdinovo nagrado, medtem ko so mu leta 1971 dodelili tudi največje muzejsko priznanje — Valvasorjevo nagrado.

Ob življenjskem prazniku mu želimo še mnogo zdravih in uspešnih let!

## Še na pol otroci so odšli v partizane

Skoraj pozabljeno je že, da so tržiški skojevci pred tridesetimi leti sprejeli sklep, da pojdejo k partizanom ter se pridružijo drugim borcev v boju za svobodo.

Skojevci so bili tedaj še na pol otroci, saj niso dopolnili niti šestnajst let; bili pa so prežeti z idealizmom in mladostno vmo. Vrstili so se številni sestanki, število nalog je čedalje bolj naraščalo: zbirali so sanitetne potrebščine, pa podatke o početjih sovražnika in domačih izdajalcih, pomagali vsestransko osvobodilnemu boju, skratka opravili kar največ nalog, preden so zapustili domači teren.

Dogovorili so se tudi, da je treba pripraviti nove čevlje za vse, ki so se namenili k partizanom. Obutev so začeli izdelovati pri Mandiču, žal pa vse naloge ni bilo mogoče ob pravem času končati. Mandičevi so čevlje odposlali po zvezi v 3. kranjsko četo, kamor pa niso prispeli, ker jih je nekdo zadržal na terenu.

S 3. kranjsko četo, ki je bila tedaj nad Golnikom, smo dobili zvezo in se dogovorili, da bo odhod 25. decembra 1943. Toda odhoda tedaj ni bilo, ker je bila večina čete na pohodu na Štajersko, da se oskrbi z orožjem. Zato je bil pozneje določen 10. januar 1944 za naš odhod. Tokrat se nam

je posrečilo. Tretja kranjska četa nam je prišla naproti do sedanje pilarne in je postavila zasedo pri žagi. Vsi skojevci in še nekateri drugi posamezniki so se zbrali pred pošto in odšli skupaj do »Trajbaha«, kjer so padli v zasedo... Partizani so prebrali že vnaprej pripravljeni seznam skojevcev, ki so bili določeni za odhod. Posameznike, ki niso bili na seznamu, so spustili domov. K partizanom pa so tedaj odšli: Pavel Krištufek, Miloš Sova, Stanko Pretnar, Janez Ziblar, Matevž Lončar, Franc Jerman, Franc Sedej, Karel Ahačič, Lado Roblek, Tonček Zaplotnik in Stanko Srečnik. Anton Stritih pa je imel nalogo, da še nekaj časa ostane na terenu ter ponovno ustanovi skojevske trojke ter mladinsko organizacijo. Doma so ostale tudi skojevke.

Tržiški skojevci so bili do 27. januarja pod Storžičem, nato pa so jih poslali v Prešernovo brigado. Pozneje so bili premeščeni še v druge enote IX. korpusa. Po osvoboditvi so nekateri vstopili v vojaške šole ali pa so nadaljevali šolanje, ki so ga prenehali med vojno. Iz tržiške skojevske skupine so žrtvovali življenje Karel Ahačič, Lado Roblek in Tonček Zaplotnik. Živo in z vsem spoštovanjem se jih spominjamo kot pravih skojevcev.

M. S.

## 30-LETNICA IX. KORPUSA

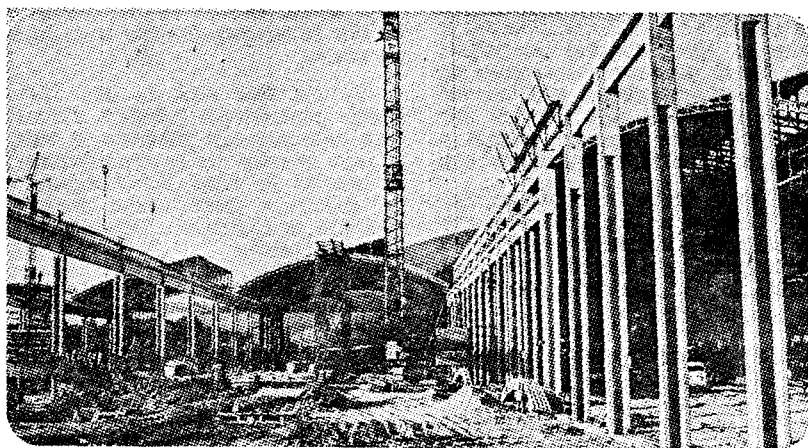
Z odlokom Vrhovnega štaba NOV in POJ je bil 22. decembra 1943 ustanovljen v Gorenji Trebuši IX. korpus NOV in POJ, v katerega sestavo so prišle vse vojaške enote dotedanje III. »Alpske« cone. Letos torej poteka 30 let od formalne ustanovitve IX. korpusa, ki je združeval pod svojim poveljstvom vse operativne partizanske enote na Primorskem in Gorenjskem in ki je v naslednjih mesecih vse do prve dni maja 1945 odigral na tleh Primorske in Gorenjske zgodovinsko vlogo v boju proti nacifašistič-

nemu okupatorju in s svojimi operacijami na tem strateško pomembnem področju izdatno prispeval k zmagi zavezniškega orožja nad nemškimi nacisti, za kar je prejel tudi priznanje in pohvalo vrhovnega štaba NOV in POJ ter vrhovnih štabov zavezniških sil. Proslava v počastitev 30-letnice ustanovitve IX. korpusa bo v soboto, 22. decembra v Lipici. Pokroviteljstvo nad proslavo, ki bo imela značaj slavnostne akademije, so prevzele vse primorske občine ter štiri gorenjske občine.



## SGP „GORICA“ PE-OGP NOVA GORICA

PRVOMAJSKA 39 — telefon 22-712



Otiški Vrh — »Iverica« v gradnji

### ločne hale sistema »gorica«

armiranobetonske montažne ločne hale sistema »gorica« so preizkušene in našim razmeram prilagojena konstrukcija, ki smo jo kot člani generalnega združenja proizvajalcev montažnih betonskih elementov »varese« uvedli pri nas. Popolnoma industrijski način proizvodnje omogoča cene, hitro, natančno in veliko serijsko proizvodnjo konstrukcij, ki so primerne za gradnjo proizvodnih in drugih objektov v vseh klimatskih conah naše države, statiko montažnih elementov nam izdeluje računski center FAGG iz Ljubljane.

### opis sistema »gorica«

montažni sistem armiranobetonskih ločnih hal je konstrukcija, ki jo sestavljajo stebri, nosilci, tričlenski loki z natezno vezjo in korita. Zaradi majhnega števila tipiziranih elementov sistema »gorica« je konstrukcija izredno prilagojena tlorisnim zahtevam in rešitvam projektov, bodisi v višini in razponu objekta ali v širini in dolžini sklopa objektov ločnih hal. Montažne elemente transportiramo po cesti in železnici, podporno konstrukcijo, ki jo tvorijo stebri in nosilci, montiramo z avto dvigali, strešno konstrukcijo, ki jo tvorijo tričlenski loki z vezjo in korita pa z lahkim gradbenim dvigali.

### sistem »gorica« je primeren za gradnjo vseh vrst:

— industrijskih, kmetijskih, športnih in drugih gospodarskih objektov.

### prednosti gradnje po sistemu »gorica« so:

- lahka konstrukcija
- velika izbira, razponov pri zelo vitkih in statično izkoriščenih elementih
- hitra in precizna montaža
- suha montaža
- možnost etapne gradnje
- cenena gradnja
- možnost gradnje v vseh klimatskih conah.

### montažne ločne hale so sestavljene iz elementov, ki:

- so izredno precizno izdelani iz visokovrednega armiranega betona
- se izdelujejo v tovarni na industrijski način, neodvisno od vremenskih razmer
- so odporni proti atmosferskim in kemijskim vplivom
- ne zahtevajo nobenih vzdrževalnih del v času eksploatacije objekta.

\*zavod za raziskavo materiala in konstrukcij Ljubljana\* opravlja stalno kontrolo nad celotno industrijsko proizvodnjo montažnih elementov.

PREDSTAVNIŠTVO LJUBLJANA: Celovška c. 149/B, tel. 59-583

# Partizanski čolnar in kurir

Francu Udoviču-Florjanu, ki zdaj živi in kmetuje v Grušovlju pri Zalcu, je zibelka stekla v vasi Senožeti ob Savi v litijski občini. Tam je preživel otroštvo, nekaj kratkih fantovskih let in kot sodelavec prvih partizanov mnogo razburljivega, težavnega in hudega. O tem naj raje pripoveduje sam!

»Ob vdoru okupatorja v našo domovino aprila 1941 sem bil s bratom Dominikom in Jernejem v jugoslovanski vojski. Ob razsulu se nam je uspelo rešiti nemškega ujetništva. Prišli smo domov. Oče Matevž nas je hudo oštel, ker se nismo borili. Med drugim nam je tedaj dejal, da bomo sedaj na lastni koži občutili, kaj se pravi živeti pod tujim jarmom...

Brez kakih posebnih namenov sem z brati poskril nekaj orožja. Kmalu zatem je sledilo ostro nemško povelje, da mora vsak orožje izročiti nemškim oblastem. Mi se temu ukazu nismo pokorili, ampak smo orožje dobro zavarovali pred vlago in ga skrili na dno Save. Doma hraniti bi ga bilo prenevarno, zakaj Nemci so pogosto delali hišne preiskave. K sreči v naši vasi niso nikjer našli orožja.

Orožje, skrito na dnu reke Save, ni dolgo čakalo. Ze julija leta 1941 sem šest pušk in tri revolverje izročil komandirju prve kamniške čete. Drugo orožje je bilo pregloboko in sta ga brata izvlekla iz globoke vode šele pozneje ter ga tudi izročila partizanom.

Naša vas Senožeti je takrat štela približno 45 hišnih števil. Ljudje, zlasti delavci, so bili sprva za Nemce. Naselili so nemški propagandi in obetom za zaposlitev. Prvo navdušenje pa je tudi pri najbolj nepoučenih hitro splahnelo in že proti koncu leta 1941 je bila skoraj vsa vas na strani osvobodilne fronte. Najzvestejši in najbolj zaupni sodelavci partizanov so bili: Anton Jelcnikar, Franc Klemenčič, Franc Gradišek, Hohkraut in drugi. Jaz sem vzdrževal zveze tudi z Jakobom Jesihom iz Siške v Ljubljani, ki pa so ga Nemci kmalu izsledili in zaprli, proti koncu leta 1941 pa že tudi umorili. Sodeloval sem zlasti z borci kamniške čete.

Blizu naše vasi na obsavskih hribih je tekla nemško-italijanska meja. Mnogi zavedni ljudje so začeli po tajnih zvezah prihajati k nam. Nekaj sem jih spravil k partizanom, druge pa po tajnih kanalih na Dolenjsko in v Ljubljano, kjer so gospodarili Italijani in kjer se je bilo vsaj v začetku okupacije lažje skriti, posebno tistim, ki so v Ljubljani imeli sorodnike ali prijatelje. Seveda je bilo treba te ljudi najprej prepeljati čez Savo. Pred prevozom čez Savo so se nekateri skrivali pri nas tudi po več dni. Z brati in sosedi smo zgradili kar tri bunkerje, kamor smo se zatekli v sili. V njih pa smo hranili tudi orožje.

Meseca avgusta 1941 so Nemci zaprli brata Dominika. Iskali so tudi mene, a me niso dobili. Brata so odpeljali v litijske zapore, kjer so ga strahotno mučili. Ko so ga povsem zlomili in

onesposobili, so ga sicer izpustili, vendar za zaupno delo ni bil več sposoben. Pa tudi tak je bil sovražniku na poti. Padel je pod strel domaćega izdajalca...

Po bratovi aretaciji je vse breme ilegalnega dela padlo name. Neke septembrske noči leta 1941 sem s čolnom prepeljal čez Savo borce kamniške čete, ki so se umaknili s štajerske na Dolenjsko. Kmalu po tistem so se hudo spoprijeli z Nemci nad Litijo. V tem času smo onemogočili nekaj domačih izdajalcev. To je imelo za posledico, da so ljudje v Zasavju vse bolj zaupali v pravični boj partizanov in da so bili pogumnejši. Odpor se je vse bolj širil. Ljudje so bili prepričani v skorajšnjo zmago nad sovražniki, žal pa je bila ta zmaga tedaj še zelo daleč.

Neke noči leta 1942 je tudi moja mati Antonija poprijela za veslo in s čolnom prek narasle Save prepeljala na varno dva znana štajerska borca za svobodo. To sta bila Boris Čizmek-Bor in Peter Stante-Skala. Morala sta nujno na Dolenjsko.

Nemci so slutili, da je naša hiša nekakšno žarišče odporiškega gibanja. Zato so v noči na 3. september 1943 prišli k nam in hišo obkolili. Mati je bila bolna. Ležala je v postelji, zato so jo Nemci kar s posteljo odpeljali v zapore v grad Goričane. Z njo je šla tudi moja sestra Frančiška. Mater so Nemci po štirih mesecih izpustili, sestra pa se je iz pregnanstva vrnila šele po končani vojni. Oče Matevž intervencije ni prenašal. Takoj ko se mu je nudila prva priložnost, je pobegnil iz taborišča v Wetzemburgu, prišel srečno v domovino, nato pa se pridružil borcem Kamniško-zasavskega odreda. Tedaj je bil star 65 let.

Takrat, ko so Nemci selili moja starša in sestro, sem bil skrit v bunkerju na gospodarskem poslopju. Vse sem videl, kaj se dogaja. Seveda domačim nisem mogel nič pomagati. Prepričan sem bil, da bodo Nemci domačijo tudi zažgali. Živ ne bi rad zgorel. Premišljeval sem, kako naj se rešim. Odločil sem se za skok s hleva. Priletel sem tik pred Nemca, ki je od strahu zakričal. Izkoristil sem njegovo preseenečenje ter skočil v bližnje kritje. Takrat je že zaropotalo. A bil sem v zaklonu. Niso me mogli več zadeti. V mrtvem kotu sem nadaljeval beg proti gozdu. A komaj sem dosegel gozd, zagledam pred sabo kolono Nemcev. Pognal sem se v bližnjo grapo do vode in po vodi dalje. Nemci so me sledili s psi, a bilo je zaman. Srečno sem jo unesel na varno.

V naši vasi smo že leta 1943 ustanovili partizansko tehniko. Tu smo potem razmnoževali partizanski tisk. Imeli smo pisalni in razmnoževalni stroj. V tehniki je delal Nestl Žgank. Papir in tiskarske potrebščine smo največ dobivali iz Ljubljane. Tehnika je delala do osvoboditve.

Leta 1944 sem po nalogu Glavnega štaba NOV in PO Slovenije odšel na postajo TV-32, ki je bila v Šentilju pri Velenju, kjer sem opravljal razne zapune naloge vse do osvoboditve...

To je le del spominov Franca Udoviča-Florjana na boj za svobodo in zmago revolucije v Zasavju. Vsega pač ni mogoče zabeležiti. Posebej je treba poudariti, da je bil preprost kmečki sin in brez posebne izobrazbe. Pa vendar je že takoj v začetku osvobodilnega boja našel pravo pot. Ni se ustrašil nobene naloge, ne nevarnosti in ne žrtev. Vsako, še tako težavno nalogo, je izvršil, storil je vse, kar je bilo treba storiti za slovensko in delavsko sveto stvar, za ljudstvo, ki je ječalo pod škornji okupatorjev.

Franc Udovič-Florjan si je našel drugi dom v Grušovlju pri Zalcu. Tu kmetuje in živi, poln revmatizma. Kljub boleznim pa je še vedno aktiven v družbeno-političnem življenju kraja in občine ter spoštovan kot revolucionar in napredni kmet, ki rad pomaga s svojimi bogatimi izkušnjami. Ob koncu najinega pogovora mi je zaupal, da še tudi danes ni kmetovo delo tako vrednoteno, kot bi bilo upravičeno in potrebno.

FRANJO HOVNIK

V svečinski graščini ne iščem časa, ki bi bil prevlečen s patino dolgočasnih stoletij. Resnica je tudi to, da v mnogokrat prepletkanih debelih zidovih leži zakladnica zgodovinskih resnic. V tem trenutku odkrivam sedanost v prostorih med debelim zidovi, ki niso primerni za življenje in izobraževanje mladih ljudi. Pod masivnimi oboki vro drobne misli:

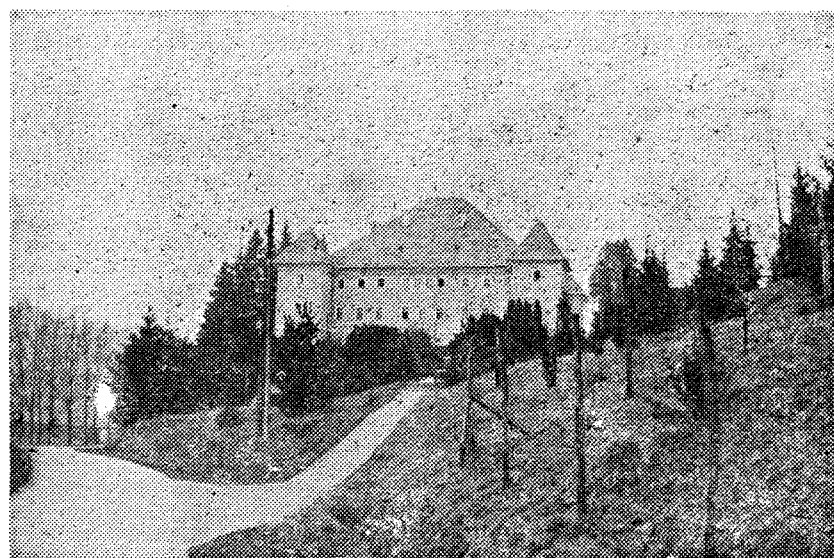
»Bodočnost kmetijstva ni v roko-delstvu. Mehanizacija se spreminja v pomemben podaljšek rok. Poklicne kmetijske šole capljajo za razvojem kmetijske tehnike in znanosti. Kakšno mesto imajo v sistemu našega celotnega šolstva? Te šole so v večini primerov slabo opremljene, brez pravih možnosti za modernizacijo pouka in brez potrebnega družbenega vrednotenja...»

Vrata v poklicno kmetijsko šolo so široko odprta. Prvič so se odprla že leta 1936. To so bili drugačni časi — tudi za kmetijstvo. Leta 1948 je pome-

MILAN LORBER, kmetijski oddelek: »Navdušen sem nad kmetovanjem. Prepričan sem, da si lahko ustvari izobražen in sposoben kmet pogoje kakor delavec v drugih gospodarskih dejavnostih. Ni res, da je za kmeta vsak človek primeren. To je mogoče toliko hitreje spoznati v šoli kmetijske smeri...»

»Položaj posameznih vej gospodarstva odseva tudi v posameznih poklicnih šolah. S tem v zvezi prihaja do pomembnih odločitev mladih pri izbiri poklica.

Iz izkušenj minulih dveh let je mogoče ugotoviti, da se razmere v našem kmetijstvu bistveno popravljajo. Na boljše se spreminja tudi odnos kmečke mladine do kmetijskih šol. Tudi odnos družbenih organov do tega šolstva je precej boljši. Zelo koristna in vzpodbudna so prizadevanja skupnosti kmetijskih šol Slovenije, ki vrsto let aktivno sodeluje s strokovnimi, družbeni-



## Kmet — tudi to je poklic

nilo za poklicno kmetijsko šolo leto renesanse. Tudi za takratno obdobje bi smeli dandanes reči: to so bili drugačni časi. Časi se seveda spreminjajo; pogosto prepočasti. Nekoč so menili, da je za kmeta vsakdo primeren. Ponekod nas še vedno pestijo ostanki slabe tradicije. Koliko mladih poznate, ki so se zavestno odločili: postal bom kmet!

O vsakem izmed sto učencev Poklicne kmetijske šole v Svečini pri Zgornji Kungoti nedaleč od Maribora bi lahko napisal zgodbo. V vinogradniško-sad-jarskem oddelku, oddelku za kmetovalce in v kmetijsko gospodinskem oddelku je res sto učencev, čeprav bi jih bilo lahko tudi precej več. Brez zvinikanja — za to šolo je premalo zanimanja.

Irma se ni odločila za študij germanistike, Milan ne bo postal abstraktni slikar, Danica ne bo sedela za tajniško mizo... Med tisoč poklici je izbralo nekaj deset mladih ljudi poklic kmeta. Zakaj?

IRMA POTOČNIK z Lebeliške gore: »Obiskujem drugi letnik kmetijsko gospodinske šole. Rada bi ostala na kmetiji, žal to ne bo mogoče. Sestra in brat bosta verjetno prevzela kmetijo. Toda ker je kmetovanje postalo del mojega življenja, sem se odločila za poklicno kmetijsko šolo. In vendar se bom morala po končani dvoletni šoli zaposliti v eni izmed kuhinj. Žal mi je, da se nisem odločila za kuharsko šolo. Imela bi poklic.

Ne, v gledališču še nisem bila. Tudi v kino in na razstave v Maribor ne zahajam. Sodelujem v šolskem literarnem in dramatskem krožku. Življenje v našem dijaškem domu je prav prijetno, in vendar težko pričakujem dan, ko pridem domov na obisk; med njive in polja, ki so postala del mojega sveta...»

V poklicnih odločitvah kmečke mladine ni brezbrčnosti. Kjer mladi spoznajo, da so na njihovi kmetiji ali v družbenem kmetijskem sektorju vsi pogoji za normalno delo, prevzamejo delo in kmečke obveznosti. Negotovitosti pa se zelo radi izognejo. Poiščejo si drugačno zaposlitev, čeprav imajo do nje manj čustvenega odnosa,« pojasnjuje Mirko Grumen, ravnatelj šole.

mi in političnim organizacijami ter jih seznanja s problematiko v kmetijskem šolstvu. Seveda pa pričakujemo v bližnji prihodnosti še izdatnejšo moralno in materialno pomoč kmetijskim šolam!

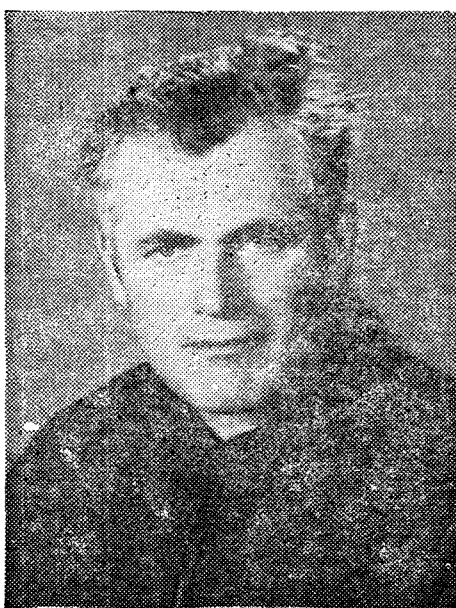
Tako ravnatelj. Kaj pa učenka DANICA REBERNIK iz Spodnje Kaple? »Doma imamo dve veliki kmetiji. Mislim, da bosta na njih zagospodarila sestra in brat. Nekoč sem razmišljala o tem, da bi postala medicinska sestra. Pozneje sem spoznala, da bi lahko z znanjem kmetijske tehnologije in znanosti, ki bi jo pridobila v šolah, veliko koristila prizadevanjem staršev. Po končani poklicni kmetijski šoli bom verjetno nadaljevala študij, v tej smeri. Tudi sposoben kmet ni lahko postati. In mislim: karkoli delaš, moraš delati dobro!

Seveda v tej šoli ni bilo mogoče najti nikogar, ki bi govoril o kmetijskem poklicu in kmetijskem izobraževanju z rahlim zaničevanjem v pogledu. Večina je celo menila, da bi morali vpeljati v zadnje razrede osnovnih šol tudi kmetijski pouk. Več ko človek o nekem poklicu ve, toliko bolj mu posveča svojo pozornost. O pomenu kmetijstva za ta in verjetno še za kateri rod pa ni potrebno govoriti. Seveda pa se mora izboljšati celotni družbeni položaj zasebnega in družbenega kmetijstva.

Pogoji za vpis na poklicno kmetijsko šolo? Končana osemletka in starost od šestnajstih do osemnajstih let. Ali je prav, da so tistim, ki imajo veliko veselja do kmetovanja, a niso uspešno končali osnovnega šolanja, vrata v poklicno kmetijsko šolo zaprta? Zakoni so včasih bolj rdi od trdega kamna. Sicer pa velja omeniti, da je predmetnik za tovrstne šole obsežen in precej zahteven. Med štiridesetimi tedenskimi učnimi urami zavzema polovico skupina splošnih predmetov, teoretični pouk. To učence močno obremenjuje. In potem je seveda prava sprostitelj pletenje košar, cepljenje sadnega drevja, vinske trte... V to šolo prihajajo učenci, ki radi delajo.

SILVO TERSEK

**o mladih in za mlade**



Nekdanji partizanski čolnar in kurir Franc Udovič-Florjan.

# O HEROJSTVU RODETOVE DRUŽINE

Včasih se zgodi, da si človek zaželi preteklosti. Pa se je ne da priklicati nazaj, oživijo jo lahko edino spomini.

»Mama, bi si želeli, da se povrnejo nekdanji dnevi?« sem tisti dan, ko sem že tretjič prestopila prag prijazne Rodetove hišice na Velikem Mlačevem, vprašala sklonjeno ženo.

Da, kot kakšna pravičnica hišica!

Ograjen vrtiček, obdan s košatim drevjem — takšen je Rodetov dom. Toda vse, kar je bilo pravičnega, je že davno zamrlo. Daleč so že časi, ko se je oče Jernej leta 1932 z družino iz Horjula preselil sem. Daleč so tisti sončni dnevi, ko so se okrog hiše razlegali mladostni vzkliki in ko jih je očetov resni pogled opozarjal in učil. Zamrlo je veselje — še ptice, ki se spreletavajo tod naokoli, se mi zdi, drugače pojo. Na Rodetovi hiši je namreč vzdana spominska plošča in v njej je vklesanih petero imen...

»Mama, bi si želeli, da se povrnejo nekdanji dnevi?« sem ponovno vprašala, in tedaj se je vame zazrla dvoje resno vprašujočih oči. Ko da bi govorile, saj to vendar ni mogoče. Pravzaprav pa je tudi tako prav, Rodetova mama! Pre-

do in v meni je prekipelo. Kakšen duhovnik pa ste, da pustite pobijati nedolžne ljudi, sem ga pošteno ozmerjala, pripoveduje danes Rodetova mama počasi in tiho, kot bi se bala, da ne bi besede preglasno izzvenele.

In potlej oživljajo spomine besede o sinu FRANCETU, rojenem 4. 10. 1913. V Kranju se je izučil za trgovca, potem pa ga je zanesla pot na Vrhniko, kjer se je takoj po okupaciji povezal z aktivisti na vrhniškem območju. Tudi on je moral leta 1942 v internacijo: v Treviso, Padovo in na Rab. Toda jeklena je bila volja tega mladega moža! Ko se je rešil internacije, je spet začel vneto aktivistično delati. Zaprošil je okrožni komite, če sme iti v brigado. A ker je bil na terenu nič kako potreben, tej prošnji niso ugodili. Kmalu zatem so ga ponovno aretirali in 26. 10. 1943 v gozdu pod Verdom zverinsko ubili.

Velika, vsa lepa, domača prijazna soba... in na steni visi Jankova slika. Rodil se je 29. 1. 1920, izučil se je zidarskega poklica v Ljubljani, kjer je bil tik pred vojno tudi zaposlen, sprejet v KP in brž povezan z OF. To pa ni ostala skrivnost! Že 28. oktobra so ga are-



Zalka (26. IX. 1923 — 25. III. 1943)

hajka sledila hajki, mu je bila skrb, kako brez orožja, edina tovarišica. Od tiste skupine sta se tedaj vrnila le dva. In kako je to uspelo njemu? Skril se je na neko smreko. Nemci, ki so partizane zasledovali, so prav blizu Jankovega skrivališča kurili ogenj, pa ga niso opazili. Takrat je imel le še naboj zase in bombo za Nemce... »Da, takrat se je vrnil!«

»Ja, na Janka so razpisali nagrado. Vedno so me hodili zasliševati, kje je, pa nisem hotela nič povedati,« mi je ob mojem prvem obisku povedala takrat še vzravnana, bolj glasna in odločna Rodetova mama.

Takrat se je rešil. Rešilo ga je junštvo, iznajdljivost. Pa ne za dolgo... Dne 29. VI. 1944 je bil ob napadu na ustaško postojanko pri Bosiljevem na Hrvaškem ranjen. Prenesli so ga v Vinico, a že naslednjega dne je ugasnilo njegovo mlado življenje.

In še so tu spomini, še sta tu imeni, ki jih materino srce ne more pozabiti!

Tu je podoba hčerke FRANCISKE (21. 11. 1921), prav tako neustrašnega dekliča. V tovarni Motvoz in platno jo je zalotilo neurje vojnih dni in jo pozvalo na pomoč. Odsila je v partizane, potem ko je že nekaj časa delala v tovarni za našo vojsko. V Gubčevo brigado... Ob progi pri Semiču je bila težko ranjena in so jo prenesli v bolnišnico Spodnji Hrastnik nad Črmošnjicami, kjer je dne 28. III. 1943 umrla, komaj dvaindvajsetletna...

Devetnajst let je bilo ZALIKI, rojeni 26. 9. 1923... Ni mislila na mladost, na tista najlepša leta! Vedela je, da borci v gozdovih potrebujejo hrano, obleko, obutev, sanitetni material — za vse to je skrbela že v tovarni. A kmalu se je morala umakniti kot terenka v ilegalo.

Dne 25. III. 1943 je bilo, ko so se terenci utaborili v gozdiču na Pecah. Oči domačega izdajalca so jih opazile in kaj kmalu so jih obkolili belogardisti. Z veliko premočjo so seveda zmagali, potem pa bahavo vozili po okoliških vaseh svoje mlade žrtve, med njimi tudi ranjenega Štrublja, ki so ga potem v Grosuplju ustrelili. Vse skupaj so pokopali na današnjem partizanskem pokopališču, med njimi tudi Zalko.

»Mama, naj bi se povrnil tisti čas, da bi spet videli moža, Franceta, Janka, Francka pa Zalko?«

»Ne, preveč je bilo hudo pri nas!«



Frančiška (27. XI. 1921 — 28. III. 1943)

Da, grenko je bilo Rodetovi mami spoznanje svobode in grenki trenutki, ko je čakala zaman... Sele nekaj mesecev po osvoboditvi se je vrnil sin Bernard z nemških polj. V Ljubljano je prišel neke noči in skoraj ga je strla vest, ko je na ulici izvedel, da je izgubil očeta.

»Kaj je z Jankom?«

»Padel je...«

»Pa France?«

»Tudi France...«

»Dekleti — Zalka? Francka?«

»Ne, ni ju več...«

In mama?

»Mama je živa...«

Mama je preživela tisti čas... Vse rane srca, vse udarce usode... Morala je biti neznansko trdna, Rodetova mama!

In danes, to vetrovno popoldne, spet zrem v oči tej osemindesetletni ženi.

»Vsi so padli. Nobenega ni več... nič ne morem pomagati...« toži. Besede se počasi nizajo v verigo, ki ji rečemo — stavek. Počasi in — čutim — silno boleče.

Ob najinem prvem srečanju — spominjam se, bila sem osmošolska — ji je izpod nagubanega čela zrlo dvoje temnih, ponosnih oči... Danes je ta pogled za spoznanje bolj meglen. In njeni koraki niso več koraki izpred štirih let, trdni in odločni.

Ko sem jo predlansko poletje nekega popoldneva spet pozdravila, je imela toliko povedati, kaj vse ima opraviti in ji ni dolgčas — prala bo pa plela... je dejala. Cudila sem se, kako bo zmogla, pa mi je njena odločnost hrabro govorila, da bo! In videla sem jo, spremenjajo njene korake po prašni cesti... V Grosuplje jo je mahnila med vse tiste znane in nepozabne ljudi... pa na pokopališče k svojim.

Minila so leta. Nesrečno naključje je hotelo, da si je mama zlomila nogo. Toda kljubovalnost je bila še vedno močnejša od usode! Zdaj spet hodi — po-



Franc (4. X. 1913 — 26. X. 1943)



Janko (29. I. 1920 — 30. VI. 1944)

hudo bi bilo, če bi se žalost, ki vam je takrat napolnila srce, ponovila. In ker je minulo le zgodovina, naj za to lepo, sončno sedanost spregovorijo spomini, ki še živijo in niso utonili v pozabo. Spomini na moža JERNEJA...

Bil je trden mož, pogumno zaverovan v boj za pravico. Že v stari Jugoslaviji se je aktivno vključil v svobodnjaško stranko. Zato so ga izvolili za občinskega odbornika v občini Horjul. Takrat je bil klerikalizem na višku moči in je bilo zatirano vse, kar je hotelo drugo pot naprej! Tako daleč je šla ta tekma, da so ga tudi gospodarsko uničili in se je z družino preselil na Veliko Mlačevo. Čeprav je bil naprednih idej, se do druge svetovne vojne s politiko ni aktivno ukvarjal. Toda svoje otroke je vzgajal v naprednem duhu in jih vzgojil tako, da jih noben vihar ni mogel premakniti. Ko pa so pridri k nam tujci, se je v njem zdrnila vsa človečnost, vzkipele je napredni duh in takoj se je vključil v OF. Zbiral je orožje, hrano in sploh vse, kar je bilo OF potrebno. Rodetova družina je bila vzor prave zavedne slovenske družine in zato trn v peti nacistu. Da bi se jih znebili, so očeta, mamo in najmlajšo hčerko, 12-letno Ivanko, odpeljali leta 1942 v internacijo v Padovo, pozneje pa na Rab.

Rodetova hiša je ostala sama, samcata: Janko, France in Francka so bili v partizanih, Zalka je delala v ilegali, Bernard pa je bil v nemškem ujetništvu, kajti vojna ga je zalotila prav tedaj, ko bi bil moral sleči vojaško suknjo. Oropali so Rodetov dom, odnesli vse, kar se je odnesti dalo, celo okna in vrata so sneli s tečajev.

Ko je italijanski okupator premagan klonil, so se vrnilo oče, mama in hči domov. Očeta, ponosnega Slovenca, ni strlo ujetništvo in tujec ga s svojim početjem ni prestrašil. Ne, še več poguma je vzkipele v njem in spet je začel aktivno delati z OF. Kot poslanec slovenskega naroda je jeseni sodeloval na kočevskem zboru. Oktobra 1943 so ga ob nemški ofenzivi aretirali in ga zapirali smrti. »V Boštanju je bil zaprt in ko sem mu že nekaj dni po umoru (7. 11. 1943), ne da bi vedela za njegovo smrt, nesla hrano, mi je rakovniški župnik dejal, da je bil nedolžen in da je pač moral umreti, ker je bil takrat v Kočevju... Spoznala sem kruto uso-

tirali, ko se je z vlakom pripeljal iz službe, in ga skupaj z drugimi zaprli v zgradbi starega grosupeljskega sodišča. Janko je iz termovke napravil nekakšno orodje, skopali so luknjo in že prvo noč srečno ušli. Prišel je domov, a vedel je, kje je njegovo mesto! »Odhajam!« je rekel. »Ne hodi, Janko, doma ostani!« je prosila mati. »Mama, moram! Je tako vroče!«

»Če je tako, pa pojdi in se srečno vrni!« — Te besede pa hrane in obleke je dobil na pot... O ustanovitvi 1. grosupeljske čete je bilo že mnogo zapisane in njegovo ime ni izpuščeno! Zaveš, da mora zmagati partizanska vojska, ga je spremljala sleherni korak. Postal je komandant 3. bataljona Cankarjeve brigade.

Ko je bil z borci na Štajerskem in je

## kramljanje

Dragi partizanski kurirji!

Ob trideseti obletnici republike, vam izražamo našo iskreno zahvalo za vse, kar ste prispevali za svobodo naše domovine.

Vaš boj nam bo vedno svetel vzgled za naše delo.

Srečni smo, da živimo v svobodni domovini, in veseli bomo vsakega snidenja z vami, ki ste mnogo pripomogli, da živimo svobodni socialistični domovini.

Prejmite lepe in iskrene pozdrave!

Pionirski odred K-10,  
Koprivna  
62393 Črna na Koroškem

Dragi pionirji!

Partizanski kurirji so pisemce že tako in tako prebrali, pa ne enkrat, kot so mi povedali. Takole sem nekako modrovala, ko sem ga prebrala jaz, in ga pogumno uvrstila med kramljanje, sicer namenjeno samo pisemcem, naslovljenim na naš naslov.

Lepo pozdravljeni!

MILENA

Spoštovana urednica!

Ze več kot dva meseca je minilo, kar sem vam poslala sestavek o Osolnikovi družini iz Dešna pod naslovom »Konferenca partijskih aktivistov v Dešnu«. Vsak četrtek sem nestrpnost prelistovala časopis, toda svojega prispevka nisem našla. Ne vem, mogoče se je izgubil, mogoče ni dovolj dober za objavo, ali pa je vmes še kak drug razlog.

Včeraj sem brskala po starih spisih in našla kopijo tega sestavka. »Zakaj pa ne bi še enkrat poskusila?« sem si rekla, in ga takoj poslala.

Veste, nimam več poguma pisati, ker ne vem, kaj je narobe z mojimi spisi. Vendar imam v načrtu še nekaj obiskov, in mogoče vam bom čez nekaj časa le še kaj poslala.

Lepo vas pozdravlja

Martina Trdin,  
Kamnica 19  
61262 Dol-Ljubljana

Draga Martina!

Prav nič ni narobe in »Konferenca partijskih aktivistov v Dešnu« bo objavljena že v eni prihodnjih števil »TV 15«.

Lepo pozdravljena!

MILENA

TV-15  
za  
mladino

časi, prav počasi... In potlej sede za mizo... Sklonjena, vprašujočih, nekam daleč zazrtih drobnih oči, tresočih se rok...

»Tako je hudo!« toži. In ta »hudo« izzveni drugače kot tisti prejšnji... »Kaj vam je hudo, mama?« jo pobara sin, ki skrbi zanjo, jo ima rad, ji pomaga in jo spoštuje.

»Hudo!« ponovi mama. »Človek bi rad delal, pa ne more!«

»Mama, dovolj ste že delali!«

Toda človeka, ki je delal osemindeset let, se ne da odtrgati od dela kar tako, ne da se ga potolažiti z besedo...

Sicer pa je jesen njenega življenja takšna, kakršna se za Rodetovo mamo spodobi. Zdaj ne toži o samoti... Snaha živi pri njej in ji krajša dolge ure, ki bi bile drugače brez dela neskončne... Prihajajo sin, hčerka, vnuki... pravnuki... Prihajajo vedno znova in znova v tisto prijazno hišico, od koder jih je pet odšlo na pot za peterokrako zvezdo, iz teme v novi dan, pa se jih ni nikdar več vrnilo.

ALENKA TRONTELJ

## besede in dejanja

### TO SMO VSE PREVEČ ZANEMARJALI

Najprej nikakor ne gre prezreti precejšnjih razlik glede idejnega oziroma teoretičnega marksističnega znanja članov, saj prav zato ne morejo vsi enakopravno sodelovati pri snovanju določenih stališč. Na tem področju, ki smo ga dolga leta vse preveč zanemarjali, smo v zadnjem času naredili pomembne korake, vendar vseh pomankljivosti še dolgo ne bomo odpravili. To velja še posebej za delavce in vse druge člane, ki imajo nižjo raven izobrazbe, kar jasno dokazujejo tudi načela kadrovske politike v ZK. Razumljivo je namreč, da od njih ne moremo pričakovati nekega dognanega marksističnega znanja, temveč je bistvena njihova človeška in razredna opredelitev.

Komunist, 17. XII. 1973

### MED NJIMI JE TUDI SLUŽBA DRUŽBENEGA KNJIGOVODSTVA

Te dni se je v Požarecu izvedelo za nekatere izrazite primere izgrajevanja zakonskih predpisov ob dodeljevanju kreditov za gradnjo in nakup stanovanj v delovnih organizacijah. V desetih primerih so dodelili kredite brez kakršnihkoli obrestí. V delovnih skupnostih PTT in zavodu za zdravstveno varstvo so dodelili po tri, a v požarevski podružnici službi družbenega knjigovodstva in osnovni šoli »Vuk Karadžić« po dva taka kredita.

Politika ekspres 13. XII. 1973

### VEČ KADILCEV

Jugoslovani vedno več kadiljo kljub opozorilom, da je kajenje zdravju škodljivo. Proizvodnja sarajevske in niške tobačne tovarne se je povečala za 35 odstotkov, v zagrebški tobačni tovarni pa se je do konca avgusta glede na enako obdobje lani povečala celo za 72 odstotkov.

Nedeljski dnevnik 16. XII. 1973

# »Debela berta« II. svetovne vojne

V bližini državne ceste med Calaisom in Boulogne-sur-Mer v Franciji, na območju občine Landrethun-le-Nord, se skriva pod hribom Mimoyecques blodnjak dolgih in globokih rovov oz. predorov z železniškimi tiri, nakladalnimi rampami in podobnimi napravami. Ta blodnjak je bil eno najzanimivejših vojaških del v drugi svetovni vojni.

### Hitlerjeva »sesalka na visoki pritisk«

V prvih dneh aprila 1943 so se začela čudna dela — začeli so vrtati grič Mimoyecques. Množica delavcev — sprva so bili to Nemci, nato pa jetniki iz okupiranih dežel — je morala kopati v krednih skalah dolge in globoke rove. Prihajalo je čedalje več prisilnih delavcev, njihovo število je naraslo na pet tisoč. Delovne ekipe so stalno menjavali, da bi ostala dela čim bolj tajna. Za kaj naj bi rabilo to ogromno podzemsko zavetje? Za namestitev novega tajnega orožja, kakršnega dotlej še ni bilo na svetu!

Najprej so skupali dva vzporedna rova oz. predora za osebje, skladišča itd. Bila sta trdno betonirana in med seboj povezana s hodniki v medsebojni razdalji 25 metrov. S teh dveh predorov, ki so ju naglo opremili z železniškimi tiri in razkladalnimi rampami, so zvrtili navpične jaške v globino 120 metrov. Iz teh jaškov so potem speljali predor na nivoju — 45 in drugega na nivoju — 120, zvrtili poševne luknje za namestitev ogromnih topovskih cevi.

Grič Mimoyecques je oddaljen 8 kilometrov od morja in 150 kilometrov od Londona. Po Hitlerjevi zamisli naj bi rabila njegova nedra za namestitev topa, ki bi po dolžini dometa daleč prekašal znano »debela berta«, s katero so Nemci med prvo svetovno vojno bombardirali Pariz. Cev tega gromozanskega »kanóna« je bila dolga 125 metrov. Opremljena je bila s stranskimi celicami za eksploziv, ki naj bi ga vžigali z električnim tokom. Granata kalibra 152 mm je imela krilca. Iz cevi naj bi zletela s hitrostjo 1500 metrov na sekundo, na cilj, oddaljen 150 km, pa naj bi priletela s hitrostjo 600 m na sekundo.

Hitler je računal, da bodo s tem »ka-

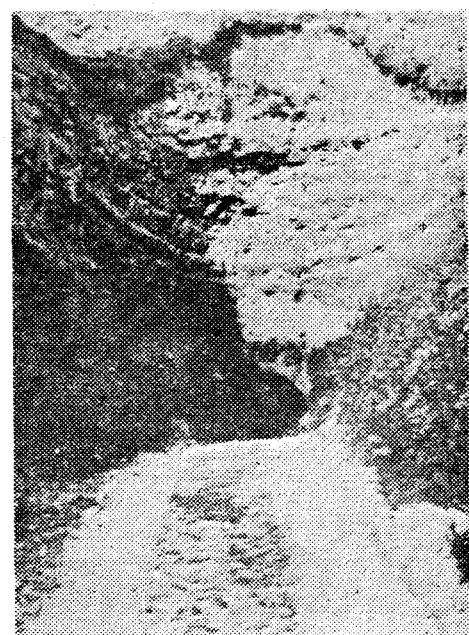
nónom« oz. sistemom baterij poslali na London nekaj deset tisoč granat na dan. S tem bi prisilili Anglijo, da sklene z njim premirje...

Top je bil Hitlerjevo povračilno orožje št. 3 (V 3).

### Poskusi so se izjalovili

Potem ko je zavezniško letalstvo 17. avgusta 1943 napadlo bazo Pennemünde, kjer so Nemci izdelovali rakete V 2, je Hitler ukazal — ne da bi čakal na poskuse — naj »veliki top za London« čimprej usposobijo in začno z njim streljati.

Najprej so spravili pod zemljo dve bateriji. Vsaka je imela 25 oziroma petkrat



Vhod v podzemeljski labirint Mimoyecques

po pet cevi, dolgih po 125 metrov, skritih v jaških z naklonom 50 stopinj. Nabojišča so bila 75 metrov globoko, v razsežnih predorih. Iz odprtín na hribu, ki so imele v premeru po 1,50 m, so molela le žrela topovskih cevi. Odprtine so bile zaščiten s 5 metrov debelimi betonskimi obzidki in skrite med kopami sena in ščavja.

Na začetku leta 1944, ko so že izdelovali v serijah 135 kg težke in 3 metre dolge granate za ta top, dasi še niso bile znane njegove realne zmožnosti, je 450 rurskih rudarjev in nič koliko internirancev dograje-

valo predore in jaške. Te so kmalu opremili z napravami za proizvodnjo elektrike, namenjene za ravnanje z granatami in za njihovo vžiganje oz. izstreljevanje.

Vse so lepo predvideli in pripravili... potem pa se je zataknilo pri poskusi: v trenutku, ko je granata dosegla največjo hitrost, 1.000 metrov na sekundo, se je začela zaustavljati in je strmoglavila na tla, česar si strokovnjaki niso mogli razložiti. In še ta nesreča, da so imeli izdelanih že kakšnih dvajset tisoč granat...

Na pomoč so poklicali balističnega strokovnjaka Walchnerja. Toda kljub izboljšavam »top za London« ni hotel ubogati; v maju 1944 je bil njegov največji domet samo 44 kilometrov. Uvideli so, da jim je načrt spodletel. To je bilo treba previdno sporočiti Hitlerju. Zadevo naj bi opravil Bormann, Hitlerjev sekretar.

Toda bilo je prepozno, da bi vse skupaj pustili na cedilu. Izdelali so štiri nove tipe granat. Eden izmed njih je zlahka dosegel domet 80 kilometrov. Začelo se je šušljati, da bo »top za London« povsem narejen v septembru 1944. In tedaj gorje Londonu...

Angleži ves ta čas sploh niso vedeli, kaj se jim obeta. Njihovi tajni agenti so sicer poročali o podzemskih delih blizu Calaisa, a so mislili, da tam gradijo zaklonska za rakete. Za vsak primer pa je britansko letalstvo le bombardiralo tisto območje in napravilo nemškimi napravam veliko škodo, ki so jo morali nato popravljati interniranci. Bombardiranje se je nekajkrat ponovilo. V enega izmed podzemskih vhodov so nekoč Angleži spustili nekakšno jadralno letalo, polno eksploziva. Tudi s tem so močno poškodovali podzemne naprave.

Tak top so medtem preskusili tudi na obali Baltika. Z manjšimi granatami so dosegli domet 93 km, toda pri osmi salvi je cev eksplodirala.

Potem ko je angleško letalstvo zmetalo na Mimoyecques in okolično že skoraj deset tisoč bomb, je 8. avgusta 1944 zadalo podzemskim napravam najhujši udarec: bombardirali so s prodornimi bombami »tail-boys«, ki jih je bil pred kratkim iznašel dr. Wallis. Ena izmed njih je prodrla kakšnih 30 metrov globoko, eksplodirala v jašku in povzročila strahotno poplavo. Takrat je pod zemljo utonilo kakšnih tisoč ljudi.

Drugi predori in jaški pa so ostali celi, in kdove kako bi bilo, da niso kmalu zatem zavezniške enote zavzele Mimoyecquesa.

Zavezniški strokovnjaki so z zanimanjem preiskali čudni blodnjak. Kaj naj napravijo z njim? Če bi ga hoteli razrušiti oziroma zasuti, bi morali tam delati petnajst tisoč ljudi pol leta — tako so izračunali. Po kratkem oklevanju so dobile inženirske enote ukaz, naj vse skupaj zaminirajo in požene v zrak. Pa tudi to ni šlo zlahka. Šele ko so pri rušenju aktivirali 25 ton razstreliva TNT hkrati, so se vhodi v podzemlje povsem zaprli, medtem ko so naprave v globini bržčas ostale cele in so take še dandanes...

(Po reviji Histoire pour tous)

# stenomal

zidne obloge

NOVO za prijetno ugodje vašega stanovanja

IN NE SAMO STANOVANJA



Uporabljajte ga lahko za oploščenje zidov v vikendih, v poslovnih in gostinskih objektih. Izdelujemo ga v vzorcih mahagonija, oreha, hrasta in tikovine. Vsakemu prostoru, v katerem živite in delate, bo dal STENOMAL lepši in atraktivnejši videz.

IN NE SAMO LEPSI VIDEZ

STENOMAL zidne plošče so izredno dober toplotni in zvočni izolator, ki prispeva k vaši udobnosti in vam prihrani kurivo.

IN ŠE NEKAJ

S STENOMALOM lahko sami obložite zidove. V treh urah boste postavili 9 m zidnih oblog — hitro, enostavno in ekonomično.

Postavljajo se na ometan ali na neometan zid — in držijo vrsto let.

Pozanimajte se za ceno, primerjajte jo s cenami ostalih materialov za oblaganje zidov! Presenetila vas bo ekonomična in nizka cena za 1 m STENOMALA.

V prodaji je v vseh večjih trgovinah z gradbenim materialom.

Lesno-kemična industrija • **lesonit** •  
ILIRSKA BISTRICA

# Usodna sporočila

IZZA ZAKULIS II. SVETOVNE VOJNE

»Kralj Salomon je obul cikle.« — »Mucka je crnila.« — »Njena lica so kot rdeča jabolka.« — »Cesarica ima na nogah dve kurji oči.« — »Kocke so na tapeti.«

Britanski radio — BBC — je med drugo svetovno vojno dan za dnem pošiljal v eter takšne na videz nesmiselne stavke. Vsi, ki so oddaje poslušali, so vedeli, da so takšni stavki šifre, povezane z bojem proti nacizmu. Razvozlati so jih znali le posamezniki, ki so poslušali radio v skrivališčih, v kakšni šupi, za debelo obloženimi stenami stanovanj in podobno.

Stavek »Mucka je crnila« je npr. pomenil novo etapo v epopeji francoskih borcev na Vercorsu. Stavek »Kocke so na tapeti« pa je naznanjal zavezniško invazijo 1944, največjo pomorsko-desantno operacijo vseh časov.

Dne 4. junija zvečer so vsi Francozi in Belgijci, ki so ob določenih uri odprli radijske sprejemnike, slišali stavek: »Kralj Salomon je obul cikle.« Kot po navadi tudi tokrat niso vedeli, kaj se skriva za temi biblijskimi besedami. To pa je vedel neki Belgijec — poveljnik tajnih oboroženih enot, borcev za osvoboditev. Čez nekaj ur po tej oddaji so mostovi, vlaki in kamioni leteli v zrak. Cilj teh akcij je bil: zadrževati nemške vojaške enote, namenjene v Normandijo, da bi tja prišle s čim večjo zamudo.

Dne 6. junija je bilo slišati iz radia stavek: »Vse zastave so na pol droga.« To je pomenilo: zavezniki so se izkrcali. Zdaj se je začela druga faza gverilskih akcij. To so potrjevale besede: »V šoli je od sile zabavno.«

Osebná sporočila glede važnih dogodkov so seveda ostala v veljavi tudi še potem, ko je bila nacistična Nemčija že poražena. Dne 17. julija 1945 je Harry Truman, predsednik ZDA, ko je prispel v Nemčijo na znano konferenco v Podsdamu, dobil pismeno sporočilo iz Washingtona: »Zdravnik se je vrnil zelo navdušen in je prepričan, da bo dečko tak hrust kot njegov starejši brat...«

Kdo je bil ta »starejši brat«? To je bila plutionska bomba, ki so jo bili ravnokar preskusili v Alamogordu v Novi Mehiki. »Dečko« pa je bila uranijska bomba, ki je niso preskusili, dasiravno so bili strokovnjaki prepričani, da jo je moč aktivirati in z njo napraviti strahotno razdejanje.

Priprave za uporabo atomske bombe so se zavlekle, Truman je bil že nestrpen, dokler ni 21. julija 1945 prejel drugega osebnega sporočila: »Bolnik se hitro popravlja in bo nared za poslednjo operacijo v začetku avgusta.«



V tem enigmatičnem stavku so se skrivale priprave na atomsko razdejanje Hirošime. Dne 26. julija je predsednik Truman podpisal ukaz, da se besede spremenijo v dejanje — da atomska bomba spremeni Hirošimo v prah in pepel (kljub pomislekom šestih visokih ameriških funkcionarjev, med katerimi je bil tudi general Eisenhower).

Dne 6. avgusta 1945 ob 8.16 je »dečko« opravil svoje delo. Nekaj ur kasneje je Truman prejel brzojavko, da »je bila velika bomba odvržena in da prva poročila govorijo o popolnem uspehu«. To je bilo poslednje osebno vojno sporočilo v II. svetovni vojni...

(Po reviji Histoire pour tous)